

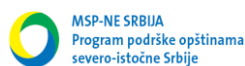
Regionalna razvojna strategija

Braničevsko-Podunavski region, Srbija

2009. – 2013.

Ovo je prva Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona u Srbiji. Izrađena je u partnerstvu sa glavnim regionalnim zainteresovanim stranama i uz savete i vođstvo Programa podrške opštinama severo-istočne Srbije, koji finansira Evropska Unija. Kroz ovu Strategiju, građani Braničeva i Podunavlja prihvataju izazov stvaranja mogućnosti za društveni i privredni razvoj i bolje uslove života za sve građane.

MSP-NE SRBIJA Program podrške opštinama severo-istočne Srbije
Projekat finansira Evropska Unija

februar 2009.
www.mspne-serbia.org
officepo@mspne-serbia.org

Opštine: Golubac, Kučevo, Malo Crniće, Petrovac na Mlavi, Požarevac, Smederevo, Smederevska Palanka, Velika Plana, Veliko Gradište, Žabari, Žagubica

Program: MSP-NE SERBIA Program podrške opštinama severo-istočne Srbije
Projekat finansira Evropska Unija

Predmet: **REGIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA
BRANIČEVSKO – PODUNAVSKOG
REGIONA 2009. – 2013.**

**Predsedavajući Regionalnog razvojnog saveta
Braničevsko-Podunavskog regiona**

Goran Divijak

**v.d. direktor Regionalne razvojne agencije
„Braničevo-Podunavlje“**

Minja Stefanović

**EU regionalni koordinator za razvoj za Braničevski i
Podunavski okrug**

Timothy M. Madigan, MSPNE

**Regionalni koordinator za razvoj za Braničevski i
Podunavski okrug**

Vesna Đorđević, MSPNE

EU stručnjak za regionalni razvoj

Slavka Zupan, MSPNE

Koordinatori radnih grupa:

Radna grupa za infrastrukturu i zaštitu životne sredine

Saša Bogičević, Opština Golubac

Radna grupa za ekonomiju i MSP

Darko Memedović, NVO "CEDI", Smederevo

Radna grupa za poljoprivredu i ruralni razvoj

Jovan Grozdić, Zavod za poljoprivredu "STIG",

Radna grupa za ljudske resurse

Jovanka Brkić, NVO „Žene u akciji“, Velika Plana

Radna grupa za turizam

Radmila Novaković–Kostić, TO Smederevo

Stručnjaci:

Janis Barrett, MSPNE

Julija Marošek, MSPNE

Stefan Krell, MSPNE

Mak Kišević, MSPNE

Milorad Mladenović, MSPNE

Ex-ante evaluator:

Malcolm Watson, MSPNE

Asistenti:

Ivana Antonijević, MSPNE

Saša Dedeić, MSPNE

Datum:

Februar 2009.

Sadržaj

1	UVOD	6
2	SOCIO – EKONOMSKA ANALIZA	10
2.1.	Osnovne informacije o Braničevsko-Podunavskom regionu	10
2.2.	Ljudi.....	12
2.2.1.	Stanovništvo i demografska slika	12
2.2.2.	Deprivacija i socijalna uključenost	13
2.2.3.	Nezaposlenost	13
2.2.4.	Zarade	14
2.2.5.	Obrazovanje	14
2.2.6.	Sektor društvenih i dobrovoljnih organizacija.....	16
2.3.	Poslovanje i zaposlenost	16
2.3.1.	BDP i nacionalni dohodak.....	16
2.3.2.	Zaposlenost i samozapošljavanje	17
2.3.3.	Postojeća preduzeća.....	18
2.3.4.	Poljoprivreda	19
2.3.5.	Turizam.....	21
2.3.6.	Strane direktne investicije i izvoz	22
2.3.7.	Infrastruktura podrške preduzetništvu i razvoju tehnologije	22
2.4.	Životna sredina	23
2.4.1.	Bogatstva životne sredine.....	23
2.4.2.	Industrijske i komercijalne lokacije i prostori.....	23
2.4.3.	Informaciono-komunikacione tehnologije	24
2.4.4.	Putna infrastruktura	24
2.4.5.	Putovanje do posla	25
2.4.6.	Energija.....	25
2.4.7.	Infrastruktura voda i otpadnih voda.....	25
2.4.8.	Upravljanje čvrstim otpadom	26
2.4.9.	Upravljanje životnom sredinom i zagađenost	27
2.5.	Nerazvijene opštine	28
3	SWOT ANALIZA BRANIČEVSKO–PODUNAVSKOG REGIONA	29
3.1.	Konkurentne prednosti, trendovi i mogući pravci intervencije.....	30
4	STRATEGIJA: VIZIJA, STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETNE OBLASTI	34
4.1.	Vizija.....	34
4.2.	Strateški ciljevi i prioritetne oblasti.....	34
5	PRIORITETNE OBLASTI I MERE INTERVENCIJE	36
5.1.	Prioritetna oblast 1: Poboljšana životna sredina i infrastruktura	38
5.1.1.	Mera 1.1.: Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara	39
5.1.2.	Mera 1.2.: Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama	39
5.1.3.	Mera 1.3.: Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje	40
5.1.4.	Mera 1.4.: Regionalna putna infrastruktura	41
5.1.5.	Mera 1.5.: Monitoring i upravljanje životnom sredinom	41
5.2.	Prioritetna oblast 2: Jače preduzetništvo	42
5.2.1.	Mera 2.1: Konkurentne poslovne lokacije	43
5.2.2.	Mera 2.2 Obezbeđivanje i pristup uslugama poslovne podrške	44
5.2.3.	Mera 2.3: Stvaranje novih preduzeća	44
5.2.4.	Mera 2.4: Inovacije i nove tehnologije	45
5.2.5.	Mera 2.5: Umrežavanje i razvoj lanaca snabdevanja	45
5.3.	Prioritetna oblast 3: Održiva ruralna područja.....	46
5.3.1.	Mera 3.1: Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade	47
5.3.2.	Mera 3.2: Obuka i veštine proizvođača i prerađivača	47
5.3.3.	Mera 3.3: Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda	48
5.3.4.	Mera 3.4 : Razvijanje rešenja za sisteme navodnjavanja	48
5.3.5.	Mera 3.5: Integrirani razvoj zajednice	49
5.4.	Prioritetna oblast 4: Region kao formirana turistička destinacija	50
5.4.1.	Mera 4.1: Koordinisanje resursa javnog i privatnog sektora	51
5.4.2.	Mera 4.2: Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća	52
5.4.3.	Mera 4.3: Marketing destinacija i proizvoda	52
5.4.4.	Mera 4.4: Investiranje u ključne atrakcije i infrastrukturu	52
5.4.5.	Mera 4.5: Razvoj turističkih profesionalaca	53
5.5.	Prioritetna oblast 5: Više znanja i brige za sve	54
5.5.1	Mera 5.1: Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona	55

5.5.2.	<i>Mera 5.2: Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja</i>	55
5.5.3.	<i>Mera 5.3: Podrška društvenoj ukljućivosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa</i>	56
5.5.4.	<i>Mera 5.4: Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga</i>	56
6	MEĐU-SEKTORSKA PITANJA	57
6.1.	Procena društvene ukljućivosti i rodne ravnopravnosti	57
6.2.	Procena intervencija za doprinos smanjenju siromaštva	58
6.3.	Procena uticaja intervencija na životnu sredinu	61
6.4.	Procena međuregionalne, međugranićne i međunarodne saradnje	63
7	FINANSIJSKI I STRATEŠKI OKVIR	64
7.1.	Finansijski okvir	64
7.2.	Strateški okvir: Strategija usaglašena sa strateškim dokumentima od nacionalnog znaćaja	65
8	IMPLEMENTACIONI OKVIR	68
8.1.	Institucionalno uređenje	68
8.2.	Komunikacija i regionalni identitet	70
8.3.	Monitoring i evaluacija	72
9	PRILOZI	77
9.1.	Prilog 1: Izvori i Literatura	77
9.2.	Prilog 2: Lista skraćenica	78
9.3.	Prilog 3: Lista učesnika u procesu izrade RRS	79
9.4.	PRILOG 4: SWOT ANALIZE PO SEKTORIMA	84
9.5.	Prilog 5: Lista indikativnih strateških regionalnih projekata	91
9.6.	PRILOG 6: IZVEŠTAJ O EX-ANTE EVALUACIJI	95

PREDGOVOR

Ovo je ključni strateški dokument Braničevsko-Podunavskog regiona, koji predstavlja rezultat partnerstva između lokalnih samouprava, organizacija građanskog društva, NVO, privatnog sektora uključujući velika, mala i srednja preduzeća, i mnogih važnih lokalnih institucija. Sve zainteresovane strane su zajedno prepoznale potrebe građana u regionu, pitajući se **KAKO možemo UNETI PROMENE?**

Region Braničevo-Podunavlje sa ukupnim brojem od 402.787 stanovnika, pogođen je u poslednje dve decenije izraženom migracijom. Iako je region lako dostupan, trend smanjenja broja stanovnika se nastavlja. Mladima su neophodne mogućnosti zaposlenja, a pokazatelji ukazuju da regionalna privreda zahteva novi podsticaj i kvalifikovanu radnu snagu, sektor poljoprivrede teži postizanju većeg stepena konkurentnosti i pristupanju međunarodnim tržištima i brendiranju, dok životna sredina i kulturno nasleđe nude veliki potencijal za održivi razvoj regiona.

Ovaj dokument predstavlja viziju Braničevsko-Podunavskog regiona u budućnosti, kojom se definiše kao **”region koji će svim građanima pružiti mogućnost za poboljšani i kvalitetniji život u čistoj, zdravoj i očuvanoj životnoj sredini“.**

Kroz izradu ove Strategije regionalnog razvoja Braničevsko-Podunavskog regiona, građani su pokazali svoju veliku predanost uspešnom razvoju regiona, koristeći svoje znanje o najvećim izazovima i najboljim mogućnostima regiona. Tokom poslednjih nekoliko meseci, kroz naporan rad više od 200 građana - učesnika 5 radnih grupa koje su sprovodile istraživanja i analize glavnih razvojnih oblasti, identifikovano je 5 strateških prioriteta:

- **Bezbedna, čista i održiva životna sredina kojom se upravlja na održiv način i poboljšana dostupnost (Poboljšana životna sredina i infrastruktura)**
- **Jaka i dinamična privreda izgrađena na temelju nove i poboljšane privredne infrastrukture i uslova koji podržavaju razvoj preduzetništva (Jače preduzetništvo)**
- **Održiva ruralna područja i konkurentnija poljoprivreda**
- **Atraktivan, nacionalno i internacionalno poznat turistički region (Region kao formirana turistička destinacija)**
- **Poboljšani pristup kvalitetnim, modernim, različitim i tržišno orijentisanim edukativnim resursima i centrima znanja, uz brigu za sve građane (Više znanja i brige za sve)**

Prioriteti će se implementirati kroz 24 mere i nakon njih niz projekata iniciranih od strane različitih zainteresovanih strana. Svrha ovog strateškog dokumenta je da se upotrebi kao okvir za razvoj i osnova za usredsređenu međuopštinsku saradnju i javno-privatne partnerske odnose u narednim godinama.

Goran Divijak,
Predsedavajući
Regionalnog razvojnog saveta Braničevsko-Podunavskog regiona

Minja Stefanović,
v.d. direktor
Regionalne razvojne agencije „Braničevo-Podunavlje“

1 UVOD

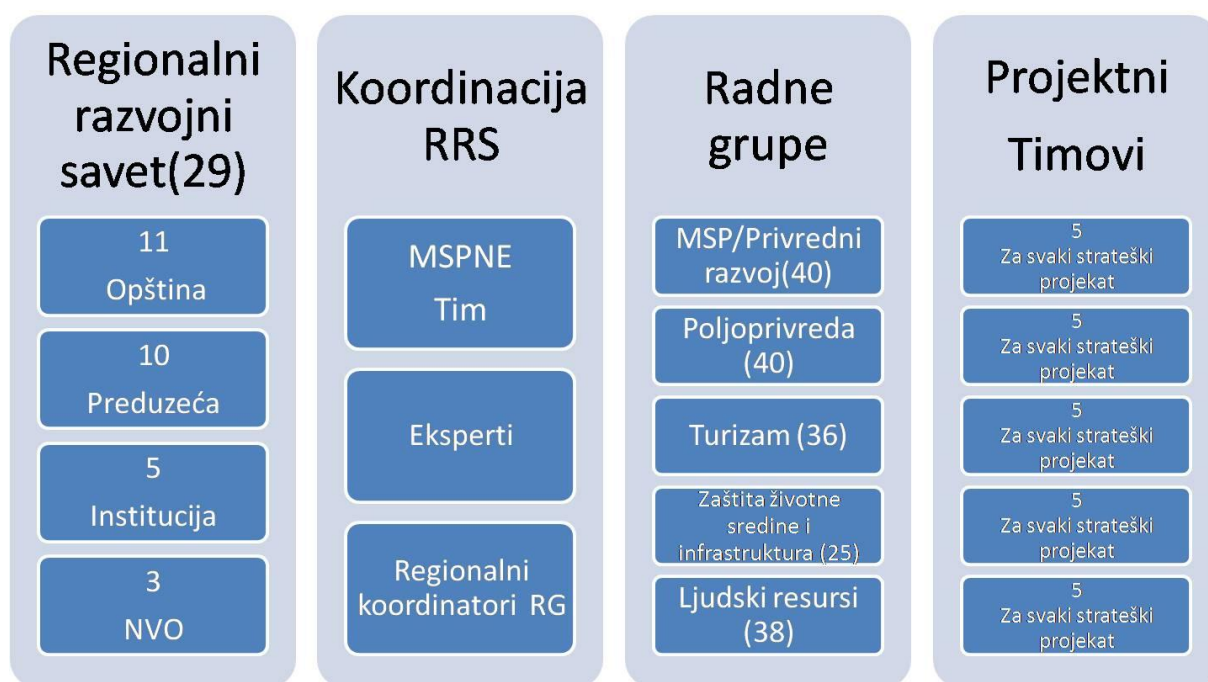
Strategija pokriva period od četiri godine od 2009.-2013., dok su vizija i strateški ciljevi postavljeni za duži period koji prevazilazi ovaj vremenski okvir. Planirano trajanje je usaglašeno sa programskim periodom EU, a time je i implementacija ove strategije predviđena na osnovu N+2 pravila. Ovo znači da se strategija može implementirati do kraja 2015., što je takođe godina za koju su određeni i mere se indikatori dostignuća.

Ova Regionalna razvojna strategija (RRS) je izrađena u participativnom procesu u partnerstvu sa ključnim zainteresovanim stranama Braničevsko-Podunavskog regiona, kao i uz savete i usmeravanje Programa podrške opštinama severo-istočne Srbije, u periodu od novembra 2007. do decembra 2008. godine. Nacrt Zakona o regionalnom razvoju u Srbiji navodi dokument Regionalne razvojne strategije kao jedan od 8 ključnih razvojnih dokumenata Republike Srbije. Pošto zakon nije usvojen do trenutka izrade ovog dokumenta, proces planiranja je sledio modele i [iskustva drugih Regionalnih razvojnih strategija u Srbiji, EU i drugim zemljama kandidatima za pristupanje EU](#).

■ Područje: NUTS 3

Strategija pokriva površinu dva okruga Braničevo i Podunavlje, koji su spojeni u region. Region odgovara potencijalnom budućem NUTS 3 nivou, koji se tiče klasifikacije i hijerarhije statističkih jedinica u Srbiji.

Slika 1: Organizaciona struktura

■ Regionalne razvojne strukture za regionalno strateško planiranje

Pošto regionalni pristup nije postojao niti je bio primenjivan kada je proces regionalnog planiranja otpočeo u Braničevsko-Podunavskom regionu, naša početna nastojanja su bila usmerena ka identifikovanju, animiranju i organizovanju regionalnih zainteresovanih strana. Osnovan je Regionalni razvojni savet kao ključno strateško partnersko telo za donošenje odluka, koje će pratiti proces planiranja. Partnerski Savet je udružio sve opštine, glavne poslodavce, ključne institucije i najaktivnije NVO iz oba okruga.

Savet se složio da se organizuje 5 tematskih radnih grupa koje povezuju regionalne predstavnike i stručnjake aktivne na određenom polju. Svaka radna grupa je među sobom imenovala regionalnog koordinatora i zamenika koordinatora. Regionalni koordinatori i njihovi zamenici su zajedno sa MSPNE timom predstavljali

operativnu koordinacionu grupu, koja je bila odgovorna za sastavljanje i koordinisanje unosa podataka tematskih grupa. Na kraju procesa predloženi su projektni timovi (*task forces*) za razvoj glavnih strateških projekata sa ciljem pripreme za implementaciju strategije.

■ **Period: 2009. – 2013.**

Strategija pokriva period od pet godine, odnosno 2009-2013., dok su vizija i strateški ciljevi postavljeni na duži period koji prevazilazi ovaj vremenski okvir. Predviđeno trajanje je u skladu sa periodom programiranja EU i zato se implementacija strategije može predvideti na osnovu uslova N+2 pravila. Ovo znači da se strategija može implementirati do kraja 2015. Ovo je takođe i godina za koju su određeni i mere se indikatori dostignuća.

■ **Pristup: strateški i partnerski proces**

Metodologija korišćena za izradu ove strategije predstavlja participativni pristup, zasnovan na formiranju **otvorenog i transparentnog strateško-partnerskog procesa** na regionalnom nivou, kroz koji su zainteresovane strane iz javnog, poslovnog i građanskog sektora procenile regionalne potencijale i pretnje i identifikovale mogućnosti za socio-ekonomski razvoj u Braničevsko-Podunavskom regionu. Proces je bio usredsređen na zajednički rad i donošenje opštih odluka (plana) o budućnosti regiona.

■ **Glavni principi: jednakost i transparentnost kroz aktivno učešće, od dna prema vrhu do održivosti**

Ova strategija je izrađena uz učešće više od 200 predstavnika građana, opština, nevladinih organizacija, privredne komore, instituta, škola, vlasnika preduzeća i drugih zainteresovanih strana organizovanih u radne grupe i projektne timove uz pomoć MSPNE (*videti Prilogu 1- lista članova Regionalnog razvojnog saveta i radnih grupa*). Ove grupe su se redovno sastajale, učestvujući u 14 radionica i 12 sastanaka u različitim gradovima i opštinama u Braničevsko-Podunavskom regionu, kako bi razgovarali o problemima i predlagali nove ideje i vizije za region. 34% svih učesnika u ovom procesu su bile žene.

Slika 2: Proces planiranja Regionalne razvojne strategije

■ Strategija: Naša mapa puta ka promeni i razvoju

Ova strategija je mapa puta, koja Braničevsko-Podunavskom regionu označava smer ka pozitivnoj promeni i održivom razvoju.

Ova strategija odražava stvarne potrebe i procenu regionalnih resursa, konkurentnih prednosti, slabosti i finansijskog kapaciteta regiona. Urađena je Analiza trenutne razvojne situacije regiona, u cilju dobijanja opšte slike u kome bi se mogla razviti realna strategija. Pregledani su svi dostupni socio-ekonomski podaci i informacije, koji su bili na raspolaganju u vreme izrade ove strategije. Međutim, u nekim oblastima nedostaju bitne informacije (npr. zagađenost, telekomunikacije, BDP).

Vizija, strateški ciljevi i prioriteta ove regionalne razvojne strategije, urađene su na osnovu socio-ekonomske i SWOT analize, uzimajući u obzir kontekst trenutno relevantnih nacionalnih propisa i strateških dokumenata. Svrha ovog strateškog dokumenta je da se koristi kao alatka za planiranje ključnih regionalnih projekata.

■ Proces konsultacija

Finalni nacrt Strategije i njene predložene mere su razmotreni u javnosti i sa zainteresovanim stranama, u periodu od avgusta do novembra 2008. Primenjeni su različiti alati komunikacije, od široke distribucije i web prezentacije do okruglih stolova (World café). Nacrt Strategije je u cilju dobijanja komentara i preporuka dostavljen na adrese:

- više od 200 zainteresovanih strana u regionu (uključujući ključne osobe iz opština regiona, važnih institucija – kao što su Nacionalna služba za zapošljavanje i Centri za socijalni rad, predstavnici nevladinih i lokalnih organizacija građanskog društva, predstavnici privrednog sektora, 2 načelnika okruga, ključne osobe iz opštinskih odeljenja, inspekcija, Privredne komore,...)
- više od 40 domaćih i međunarodnih partnera: relevantnim Ministarstvima, Vladinim i javnim agencijama, ambasadama, drugim programima koji deluju u Srbiji, Delegaciji Evropske komisije i Evropskoj agenciji za rekonstrukciju.

Posebna pažnja je posvećena diskusijama sa predstavnicima građanskog društva i različitim interesnim grupama građana, zato su u Požarevcu održana dva okrugla stola („World Cafe“ radionice) sa predstavnicima nevladinih i lokalnih organizacija građanskog društva, 7. oktobra i 25. novembra 2008. godine. U obe radionice učestvovalo je 16 predstavnika (7 m - 9 ž). Glavni cilj je bila rasprava o prioritetima i merama navedenim u Regionalnoj razvojnoj strategiji i predlaganje oblika regionalne komunikacije, kao i analiza prošlih iskustava, kapaciteta i razvojnih potreba sektora nevladinih i lokalnih organizacija građanskog društva.

Pored toga, 5. Septembra 2008. godine održana je prezentacija prvog nacrta Regionalne razvojne strategije u Opštini Velika Plana za Podunavski okrug. Proces konsultacija je imao stalnu podršku kroz predstavljanja pojedinaca i medija.

Povratne informacije zainteresovanih strana su zabeležene, organizovane i kasnije pregledane od strane stručnjaka i regionalnih koordinatora. Ukupno 73 predložene promene i dopune su pristigle od 6 opštinskih timova, 2 Nacionalne službe za zapošljavanje i Centra za socijalni rad, 2 preduzeća i preduzetnika, 6 nevladinih i lokalnih organizacija građanskog društva i 1 građanina. Većina ovih komentara je data imajući u vidu ažuriranje podataka i predloga projekata. Nakon detaljne revizije u celosti je prihvaćeno 44 komentara, 8 komentara je pomoglo u pojašnjenju pojedinih činjenica, 10 komentara je pomoglo u njihovom ponovnom pisanju, a 11 komentara nije prihvaćeno. Kao krajnji rezultat, izrađen je drugi, poboljšani nacrt Regionalne razvojne strategije, u novembru 2008. godine.

■ Ex-ante evaluacija

Po ugledu na praksu programiranja EU, drugi nacrt dokumenta je predložen za ex-ante evaluaciju. Ex-ante evaluacija je nezavisni pregled sa ciljem poboljšanja kvaliteta i usaglašenosti sa zahtevima. Njen cilj je i da utvrdi da su smernice glavnih načela adekvatno uzete u obzir, kao i da pomogne u predviđanju pitanja koja će Evropska Komisija imati kada bude pregledavala Strategiju. Ex-ante evaluaciju je sproveo nezavisni stručnjak Evropske Unije, u periodu između decembra 2008. i januara 2009. godine na osnovu drugog nacrta Regionalne

razvojne strategije. Tokom procesa ex-ante evaluacije, održana je radionica sa regionalnim koordinatorima i predstavnicima opština (Požarevac, 10.12.2008., 15 učesnika), kao i niz sastanaka sa MSPNE timom. Rezultati ex-ante evaluacije su predstavljeni u izveštaju, koji je priložen kao Dodatak 6 u okviru Strategije. Preporuke proizašle iz ex-ante evaluacije, uzete su u obzir gde god je to bilo moguće i predstavljene su u finalnoj verziji Regionalne razvojne strategije, spremnoj za usvajanje u martu 2009. godine.

2 SOCIO – EKONOMSKA ANALIZA

Socio-ekonomska analiza predstavlja osnovnu analizu trenutnih ekonomskih, društvenih i ekoloških uslova u Braničevsko-Podunavskom regionu. Njen glavni cilj je da pruži uvid u društvenu i privrednu situaciju u regionu, identifikujući trendove i teme koji će oblikovati Regionalnu razvojnu strategiju. Pored toga, dokument određuje izvestan broj pokazatelja za merenje napretka razvoja u budućnosti. U ovom poglavlju izložen je kratak pregled socio-ekonomske analize, a kompletan dokument je sadržan u Prilogu 6.

U cilju izrade ove studije korišćeni su svi zvanično dostupni podaci. Izvor informacija je naveden ispod svake tabele. Na žalost, dostupnost i pristup traženim i pouzdanim podacima za pojedine oblasti nisu bili mogući, te smo morali da se oslonimo na lokalne informacije i naša vlastita istraživanja.

2.1. Osnovne informacije o Braničevsko-Podunavskom regionu

Braničevsko-Podunavski region se nalazi u centralno-istočnoj Srbiji. Ukupna površina iznosi 5,113 km² što je **5.8% teritorije Srbije**. Naseljava ga **402.787** stanovnika, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku za 30. jun 2006. godine, ili **5.4 %** od ukupnog stanovništva zemlje.

Region se sastoji iz **dva okruga**: Braničevo (200,503 stanovnika) i Podunavlje (210,290 stanovnika). Okrug Braničevo sadrži 1 grad – **Požarevac** i 7 opština: Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Žabari, Petrovac, Kučevo i Žagubica, a Podunavlje sadrži 1 grad – **Smederevo** i 2 opštine: Smederevska Palanka i Velika Plana.

Mapa 1: Braničevsko-Podunavski region u Srbiji

Izvor: MSPNE

Mapa 2: Opštine Braničevsko-Podunavskog regiona

Izvor: MSPNE

Geografski, region je podeljen na istočni brdsko-planinski deo (Homoljsko-Kučajske planine) i centralno-zapadni deo, okružen rekama: Dunavom na severu, i njegovim pritokama, Velikom Moravom, Pekom i Mlavom, sa juga. Reke navodnjavaju otvorene ravnice i čine ih plodnijim. Najveća ravnica je Stig. Poljoprivredno zemljište se prostire na 3,474.31 km² ili 62,92% ukupne površine regiona.

Fotografija 1: Homoljsko-Kučajske planine

Izvor: Internet

Fotografija 2: reka Dunav

Izvor: Internet

Tabela 1: Ključni indikatori Braničevsko-Podunavskog regiona

Indikator	Braničevo	Podunavlje	BP region	Srbija	Godina
Površina u km²	3.865	1.248	5.113	88.361	
% od ukupno regiona/Srbije	75,59%	24,41%	5,79%	100,00%	
Broj opština	8	3	11	5824	
Obradivo zemljište	2.431,76	1.032,94	3.464,70	51.123,23	
% obradivog zemljišta	70,19%	29,81%	67,8%	100,00%	
Stanovništvo	195.570	207.217	402.787	7.411.569	Procena za 2006.
%	2,64%	2,80%	5,43%	100,00%	
Rast/smanjenje stanovništva 1991. – 2006.	-22,85%	-8,55%	-16,10%	-5,26%	Procena za 2006./ Popis stanovništva 2002.
Broj stanovnika na km²	50,60	166,04	78,78	83,88	
% radno aktivnog stanovništva (15-64)	62%	67%	64%	67%	Popis stanovništva 2002.
% poljoprivrednog stanovništva	25%	13%	19%	11%	Popis stanovništva 2002.
Broj zaposlenih lica	40.758	45.799	86.557	2.004.089	mart 2007.
Broj zaposlenih lica/ 1000 stanovnika	208	221	215	270	mart 2007.
Broj nezaposlenih	9.661	16.598	26.259	726.465	septembar 2008.
% stanovnika starijih od 15 godina bez obrazovanja	7%	5%	6%	6%	Popis stanovništva 2002.
% broj stanovnika starijih od 15 godina sa fakultetskim obrazovanjem	3%	4%	3%	7%	Popis stanovništva 2002.
Broj stanovnika korisnika socijalne pomoći	8.648	5.881	14.529	335.746	2006.
Nacionalni dohodak po stanovniku u mil. RSD	94.803	55.866	75.304	123.473	2005.
Učešće poljoprivrede u nacionalnom dohotku (%)	37%	41%	38%	17%	2005.
Učešće industrije u nacionalnom dohotku (%)	16%	22%	18%	27%	2005.
Učešće sektora usluga u nacionalnom dohotku (%)	48%	37%	44%	56%	2005.
Broj preduzeća	3.134	2.806	5.940	152.918	2006.
Broj preduzeća na 1000 stanovnika	16	14	15	21	2006.
Broj samostalnih preduzetnika	6.154	6.333	12.487	243.317	2006.
Broj samostalnih preduzetnika na 1000 stanovnika	31	31	31	33	2006.
Prosečna neto zarada u RSD (inflacija prilagođena)	21.529,00	23.471,00	22.500,00	21.707,00	2006.
Poljoprivredna gazdinstva manja od 2 ha	18%	30%	25%	8%	Popis stanovništva 2002.
Broj turističkih noćenja	79.698	40.899	120.597	6.592.622	2006.

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2006.; 2007.

Tragovi istorije: od praistorije, preko Rimskog Carstva i srednjovekovnog Braničeva do modernog regiona

Drevna i novija istorija Braničevsko-Podunavskog regiona je bogata. Mnogi istorijski događaji su ostavili izuzetni kulturni pečat i dragoceno nasleđe ovom regionu. Ovde se nalaze spomenici kulture koji imaju poseban značaj za region, uključujući: Viminacium (Stari Kostolac, opština Požarevac), tvrđava Golubac (Golubac, Opština Golubac), Smederevska tvrđava (Smederevo, opština Smederevo), Manastir Pokajnica (Staro Selo, opština Velika Plana), Krakul Jordan (arheološko nalazište, Brodica, opština Kučevo) i Radovanjski lug (Radovanje, opština Velika Plana).

Fotografija 3: Golubački grad

Izvor: Internet

Fotografija 4: Smederevska tvrđava

Izvor: Internet

Fotografija 5: Viminacium

Izvor: Internet

2.2. Ljudi

2.2.1. Stanovništvo i demografska slika

Braničevsko-Podunavski region ima **402,787 stanovnika** (podaci Republičkog zavoda za statistiku za 30. jun 2006.), što predstavlja 5.4% od ukupnog stanovništva Srbije. **Region se suočava sa visokom depopulacijom.** Broj stanovnika se smanjuje u celom regionu, a posebno u Braničevskom okrugu to je stalan trend od 1991. godine. U periodu između 1991. i 2006. godine ukupan broj stanovništva celog regiona se **smanjio za 77.294 stanovnika**, što iznosi 18% od ukupnog smanjenja stanovništva u Srbiji. Stopa smanjenja stanovništva u regionu tokom ovog perioda je iznosila **preko 16%, što je trostruko više od stope smanjenja u Srbiji.** Najveće iseljavanje je očigledno u istočnim seoskim opštinama Braničevskog okruga. Nažalost, službeni statistički podaci nam se prožaju dovoljno pouzdanih informacija **o migraciji radne snage unutar i van zemlje.**

Starosna struktura stanovništva pokazuje **trend starenja stanovništva u celom regionu.** Broj stanovništva mlađeg od 14 godina je u stalnom opadanju (2002. godina: BP 16,3%, Srbija 15,7%), a sa druge strane, broj stanovništva starijeg od 65 godina, stalno raste (2002. godina: BP 21,3%, Srbija 18,6%). Ovo ne ukazuje na duži životni vek, već pad u stopi nataliteta, koji je 2002. godine u Braničevu iznosio -7,8, a u Podunavlju -4,8 na 1000 stanovnika, u poređenju sa -4,3 na nivou Srbije. Sve opštine, uključujući Smederevo i Požarevac beleže negativan prirodni priraštaj. Daleko ispod nacionalnog proseka su Malo Crniće, Petrovac na Mlavi, Veliko Gradište i Žabari koje su demografski najugroženije opštine. Prema podacima lokalnih zajednica, ovo su takođe područja sa najvećom migracijom.

Većinu stanovništva regiona čine pripadnici srpske nacionalnosti (91.73%). **Istočna Srbija je oblast gde takođe živi 14,127 Vlaha (podatak iz 2002.).** Romsko stanovništvo najčešće živi u gradskim centrima (76.87% ih živi u Smederevu i Požarevcu). U Podunavlju 53% stanovništva živi u gradskim opštinama, dok u Braničevu prevlađuje seosko stanovništvo (63%).

Tabela 2: Stanovništvo u Braničevsko-Podunavskom regionu 1991. i 2006. godine

Opština/Okrug	Stanovništvo 1991.	Stanovništvo 2006. (procena)	% od ukupnog stanovništva Srbije 2006.	Pad/smanjenje stanovništva 1991. – 2006. (%)
Braničevski	253.492	195.570	2,6%	-22,8%
Veliko Gradiste	27.174	20.081	0,3%	-26,1%
Golubac	12.513	9.392	0,1%	-24,9%
žabari	19.347	12.427	0,2%	-35,8%
Žagubica	17.777	14.205	0,2%	-20,1%
Kučevo	25.649	17.825	0,2%	-30,5%
Malo Crniće	19.940	13.257	0,2%	-33,5%
Petrovac na Mlavi	46.414	33.265	0,4%	-28,3%
Požarevac	84.678	75.118	1,0%	-11,3%
Podunavski	226.589	207.217	2,8%	-8,5%
Velika Plana	51.150	43.471	0,6%	-15,0%
Smederevo	115.617	109.379	1,5%	-5,4%
Smederevska Palanka	59.822	54.367	0,7%	-9,1%
Ukupno BP region	480.081	402.787	5,4%	-16,1%
Srbija	7.822.795	7.411.569	100,0%	-5,3%

Ključne tačke:

- Stopa smanjenja stanovništva u regionu tokom perioda 1991.-2006. iznosila je preko 16%, što je tri puta više od stope smanjenja na nacionalnom nivou.
- Stanovništvo stari, pošto je zastupljenost starijih od 65 godina prevelika u poređenju sa Srbijom u celini.
- Postoji nedovoljna zastupljenost radno aktivnog stanovništva starosti od 15-64 godina (64,2% u regionu u poređenju sa 67,1% u Srbiji).

- U 5 opština u regionu stopa smanjenja stanovništva iznosi preko 25% za period između 1991. i 2006.

2.2.2. Deprivacija i socijalna uključenost

Jedini merljivi pokazatelj socijalne uključenosti je broj osoba koje od države primaju socijalnu pomoć. U Braničevsko-Podunavskom okrugu 4% (14.529) stanovništva ima pravo na socijalnu pomoć što je slično sa procentom na nacionalnom nivou. Između 2005. i 2006. godine, broj korisnika u Braničevskom okrugu se povećao za 17%, dok je u Podunavlju opao za 19%. 66% korisnika socijalne pomoći su odrasle osobe. Tokom perioda između 2005. – 2006. godine, broj korisnika bilo kakve vrste socijalne pomoći porastao je za gotovo 14%.

Ključne tačke:

- Postojeće dostupne informacije o socijalnom uključivanju su ograničene
- 4 % stanovnika regiona su korisnici socijalne pomoći, što odgovara brojkama na nacionalnom nivou
- Glavne marginalizovane grupe: Romi, institucionalizovana deca, osobe sa invaliditetom, žrtve kućnog nasilja, izbeglice, stara seoska populacija

2.2.3. Nezaposlenost

Nezaposlenost je jedan od najtrajnijih problema u regionu i celoj Srbiji. Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje krajem septembra 2008. u regionu je registrovano **26,259** nezaposlenih¹ osoba, što predstavlja 3.6% svih nezaposlenih lica u Srbiji.

Stopa nezaposlenosti se ne meri redovno. Prema podacima iz 2007. godine, stopa nezaposlenosti znatno varira između okruga i opština. Podunavski okrug ima mnogo višu stopu nezaposlenosti (od 25% u Smederevu, I Smederevskoj Palanci do 30% u Velikoj Plani) od opština u Braničevu (od 8% u seoskim opštinama do 17% u Požarevcu). Ovo je delimično rezultat uticaja obuhvatnije sprovedene privatizacije i restrukturiranja u Podunavskom okrugu.

Tabela 3: Nezaposlenost u Braničevsko-Podunavskom regionu, 2002. – 2008. godina

Okrug	Promena 2002. – 2005.	Promena 2005. – 2007.	Nezaposlenost, septembar 2008.						Promena 2007. – 2008.
			ukupno	% žena	% lica koja prvi put traže zaposlenje	% mlađih od 25 godina	% bez kvalifikacija	% dugotrajno nezaposlenih	
Braničevski	-1,38%	5%	9.661	54%	45%	20%	45%	50%	-5%
Podunavski	12,13%	-16%	16.598	59%	44%	18%	41%	60%	-20%
Ukupno PB region	7,98%	-10%	26.259	57%	44%	19%	42%	56%	-15%
Srbija	-0,97%	-10%	726.465	54%	48%	16%	37%	58%	-10%

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine Srbije 2007; Nacionalna služba za zapošljavanje: Mesečni statistički bilten septembar 2008.; septembar 2007.

Ključne tačke:

- Podaci o nezaposlenosti iz 2007. godine, ukazuju na veliku razliku u stopama nezaposlenosti u regionu, iako na ove stope utiče migracija i činjenica da poljoprivrednici nisu registrovani kao zaposleni.
- Tokom poslednje godine nezaposlenost se smanjuje, osim u 3 opštine (Veliko Gradište, Kučevo i Malo Crniće)
- U poređenju sa nacionalnim prosekom, očigledno je relativno veće učešće žena, mladih i osoba bez kvalifikacija u ukupnom broju nezaposlenih.

¹ Ovaj broj se odnosi samo na osobe koje su registrovane kod Nacionalne službe za zapošljavanje. Prema Zakonu o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti – čl. 4, stav 1: "Nezaposleni, u smislu ovog Zakona, jeste lice od 15 do 65 godina života sposobno i odmah spremno da radi, koje nije zasnovalo radni odnos ili na drugi način ostvarilo pravo na rad a koje se vodi u evidenciji nezaposlenih i aktivno traži posao".

Mapa 3: Nezaposlenost na 1000 stanovnika, 2005.

Izvor: MSPNE

Mapa 4: Neto plate po radniku u 2005.

Izvor: MSPNE

2.2.4. Zarade

Ukupne prosečne zarade su u skladu sa nacionalnim prosekom, međutim postoje značajne varijacije u regionu sa zaradama u rasponu od 20% iznad nacionalnog proseka u gradskim sredinama do 33% ispod nacionalnog proseka u udaljenijim seoskim oblastima

Tabela 4: Neto plata po radniku (inflacija prilagođena)

Okrug	2002.		2005.		2006.		Indeks 2006./2005.
	neto zarada u RSD (inflacija prilagođena)	Indeks okrug/ Srbija	neto zarada u RSD (inflacija prilagođena)	Indeks okrug/ Srbija	neto zarada u RSD (inflacija prilagođena)	Indeks okrug/ Srbija	
Braničevski	13.642	104	18.477	100	21.529	99	117
Podunavski	10.222	78	19.075	103	23.471	108	123
Ukupno BP region	11.932	91	18.776	102	22.500	104	120
Srbija	13.149	100	18.472	100	21.707	100	118

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2003., 2006., 2007.

2.2.5. Obrazovanje

Mreža škola: U osnovi, mreža obrazovnih ustanova na nivou osnovnih I srednjih škola je u dobro razvijena u Braničevsko-Podunavskom regionu, iako ne postoji dovoljan broj vrtića, programa višeg obrazovanja i nijedna institucija za doživotno obrazovanje. Mladi ljudi u regionu su orijentisani prema Univerzitetima u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu i Nišu, i nemamo informacije o broju mladih iz regiona koji studiraju na ovim univerzitetima.

Tabela 5: Vrtići i osnovne škole 2002. i 2005. godina

Okrug	Broj vrtića		Broj dece u vrtićima		% dece u vrtićima *	Broj osnovnih škola		Broj učenika u osnovnim školama (7-14 godina)		% dece koja pohađaju osnovnu školu*
	2002.	2005.	2002.	2005.		2002.	2005.	2002.	2005.	
Godina	2002.	2005.	2002.	2005.	2002.	2002.	2005.	2002.	2005.	2002.
Braničevski	56	61	3224	3223	23%	175	175	18375	17667	102%
Podunavski	62	60	4238	3971	29%	81	80	21353	20319	104%
Ukupno BP region	118	121	7462	7194	26%	256	255	39728	37986	103%
Srbija	1776	1873	162825	167441	33%	3591	3578	691334	656103	101%

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2007.

Tabela 6: Srednje škole i više javne obrazovne institucije u Braničevsko-Podunavskom regionu u 2005. godini

Okrug	Broj srednjih škola		Broj učenika u srednjim školama		Broj učenika u srednjim školama 2005./2006.		Broj viših škola	Broj studenata u višim školama 2005./2006.		Broj fakulteta	
	2002.	2005.	2002.	2005.	Ukupno	Završili školu		2005.	Ukupno	Diplomirali	2006.
Braničevski	11	11	5508	5399	5.352	1.341	1	663	157	1	143
Podunavski	11	12	8258	7971	7.784	1.971				0	
Ukupno BP region	22	23	13766	13370	13.136	3.312	1	663	157	1	143
Srbija	477	482	306411	291477	286.851	75.684	58	58.669	8.812	126	174.210

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2007.

Sticanje obrazovanja radno aktivnog stanovništva: Obrazovna struktura radno aktivnog stanovništva (starije od 15 godina) u Braničevsko-Podunavskom regionu zaostaje za nacionalnim prosekom. Prema Popisu stanovništva iz 2002., najveći procenat stanovništva starijeg od 15 godina su osobe sa završenom osnovnom i srednjom školom. Broj građana sa fakultetskim zvanjem, višim ili čak srednjim obrazovanjem je u svim slučajevima niži od brojki na nacionalnom nivou. Nepodudarnosti su ogromne što se tiče univerziteta. Sa fakultetskim zvanjem ima 50% manje osoba nego u Srbiji uopšte (prosek za Srbiju je 6.5%, a za region 3%).

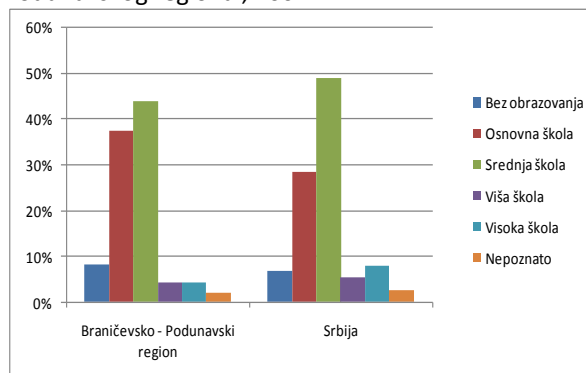
Tabela 7: Obrazovna struktura radno aktivnog stanovništva (iznad 15 godina)

Okrug	ukupno		bez školske spreme		1-7 razreda osnovne škole		osnovno obrazovanje		srednje obrazovanje		više obrazovanje		fakultet	
	ukupno	ž	Ukupno %	ž %	Ukupno %	ž %	Ukupno %	ž %	Ukupno %	ž %	ukupno %	ž %	Ukupno %	ž %
Braničevski	168.648	88.356	7,1	10,4	28,5	31,4	29,4	28,5	27,7	23,5	2,9	2,6	2,6	1,5
Podunavski	175.297	90.000	5,3	8,3	19,7	22,5	27,5	28,4	38,9	33,2	3,6	3,5	3,7	1,1
Ukupno BP region	343.445	178.356	6,2	9,3	24,0	26,9	28,5	28,5	33,5	28,4	3,1	3,0	3,2	1,3
Srbija	6.321.231	3.279.564	5,7	8,6	16,2	18,6	23,9	24,7	41,1	36,4	4,5	4,1	6,5	1,8

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2006.; 2007.

Posebnu pažnju treba obratiti na činjenicu da 30% stanovništva (36% žena) iznad 15 godina nije završilo osnovno obrazovanje, dok je ovaj udeo u Srbiji 21% (27% žena). Što se tiče obrazovanja, situacija je izuzetno teška u seoskim sredinama posebno u Braničevskom okrugu, gde je u izvesnim opštinama procenat osoba bez obrazovanja ili završenog osnovnog obrazovanja viši od 15% (Žagubica – 18%, Kučevo – 15%, Petrovac, Žabari – 13%, Golubac – 12%). Prema Popisu stanovništva iz 2002.godine, očigledno je da su žene u Braničevsko-Podunavskom regionu manje obrazovane od muškaraca, kao i da su veće razlike i odstupanja od nacionalnog proseka kad je u pitanju žensko gradsko i seosko stanovništvo.

Grafikon 1: Obrazovanje stanovništva Braničevsko-Podunavskog regiona, 2002.

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2006. i 2007.

Mapa 5: Mreža srednjih škola, viših škola i fakulteta u Braničevsko-Podunavskom regionu

Izvor: MSPNE

Ključne tačke:

- Mogućnosti za doživotno obrazovanje u regionu su ograničene .
- U odnosu na Srbiju, nivo obrazovanosti stanovništva u regionu je nizak, obzirom da samo 3% poseduje fakultetsko obrazovanje, a manje od polovine stanovništva iznad 14 godina starosti nastavlja obrazovanje.
- Mogućnosti višeg obrazovanja u regionu su ograničene.
- Prema određenim pokazateljima, širom regiona žene i seosko stanovništvo imaju niži nivo obrazovanja.

2.2.6. Sektor društvenih i dobrovoljnih organizacija

Nevladin sektor Braničevsko-Podunavskog regiona je u procesu građenja osnovnih kapaciteta i pozicioniranja u javnosti. Postojeće nevladine organizacije svojim aktivnostima pokrivaju oblast ljudskih prava, zaštite životne sredine, ekonomsko jačanje i nezavisnost, pružanje socijalnih usluga, prava marginalizovanih grupa (Romi, žrtve nasilja, nezaposleni...). Različnost postojećih građanskih inicijativa se odražava u ciljevima i pravcima delovanja, u nivou razvoja i njihovim sposobnostima da reše probleme zajednice. Trenutno, ne postoji nijedna organizacija u regionu koja bi svojim aktivnostima pokrivala celu teritoriju regiona. Međutim, postoji niz organizacija koje deluju na manjoj teritoriji i u određenoj oblasti, poput jačanja svesti o zaštiti životne sredine, ljudskim pravima i socijalnim pitanjima, kao i stvaranju radnih mesta u lokalnoj zajednici i obrazovanju ("Žene u akciji" – Velika Plana, CEDI – Smederevo, "ZORA" – Kostolac, "EXPO-13" – Požarevac, "Jefimija" – Veliko Gradište, "Entuzijasti Kučeva" – Kučevo i "Local Agenda 21 za Kostolac - opština" iz Kostolca).

Dobrovoljna praksa nema institucionalnu podršku u smislu koristi ili pozitivne diskriminacije za volontere, nema promocije primera dobre prakse dobrovoljnih organizacija, volonterski rad nije dovoljno prepoznatljiv u javnosti, a time i brzina razvoja građanskog društva stagnira.

Ovaj region trenutno razvija sektor društvenih i dobrovoljnih organizacija, na istorijski nedovoljno aktivnim osnovama.

2.3. Poslovanje i zaposlenost

2.3.1. BDP i nacionalni dohodak

Jedini dostupni makroekonomski pokazatelji na opštinskom nivou su nacionalni dohodak i BDP po glavi stanovnika za godinu 2005. i 2000.

Bruto domaći proizvod beleži slab privredni učinak regiona koji je daleko ispod srpskog proseka u svim opštinama sem Požarevac. Izuzetno nizak BDP je zabeležen u opštinama Žagubica, Kučevo i Malo Crniće, gde iznosi manje od 40% nacionalnog proseka. Nizak BDP je takođe izračunat za Smederevo (35%) gde je nezaposlenost visoka, ali su plate iznad srpskog proseka. Verujemo da bi dodatno istraživanje o uzrocima tako slabog učinka, bilo od suštinske važnosti. Braničevsko-Podunavski region je u 2005. godini doprineo ukupnom BDP Srbije sa samo 3.30%.

Kao i kod BDP, nivo prosečnog **nacionalnog dohotka**² u većini gradova i opština Braničevsko-Podunavskog regiona je **ispod nacionalnog proseka**. Jedino područje koje je imalo veći dohodak od nacionalnog proseka u 2005. godini je grad Požarevac. Grad Smederevo sa najvećom populacijom u regionu ima veoma nizak nivo dohotka po glavi stanovnika u poređenju sa nacionalnim prosekom. Isti komentar važi i za BDP. Ekonomska situacija svih opština, osim u Požarevcu, se pogoršala u poređenju sa nacionalnim nivoom između 2000. i 2005. godine.

² Nacionalni dohodak se definiše kao novostvorena vrednost u toku godine. On ne uključuje PDV. Nacionalni dohodak po glavi stanovnika se definiše kao odnos ukupnog prihoda i broja stanovnika određene opštine i koristi se kao osnovni pokazatelj nivoa razvoja opštine. Proračuni nacionalnog dohotka za 2000. i 2005. godinu, nisu uporedivi sa podacima za prethodnu godinu.

Tabela 8 : Učešće privrednih sektora u nacionalnom dohotku

Okrug	Srbija		Braničevski		Podunavski		BP region*	
	2002.	2005.	2002.	2005.	2002.	2005.	2000.*	2005.*
Ukupno (u mil. RSD)	572.925,8	918.732,9	13.299,2	18.694,6	10.675,5	11.636,7	23.974,7	30.331,3
po stanovniku	35.492,0	123.473,0	20.374,0	94.803,0	28.946,0	55.866,0	58.362,0	75.303,6
poljoprivreda (%)	21,3	17,0	42,5	36,5	35,1	41,0	39%	38%
industrija (%)	30,3	27,1	14,6	15,7	22,4	22,1	18%	18%
trgovina (%)	20,9	24,7	13,6	15,0	16,2	22,1	15%	18%
transport (%)	9,5	10,4	4,1	6,8	8,9	6,6	6%	7%
ostalo (%)	18,0	20,8	25,2	26,1	17,5	8,3	22%	19%

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2006. i 2007.

Ključne tačke:

- U 2005. godini samo jedna opština u regionu (Požarevac) je imala nacionalni dohodak po glavi stanovnika iznad nacionalnog proseka.
- U 2005. godini nacionalni dohodak po glavi stanovnika u Braničevskom okrugu je iznosio 77% od nacionalnog proseka, dok je u Podunavskom iznosio 45% od nacionalnog proseka.
- Privredom dominira poljoprivredni sektor koji ostvaruje 38% nacionalnog dohotka u regionu, dok su drugi značajni sektori industrija (18%) i trgovina na veliko i malo (18%).
- Neke od najvećih stranih direktnih investicija (SDI) u Srbiji realizovane su u Braničevsko-Podunavskom regionu.
- U 2007. godini, region je učestvovao sa 5% u ukupnom izvozu Srbije.

2.3.2. Zaposlenost i samozapošljavanje

Prema zvaničnim podacima iz marta 2007. godine, u regionu je bilo **86,557 zaposlenih osoba**³, od kojih 45,799 u Podunavskom i 40,758 u Braničevskom okrugu. Ovo predstavlja samo 33% radno aktivnog stanovništva (starosti 15-64) u regionu na osnovu podataka Popisa stanovništva iz 2002.

Broj zaposlenih se znatno menjao tokom poslednjih 5 godina. Primetan je očigledan rast između 2002. i 2005.godine, ali i trend smanjenja u poslednje 2 godine. Prema dostupnim podacima, smanjenje je veliko u Smederevu (2.716 zaposlenih), dok je broj zaposlenih porastao samo u opštini Požarevac za 2.156 radnika između 2007. i 2005. godine.

Tabela 9: Zaposlenost

Okrug	Zaposleni, mart 2007.					Promena 2002. – 2005. -2007.			
	UKUPNO	u preduzećima, ustanovama, zadrugama	% žena u preduzećima, ustanovama,...	preduzetnici i kod njih zaposleni	% žena preduzetnika i kod njih zaposlenih	Zaposlena lica na 1000 stanovnika	UKUPNO indeks 2005./2002.	UKUPNO indeks 2007./2005.	Promena 2007. – 2005.
Braničevski	40.758	26.024	41,1%	14.734	33,8%	208	106,9	104,2	1.629,0
Podunavski	45.799	30.185	39,1%	15.614	25,3%	221	103,8	93,2	-3.360,0
Ukupno BP region	86.557	56.209	40,0%	30.348	29,4%	215	105,2	98,0	-1.731,0
Srbija	2.004.089	1.438.092	43,7%	565.997	42,5%	270	111,9	96,9	-64.875,0
Učešće PB u Srbiji	4%	4%	91,5%	5%	69,2%		94,0	101,2	0,0

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2007.

³ Pod pojmom zaposleni podrazumevaju se lica koja imaju zasnovan radni odnos sa poslodavcem (preduzećem, ustanovom, organizacijom i privatnim preduzetnikom - licem koje samostalno obavlja delatnost ili profesiju) kao i sam poslodavac u slučaju privatnog preduzetnika - lica koje samostalno obavlja delatnost ili profesiju. Ne smatraju se zaposlenim lica koja rade na osnovu ugovora o obavljanju privremenih ili povremenih poslova. Izvor: Republički zavod za statistiku: Statistički godišnjak Srbije 2008.

65% svih zaposlenih radi u preduzećima, organizacijama ili javnim institucijama, što je manje od nacionalnog nivoa gde udeo dostiže 71%. **35% svih zaposlenih su samostalni preduzetnici** i osobe kod njih zaposlene, što ukazuje da su sektor MSP i preduzetništvo razvijeniji u poređenju sa drugim regionima u Srbiji. U ukupnom broju zaposlenih u Braničevsko-Podunavskom regionu **žene učestvuju samo sa 36%**, dok je ovaj udeo na nacionalnom nivou mnogo viši (43%).

Zaposlenost po sektoru nam daje uvid u privredu regiona i pokazuje glavne privredne sektore i njihovu geografsku rasprostranjenost. Na današnji Braničevsko-Podunavski region veoma je uticala socijalistička privredna politika: **jedan tip industrije u jednom gradu**. Posledice koncentrisanosti i veće zavisnosti od jednog sektora, dovode do većeg rizika od stvaranja viška radnika kroz proces privatizacije i restrukturiranja preduzeća koja su bila u društvenom vlasništvu, kao i strukturne nezaposlenosti.

Glavni sektori zaposlenja Braničevsko-Podunavskog regiona su: prerađivačka industrija sa centrom u Smederevu (US Steel), **rudarstvo** i sektor **energetike** u Kostolcu (Požarevac). Sva ova tri sektora uveliko prevazilaze prosečnu nacionalnu privrednu strukturu. Zaposlenost u **poljoprivredi** predstavlja 3,3% regionalne zaposlenosti, što je manje nego u Srbiji (4%). **Usluge** su nedovoljno razvijene (48%) u poređenju sa nacionalnim prosekom (56%). **Javna administracija i službe** se stoga smatraju bitnim poslodavcem za region.

Najvažnija preduzeća u regionu pripadaju **industriji proizvodnje željeza i prerade metala**, pa među njima imamo preduzeća kao što su US Steel Smederevo, GOŠA Fabrika opreme i mašina, GOŠA Fabrika šinskih vozila, GOŠA Fabrika drumskih vozila, Montaža i zaštita SOLKO, Institut GOŠA. Postoji i značajna delatnost u sektoru **prerade drveta** sa preduzećima kao što su: "Stefani", "Draloni-Forte", "Alexa", "Kompakt M-G". Oko ovih srednjih i velikih preduzeća, razvio se niz mikro preduzeća koja proizvode različite metalne delove i proizvode od drveta.

Pokretači **prehrambene industrije** i poljoprivredno - poslovnog sektora su: "Bambi", "Voće eskargot", "Union MZ, Požarevac", "Ishrana Smederevo", "Žitostig", "Fruvita", "Voćeprodukt", "100%", "Klanica Plana" i "Napredak" A.D. Velika Plana. U poslednje vreme, u regionu se pojavljuju neka mlada preduzeća – primeri dobre prakse u proizvodnji hrane, koja povećavaju obim proizvodnje preuzimanjem gazdinstava i napreduju u lancu vrednosti od proizvodnje do prerade i marketinga u proizvodnji hrane.

Najveći poslodavci u regionu u 2008. godini:

- US Steel Serbia - 5.900 zaposlenih
- TE i površinski kopovi Kostolac – 3.700 zaposlenih
- GOŠA FOM - 1.100 zaposlenih
- Prehrambena industrija „Bambi” – 1.000 zaposlenih
- GOŠA Montaža – 979 zaposlenih
- GOŠA FŠV – 837 zaposlenih
- Ostali: DP "Želvoz", Litas Požarevac,...

Izvor: MSPNE

Ključne tačke:

- U regionu je u martu 2007. godine bilo zaposleno 86,557 osoba, što iznosi 33% radno aktivnog od ukupnog broja stanovništva.
- U periodu između 2002. i 2005. godine, zaposlenost u regionu je porasla za 5% u poređenju sa rastom od 11% na nivou Srbije. Međutim, između 2005. i 2007. godine zaposlenost u regionu je opala za 2% u poređenju sa smanjenjem od 3% na nivou Srbije.
- Region u poređenju sa Srbijom ima relativno višu koncentraciju zaposlenosti u proizvodnji, rudarstvu i sektoru energetike.
- Zaposlenost u prerađivačkoj industriji je koncentrisana u Smederevu, dok je rudarstvo i energetski sektor baziran u Kostolcu.

2.3.3. Postojeća preduzeća

U 2006. godini, u Braničevsko-Podunavskom regionu je bilo registrovanih **5,940 preduzeća i 12,487 samostalnih preduzetnika**. Ovo predstavlja 4% svih registrovanih preduzeća u Srbiji. Broj preduzeća, kao i broj samostalnih preduzetnika na 1000 stanovnika, odgovara nacionalnom proseku. Prema podacima za 2007.

godinu, 96% svih preduzeća u Braničevu i Podunavlju su mala⁴. Samo 3% (81) su srednja, a manje od 1% (12) su velika preduzeća. Sve samostalne radnje bi verovatno takođe klasifikovali kao mala ili čak mikro preduzeća.

Tabela 10: Broj registrovanih preduzeća i samostalnih preduzetnika u 2006. godini

Okrug	Preduzeća		Samostalni preduzetnici	
	Ukupno	%	Ukupno	%
Braničevski	3.134	52,8%	6.154	49,3%
Podunavski	2.806	47,2%	6.333	50,7%
Ukupno BP region	5.940	100,0%	12.487	100,0%
Srbija	152.918		243.317	

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2007.

Ključne tačke:

- Analiza regionalnih podataka pokazuje da je broj preduzeća u regionu u skladu sa nacionalnim prosekom.
- Većina vlasnika preduzeća su registrovani kao samostalni preduzetnici, što je posledica jednostavnijih procedura za osnivanje, u poređenju sa registrovanjem privrednog društva.
- 96% registrovanih preduzeća ima manje od 50 zaposlenih, a prema nekim mišljenjima, mnoga od njih imaju manje od 10 radnika.
- Region ima 12 velikih preduzeća, od kojih svako zapošljava više od 250 radnika, a preostalih 81 su srednja preduzeća koja zapošljavaju između 50 i 250 radnika.
- Program privatizacije je u toku i u regionu je ostalo 42 preduzeća koja treba privatizovati, od kojih je 5 velikih i 13 srednjih.
- Region nema dovoljnu razvijenu infrastrukturu i usluge za podršku preduzetništvu i tehnološkom razvoju.

2.3.4. Poljoprivreda

Prirodni uslovi za poljoprivredu u regionu su povoljni. U 2005. godini, 68% površine regiona je činilo poljoprivredno zemljište, a 71% ovog zemljišta je klasifikovano kao obradivo. Najplodnije zemljište pogodno za intenzivnu proizvodnju, nalazi se u centralnom i zapadnom delu regiona: u predelu Stiga i duž rečnih tokova Velike Morave, Mlave i Peka. Na 10% poljoprivrednog zemljišta u Podunavlju, posebno u okolini Smedereva i brdskim predelima uz Dunav, gaje se voćnjaci i vinogadi, dok u istočnom delu Braničeva preovlađuju livade i pašnjaci. Poljoprivredna proizvodnja u ovim delovima regiona je opsežna, a preovlađuje proizvodnja za lične potrebe.

Tabela 11: Struktura poljoprivrednog zemljišta po upotrebi, 2005. godina

Okrug	oranice i bašte	voćnjaci	vinogradi	livade	pašnjaci	ribnjaci	Ukupno u ha
Braničevski	65%	6%	2%	15%	11%	0%	243.176
Podunavski	83%	7%	4%	5%	2%	0%	103.294
Ukupno BP region	71%	6%	3%	12%	8%	0%	346.470
Srbija	65%	5%	1%	12%	16%	1%	5.112.323

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2001. i 2006.

U regionu postoji 16.289⁵ (19.250) poljoprivrednih gazdinstava, od kojih je 48% manje od 5 ha, a 86% **je manje od 10 ha**. Region ima samo 2% poljoprivrednih gazdinstava površine veće od 20 ha (Srbija 4%). Ovo je ograničavajući faktor za konkurentnost poljoprivrede. Sa druge strane, 56% **svih gazdinstava se isključivo bavi poljoprivredom, koja je i izvor prihoda**. U 22% gazdinstava nema nastanjenih članova, a 47% ih ima samo po 2. Porodice sa 3 ili više članova žive na 33% gazdinstava u regionu, dok je udeo u Srbiji manji (22%).

⁴ Srednja preduzeća u Srbiji upošljavaju između 50 i 250 radnika, ostvaruju ukupan prihod između 1,65 mil EUR i 8,25 mil EUR godišnje ili se vrednost njihovih ukupnih sredstava (aktive) kreće između 1,24 mil EUR i 6,2 mil EUR. Manja preduzeća ne ispunjavaju ove kriterijume, a velike kompanije su iznad njih. Izvor: Zakon o računovodstvu

⁵ Prema Analizi registrovanih poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji koje je Ministarstvo Finansija predstavilo u maju 2008. godine, ova ukupna brojka se pojavljuje kada se analizira veličina gazdinstava. Za sve druge analize koje se odnose na radnu aktivnost, delatnost, organizacioni oblik, broj članova gazdinstava, ukupan broj je viši – 19.250 gazdinstava.

Poljoprivreda Braničeva i Podunavlja u velikoj meri zavisi od intenzivnog uzgoja useva i proizvodnje mesa. Najčešće se uzgajaju usevi kukuruza, pšenice i suncokreta. Region proizvodi 14% od ukupne proizvodnje pasulja, 7.9% kukuruza i 6.2% pšenice u Srbiji. Region proizvodi i 8% svog voća u Srbiji. Proizvode se šljive, jabuke, kruške, trešnje, višnje, breskve, lešnik i orah. U ravničarskim delovima najčešće se gaji povrće, posebno paradajz, krastavac, zelena salata i paprika.

Tabela 12: Struktura poljoprivrednih gazdinstava po radnoj aktivnosti

Okrug	Isključivo poljoprivreda	Pretežna delatnost	Dodatna delatnost	Penzioner	Ostalo
Braničevo	59%	6%	10%	25%	0%
Podunavlje	52%	7%	12%	30%	0%
Ukupno BP region	56%	6%	11%	27%	0%
Srbija	62%	11%	22%	4%	0%

Izvor: Ministarstvo finansija: Analiza registrovanih poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji, 5. maj 2008.

Tabela 13: Struktura poljoprivrednih gazdinstava po veličini

Okrug/ Veličina	Ukupno	< 0.5 ha	0.5 - 2.00 ha	2.01 - 5.00 ha	5.01 - 10.00 ha	10.01 - 15.00 ha	15.01 - 20.00 ha	20.00 ha >
Braničevo	7299	122	1191	324	3997	1101	309	255
%		2%	16%	4%	55%	15%	4%	3%
Podunavlje	8990	248	2456	3565	2215	345	63	98
%		3%	27%	40%	25%	4%	1%	1%
Ukupno BP region	16289	370	3647	3889	6212	1446	372	353
%		2%	22%	24%	38%	9%	2%	2%
Srbija	280419	14297	9247	121942	92695	24687	7542	10009
%		5%	3%	43%	33%	9%	3%	4%

Izvor: Ministarstvo finansija: Analiza registrovanih poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji, 5. maj 2008.

Očigledan je **nedostatak znanja i sredstava za uvođenje novih tehnologija** u poljoprivrednu proizvodnju, iako postoje institucije koje su vezane za razvoj poljoprivrede, od kojih su najznačajnije: Povrtarski institut, Stočarsko-veterinarski institut za reprodukciju i veštačko osemenjavanje "Velika Plana", Veterinarski specijalistički institut, Centar za selekciju semena "Superior", Instituti za poljoprivredu u Požarevcu i Smederevu i Srednje i viša poljoprivredne škole.

Tradicionalni lokalni proizvodi i diversifikacija farmi: Region ima nekoliko lokalizovanih **tradicionalnih proizvoda, kao što su Homoljski sir, med, "rakija" i vino**, koji su popularni na nacionalnom nivou i imaju potencijal za ekonomski razvoj, ali zahtevaju održivo upravljanje životnom sredinom kako bi se nastavila ili povećala regionalna proizvodnja. Više lokalnih proizvoda se može naći u planinskom zapadnom delu regiona, sem vina koje dominira u Podunavskom okrugu. Iako postoje tradicionalni lokalni proizvodi, zanati i potencijali za razvoj usluga i turizma na gazdinstvima, još uvek nije zaživela diversifikacija farmi izvan poljoprivrednih delatnosti.

Ključne tačke:

- U 2005. godini, poljoprivreda je učestvovala sa 41% u nacionalnom dohotku regiona.
- Samo 2% poljoprivrednih gazdinstava u regionu je veće od 20 ha, dok je 70% gazdinstava manje od 10 ha, što ograničava poboljšanje produktivnosti.
- U 2005. godini, 2.331 osobe su bile zaposlene u poljoprivrednim preduzećima, što predstavlja pad od 26% u odnosu na 2000. godinu.
- U 2002. godini, 52.899 članova gazdinstava je bilo aktivno uključeno u poljoprivrednu proizvodnju. Ovo je predstavljalo 67% od ukupnog broja članova gazdinstava.
- U periodu između 1991. i 2002. godine, broj stanovnika u poljoprivrednim gazdinstvima je opao za 48%.
- Iako postoje mogućnosti za diversifikaciju, kao što su mali pogoni za preradu hrane i razvoj turizma, stvarni nivo diversifikacije u ne-poljoprivrednim aktivnostima je nizak.

- Odsustvo istorijski intenzivne poljoprivrede znači, da postoje mogućnosti za prelazak na metode organske proizvodnje, ali se one do danas nisu iskoristile.

2.3.5. Turizam

U Braničevsko-Podunavskom regionu turizam je još uvek na počecima svog razvoja, iako za njega postoje kulturni i prirodni potencijali. U 2006. godini, u Braničevsko-Podunavskom regionu je zabeleženo 50.015 turista i 120.595 noćenja. Ovo predstavlja doprinos regiona **celom turističkom tržištu Srbije** od samo **2%**. Ipak, broj turista kao i broj noćenja je tokom poslednje dve godine **naglo porastao** (80%, u poređenju sa Srbijom, gde se beleži 0% promene), zahvaljujući povećanom tranzitu koridorom X, novim investicijama u renoviranje smeštajnih kapaciteta i unapređivanja lokalnih atrakcija (npr. pećine, biciklističke staze,...). Sa druge strane, klasična odredišta za provođenje slobodnog vremena u Braničevu, kao što su Veliko Gradište i Golubac, gube domaće turiste. Planiraju se nova velika ulaganja u smeštajne kapacitete i sportske sadržaje (golf, biciklistička staza, čišćenje jezera,...) na Srebrnom jezeru (Veliko Gradište), kao i u opštini Golubac (marina, itd.).

U 2006. godini, 87% svih turista su bili domaći posetioци, koji su u proseku boravili od 4-5 dana u Požarevcu, 2-3 dana na Srebrnom jezeru (slobodno vreme) do 1-2 dana na drugim odredištima. **Glavno turističko tržište** je lokalno - preovlađuju Beograd, Novi Sad i drugi veći gradovi u Srbiji.

Tabela 14: Pokazatelji turizma

Okrug	Turisti			2006. % ukupnog broja turista u PB/Srbija	Noćenja		% ukupnog broja noćenja u PB/Srbija	Broj kreveta	Stopa popunjenosti 2006.*
	Broj u 2006.	Indeks 2006./2000.	% domaćih turista u 2006.		Broj u 2006.	Indeks 2006./2000.			
Braničevski	22.485	92,68	93%	45%	79.698	77,94	66%	2265	8%
Podunavski	27.530	79,72	88%	55%	40.899	61,19	34%	1193	8%
Ukupno PB region	50.015	195,60	90%	100,00%	120.597	77,94	100%	3458	8%
Srbija	2.006.488	92,50	77%	1,39%	6.592.622	84,45	2%		

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2001., 2003., 2006. i 2007.; Regionalna privredna komora Požarevac: Konceptija razvoja turizma, april 2005.

U regionu postoji **3,458 kreveta**, od kojih se 43% nalazi u opštini Veliko Gradište, a 19% u Velikoj Plani. Sadašnji smeštajni kapaciteti su na niskom nivou kvaliteta. Većina bi se mogla kategorisati na nivou od ****** zvezdice, manji deo hotela je na nivou hotela i pansiona sa *******. Isto važi za restorane.

Viminacium – glavnu atrakciju regiona, dosad je posetilo 45,000 turista, od kojih je 10,000 bilo stranih. Postoje i **druge turističke atrakcije** i manifestacije u regionu koji su od nedavno poboljšani i bolje promovisani (npr. Smederevska tvrđava, pećine u Kučevu, Ljubičevske igre,...), ali postoji još niz drugih atraktivnih sadržaja (posebno kulturno nasleđe) koji zahtevaju rekonstrukciju i modernizaciju .

Razvoj turizma u regionu, podržan je izradom 3 Master plana koje je usvojila Vlada republike Srbije, koja se tiču Braničevskog okruga - turističke destinacije „Donje Podunavlje“, „Stig-Kučajske planine-Beljanica“ i kulturno istorijske rute „Put Rimskih careva Felix Romuliana“.

U svih 13 opština u regionu postoje turističke organizacije (TO), ali je njihovo delovanje i koordinacija nedovoljno organizovano. U 2006. godini, turizam i ugostiteljstvo su osigurali samo 1.020 radnih mesta u regionu, šta predstavlja smanjenje za 1/3 u odnosu na 2000. godinu.

Ključne tačke:

- U 2006. godini, region je privukao 50.150 turista i obezbedio 120.595 noćenja, što predstavlja 2% ukupnog brojka za Srbiju.
- Podaci iz 2006. godine za region, ukazuju na prosečnu stopu popunjenosti smeštajnih kapaciteta od 8%, a najviši zabeleženi nivo popunjenosti je bio 20%.
- Trenutno glavno tržište turizma u regionu obuhvata domaće posete, prvenstveno iz Beograda, Novog Sada i drugih većih gradova u Srbiji.

- Smeštaj i restorani uopšteno ne odgovaraju standardima koje očekuju međunarodni posetioци.
- Postoje mogućnosti za dalje razvijanje dobara kulturnog nasleđa i manifestacija, koji bi privukli dodatni broj posetilaca u region.
- Postoji potreba za koordinacijom promovisanja javnog sektora turizma i pružanja informacija.

2.3.6. Strane direktne investicije i izvoz

Neke od **najvećih stranih direktnih investicija (SDI) u Srbiji** realizovane su u Braničevsko-Podunavskom regionu.

- U septembru 2003. godine, **United States Steel Corporation** kupuje srpskog proizvođača čelika Sartid a.d., integrisanog proizvođača čelika sa proizvodnim halama u Smederevu i Šapcu. Kompanija je tokom poslednje 3 godine imala stalna ulaganja i tako povećala proizvodnju. Zahvaljujući svojoj veličini, investicija US Steel-a ima važan uticaj na regionalnu privredu i zaposlenost.
- Druga kompanija u stranom vlasništvu je **Koncern zdrave hrane „Bambi Banat“ Beograd**, čijih 44,09% kapitala pripada investicionom fondu New World Value Fond. Koncern ima 2 pogona u Požarevcu i upošljava više od 1000 radnika.

Rezultat unutrašnjih investicija jeste značajan **obim spoljno-trgovinske razmene** i ima pozitivan bilans spoljne trgovine što nije slučaj na nivou Srbije. Privreda regiona je tokom 2007. godine ostvarila ukupan izvoz u iznosu od 1,113 milijardi USD, a uvoz u iznosu od 807,8 milijardi USD. **U 2007. godini, region je učestvovao sa 5% u ukupnom izvozu Srbije. Ukupno 78% izvoza usmereno je ka zemljama EU.** Izvoz u Braničevsko-Podunavskom regionu je u stalnom porastu od 2004. godine, kada je US Steel preuzeo čeličanu u Smederevu koja je najveća u Srbiji. Druga dva najveća izvoznika u regionu su termoelektrana “TE Kostolac” i “GOŠA”.

Ključne tačke:

- Region ostvaruje značajan obim spoljno-trgovinske razmene i ima pozitivan bilans spoljne trgovine

2.3.7. Infrastruktura podrške preduzetništvu i razvoju tehnologije

Infrastruktura podrške preduzetništvu i razvoju tehnologija **nije još razvijena** u Braničevsko-Podunavskom regionu. Ovde postoje 3 istraživačka instituta i inicijativa za osnivanje biznis inkubatora u Velikoj Plani.

Isto važi za strukture podrške preduzetništvu i tehnologiji. U poređenju sa drugim regionima u Srbiji, ovaj region obezbeđuje pružanje osnovnih poslovnih informacija i usluga koje su koncentrisane u sledećim institucijama: Regionalna privredna komora u Požarevcu, 12 poslovnih udruženja koja povezuju preduzeća na lokalnom nivou; 9 koordinatora mreže za ruralni razvoj, 11 Opštinskih uslužnih centara i Regionalna kancelarija Ministarstava ekonomije i regionalnog razvoja u Požarevcu, koja pruža informacije i pomoć u dobijanju nacionalnih subvencija i grantova za postojeća i start-up preduzeća.

Mreža banaka je dobro razvijena, pošto se u regionu nalazi 23 banke koje imaju iste ponude kao banke u Srbiji. Sa druge strane opšte poslovne i specijalizovane poslovne savetodavne usluge nisu dovoljno razvijene. Ne postoje agencije za podršku MSP.

Ključne tačke:

- Region nema dovoljnu razvijenu infrastrukturu i usluge za podršku preduzetništvu i tehnološkom razvoju.

2.4. Životna sredina

2.4.1. Bogatstva životne sredine

Braničevsko-Podunavski region karakterišu **reke** (Dunav, Velika Morava...) i **Homoljsko-Kučajske** planine. Geografski, region je podeljen na istočni brdsko-planinski deo (Homoljsko-Kučajske planine) i centralno-zapadni deo, okružen rekama: Dunavom na severu, i njegovim pritokama, Velikom Moravom, Pekom i Mlavom, sa juga. Reke navodnjavaju otvorene ravnice i čine ih plodnijim. Najveća ravnica je Stig.

U zavisnosti od tačnog geografskog položaja, u Braničevsko-Podunavskom regionu postoje **два tipa klime**: planinska klima i kontinentalna klima. U zapadno-centralnom delu regiona, zemljište dobija 650mm padavina godišnje. Ceo region je vetrovit. Najčešće, vetrovi duvaju sa jugozapada - *košava*, ali povremeno duvaju i severozapadni vetrovi. Više od 170 dana u godini je vetrovito. Region se uklapa u državni proseka sa **62-91 sunčanih dana u godini**.

Mapa 6: Hidrografska mreža regiona

Izvor: Republički hidrometeorološki zavod Srbije

Mapa 7: Prirodni resursi regiona

Izvor: MSPNE

Braničevsko – Podunavski region poseduje značajan **rudarski potencijal**. Najvažniji je **ugalj**, koji se eksploatiše u rudarskom basenu Kostolac. U basenu se proizvodi približno 25% lignita u Srbiji, a on snabdeva Termoelektranu “Kostolac” lignitom. Sprovedena je studija o mogućnosti otvaranja novih kopova u zapadnom delu regiona, koji ima potencijalno više od 900,000,000t iskoristivih rezervi. Termoelektrane “Kostolac A” i “Kostolac B” proizvode približno 4.5 milijarde kilovat sati električne energije. Postoje i studije o nalazištima minerala u Homoljsko-Kučajskim planinama (npr. Wolfram). Dunav i drugi rečni tokovi, izvori vode, ravnice i planinski Homoljsko-Kučajski predeo, predstavljaju raznolik i netaknutu životnu sredinu koja jeste Braničevsko-Podunavski region. Najosetljiviji i najugroženiji delovi prirode u regionu su zaštićeni (deo Đerdapskog nacionalnog parka, delovi IBA područja (*Important Bird Area - Lokacije od međunarodnog značaja za ptice*)).

Ključne tačke:

- Region Braničevsko-Podunavlje karakterišu reke (Dunav, Velika Morava,...) i Homoljsko-Kučajske planine
- Kontinentalna klima u zapadno-centralnom delu i planinska klima u istočnom delu regiona
- Visok procenat plodnog poljoprivrednog zemljišta
- Region poseduje znatan rudarski potencijal
- Očuvani biodiverzitet
- Najosetljiviji i najugroženiji delovi prirode u regionu su zaštićeni

2.4.2. Industrijske i komercijalne lokacije i prostori

Nema dostupnih podataka o postojećim i planiranim industrijskim i komercijalnim lokacijama i prostorima na regionalnom nivou. U svim urbanim centrima postoje stare industrijske površine koje se više ne koriste, kao i lokacije koje su urbanističkim planovima predviđene, ali nisu još opremljene sa osnovnom infrastrukturom. U nekim slučajevim, opštine poseduju delove zemljišta. Sledeće opštine su se tokom 2008. godine prijavile za

dobijanje sredstava iz Nacionalnog investicionog plana (NIP), u cilju formiranja i opremanja industrijskih zona osnovnom infrastrukturom: Veliko Gradište, Golubac, Žabari, Malo Crniće, Požarevac, Velika Plana i Smederevo. **Prosečna cena** zemljišta u industrijskoj zoni sa osnovnim infrastrukturnim priključcima se kreće u rasponu od 7-10 EUR/m², a bez obezbeđene osnovne infrastrukture 4-6 EUR/m².

Pošto su mnoge stare državne kompanije u regionu u periodu tranzicije na tržišnu ekonomiju otišle u stečaj, zgrade i zemljište tih kompanija su često dostupni za kupovinu ili zakup. Međutim, većina ovih zgrada je u lošem stanju i zahteva početno investiranje u renoviranje. **Cena iznajmljivanja komercijalnog prostora** u opštinskim centrima se kreće u rasponu od 3-6 EUR/m² za kancelarijski prostor; a 15-25 EUR/m² za prodajni prostor u gradskim centrima Požarevac i Smederevo.

Ključne tačke:

- Većina opština ima planove za razvijanje industrijskih zona i već su se prijavili za fondove NIP-a, kako bi obezbedili infrastrukturu za lokacije.
- Postoje pitanja vlasništva zemljišta, koja bi mogla da ometaju razvoj nekih od ovih zona.
- Postoje dobri nivoi raspoloživosti i relativno niska cena zakupa komercijalnog zemljišta, ali je ponuda poslovnog prostora lošeg kvaliteta.

2.4.3. Informaciono-komunikacione tehnologije

Ne postoje zvanični podaci o upotrebi Interneta i dostupnosti širokopojasnog pristupa Internetu u regionu. Iako su Internet i širokopojasni pristup dostupni i često se koriste u velikim gradovima, seoske oblasti su u nepovoljnom položaju. Prema podacima opština, kapacitet protoka fiksnih telefonskih linija je ograničen i seoska domaćinstva moraju da koriste mobilne telefone za bežični pristup Internetu.

Ključne tačke:

- Postoji stalan broj telefonskih pretplatnika.
- Tržište usluge fiksne telefonije se brzo širi, ali još nije dostiglo tačku zasićenja.
- 34.7% stanovnika u Braničevu i 34.8% u Podunavlju je priključeno na mrežu fiksne telefonije.
- Rasprostranjena poštanska mreža nudi mogućnost pružanja poboljšanog raspona usluga udaljenim seoskim zajednicama.

2.4.4. Putna infrastruktura

U regionu se nalazi važan deo transportne infrastrukture Srbije u nacionalnom i inter-nacionalnom pogledu. Kroz njega prolaze tri bitna magistralna puta: 1) **autoput**: Budimpešta-Beograd-Niš-Solun-Atina (koridor X), 2) **železnička** linija koja prati isti pravac kao koridor X, i 3) **Dunav**, koji je u potpunosti plovni put kroz Srbiju i predstavlja značajan, ali nedovoljno iskorišćen transportni potencijal (koridor VII).

Magistralni put M-24 ("Dunavska magistrala") prolazi kroz Nacionalni park Đerdap i povezuje nekoliko međunarodnih graničnih prelaza sa Rumunijom i Bugarskom. Osim toga, privredno važni putevi za region uključuju: Požarevac-Kučevo-Majdanpek-Đerdap i Petrovac-Žagubica-Bor-Zaječar. Ovi putevi čine glavnu putnu mrežu u regionu, ali su trenutno u lošem stanju. Ukupno, postoji 287 km magistralnih, 712 km regionalnih puteva i 1433 km lokalnih puteva. Kučevo, Požarevac i Smederevska Palanka su jedine opštine koje imaju železničku vezu sa Beogradom. U Braničevsko-Podunavskom regionu ukupno postoji 177 km železničkih pruga.

Posmatranjem statističkih podataka transportne infrastrukture za Braničevski i Podunavski okrug, može se zapaziti da je preovlađujuće prevozno sredstvo **putnički automobil** sa prosekom od 210,6 automobila na 1000 osoba u Braničevskom okrugu i 164,1 automobila na 1000 osoba u Podunavskom okrugu. Poređenjem ukupnog broja putničkih automobila u 2005. i 2006. godini, opažen je trend rasta u većini opština, ali je ovaj broj još uvek ispod nacionalnog proseka (204) za broj automobila na 1000 stanovnika. Dominantnost putničkih automobila se može pripisati nedovoljno razvijenim sredstvima javnog prevoza, posebno autobusnog i železničkog prevoza.

Ključne tačke:

- Neki od glavnih međunarodnih puteva prolaze kroz region
- Dominantnu putnu infrastrukturu u regionu čine putevi, a lični automobili su glavni vid prevoza.
- Javni prevoz, drumski i železnički, je u regionu nedovoljno razvijen, s ograničenim investiranjem u razvoj infrastrukture i puteva.

2.4.5. Putovanje do posla

Ukupno 31,734 ljudi svakodnevno putuje na posao iz svojih domova u Braničevsko-Podunavskom okrugu. Ovaj broj predstavlja 47% svih zaposlenih osoba u Braničevskom okrugu i 60% svih zaposlenih osoba u Podunavskom okrugu; a 54% ako posmatramo region. Većina od ukupnog broja putujućih radnika svakodnevno prelazi kratke razdaljine do drugih naselja, unutar granica svoje matične opštine (73%). Ovaj broj je veći u Braničevskom (77%), nego u Podunavskom (70%) okrugu.

Ključne tačke:

- Visok nivo unutar-regionalnog putovanja do posla i nazad.
- Većina radnika koji svakodnevno putuju prelaze kratke razdaljine.
- 72% radnika koji svakodnevno putuju su muškarci.

2.4.6. Energija

Braničevsko-Podunavski region je **neto izvoznik električne energije, zahvaljujući Termoelektrani Kostolac**. TE **doprinosi sa 12.9%** ukupnom kapacitetu proizvodnje instalisane energije **u Srbiji**. Termoelektrane „Kostolac A“ i „Kostolac B“, proizvode otprilike 4.5 milijarde kilovat-časova električne energije. Termoelektrana Kostolac je važan lokalni poslodavac, ali takođe i najveći regionalni zagađivač životne sredine. Proizvodnjom električne energije u ovom postrojenju se upravlja sa nacionalnog nivoa.

Tabela 15: Postojeći kapaciteti za proizvodnju instalisane snage u Braničevsko-Podunavskom regionu

Braničevsko-Podunavski region	Instalisana neto snaga	% termalne energije	% ukupne snage
Termoelektrana Kostolac	921	23.4	12.9

Izvor: Strategija energetskeg razvoja 2007-2012, Republika Srbija

Obnovljivi izvori energije neznatno doprinose proizvodnji električne energije u Srbiji. Ipak, procenjuje se da je ukupni potencijal obnovljivih izvora energije na nacionalnom nivou 3 miliona toe (tona ekvivalentne nafte) godišnje, a najveći deo potiče iz biomase (80%). Podaci o potencijalu obnovljivih izvora za proizvodnju energije u Braničevsko-Podunavskom regionu nisu dostupni. Mogućnost upotrebe biomase, vetra, geo-termalne, fotovoltne i energije iz malih hidroelektrana zahteva dalje istraživanje.

Ključne tačke:

- Region je neto izvoznik električne energije.
- Elektrana u Kostolcu proizvodi 12.9% od ukupne domaće proizvodnje električne energije u Srbiji.
- Elektrana u Kostolcu je jedan od glavnih lokalnih poslodavaca, ali takođe doprinosi nivou zagađenosti vazduha u regionu.
- Potencijal regiona za obnovljivom energijom zahteva dalje istraživanje i procenu izvodljivosti.

2.4.7. Infrastruktura voda i otpadnih voda

Rečni tokovi predstavljaju za region značajan vodeni resurs. Skoro svi gradovi i opštinska naselja se nalaze duž obala reka koje su **izvor vodosnabdevanja i navodnjavanja u poljoprivredi**. Procenjene dostupne podzemne vode po stanovniku su 3.09 l/s za Braničevski okrug i 3.47 l/s za Podunavski okrug. Ove vrednosti su iznad nacionalnog proseka. Nezavisno od visoke zapremine vodenih resursa u regionu, oni se ne koriste efikasno za navodnjavanja u poljoprivredne svrhe.

Visok procenat domaćinstava u Braničevskom okrugu još nije povezan na sistem javnog vodosnabdevanja. Požarevac, Smederevska Palanka i Velika Plana se snabdevaju vodom sa vodenog izvora u blizini Velike

Morave. U regionu postoje veštačka jezera različite veličine: blizu Zaove, Suvi do, Žagubica, Srebrno jezero. U regionu nema banja, ali postoje termalni izvori Toplik u **Žagubici i Smederevu** i izvori vrele vode u **Ždrelu** blizu **Petrovca na Mlavi i u Smederevskoj Palanci**.

Tabela 16: Pokazatelji vodosnabdevanja i upravljanja otpadnim vodama

Okrug	Broj domaćinstava 2002.	Stanovništvo 2002.	Km vodovodnog sistema	Domaćinstva bez priključka na javni sistem vodosnabdevanja	Domaćinstva priključena na kanalizacioni sistem	Stanovništvo priključeno na sistem prečišćavanja otpadnih voda
Braničevski	63.229	200.503	226	32%	17%	20%
Podunavski	65.515	210.290	501	13%	12%	4%
Ukupno BP region	128.744	410.793	727			

Izvor: Republički zavod za statistiku: Opštine u Srbiji 2007; opštine Braničevsko-Podunavskog regiona

Mali broj domaćinstava je priključen na javni kanalizacioni sistem i na skoro nepostojeću infrastrukturu prečišćavanja otpadnih voda, a ovo su faktori koji direktno doprinose zagađenosti površinskih i podzemnih voda. Većina postojećih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda uključuje samo osnovno mehaničko prečišćavanje, a neki od postojećih sistema nisu u upotrebi. Dobar regionalni izuzetak je opština Velika Plana sa modernim sistemom za prečišćavanje otpadnih voda koji će zadovoljiti potrebe grada i privrede do 2040. godine. Neke opštine trenutno podstiču pripremu prostorne i tehničke dokumentacije za nove investicije u kanalizacione sisteme i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (npr. Žabari..).

Ključne tačke:

- Region ima zalihe podzemne vode koje više nego odgovaraju predviđenim razvojnim potrebama.
- 32% domaćinstava u Braničevskom okrugu još nije priključeno na javni sistem vodosnabdevanja.
- 15% domaćinstava je priključeno na sistem kanalizacije.
- Kapaciteti za prečišćavanje otpadnih voda u regionu nisu dovoljni.

2.4.8. Upravljanje čvrstim otpadom

Pored zagađenosti vode, upravljanje komunalnim (opštinskim) i industrijskim otpadom je najveći ekološki problem u regionu. **Procenjuje se da se na deponijama u Braničevsko-Podunavskom regionu** godišnje odlaže **106.000 t** otpada. Međutim, u regionu postoji znatan broj nekontrolisanih deponija, a količina otpada je mnogo veća nego što je do danas zabeleženo. Postojećim deponijama se ne upravlja na odgovarajući način i nisu dovoljno velikih kapaciteta, niti su izrađene prema trenutnim međunarodnim sanitarnim standardima. Trenutni kapaciteti za reciklažu su mali. Postoje dve inicijative za izgradnju regionalne deponije i uvođenje među-opštinskog pristupa za upravljanje otpadom, pokrenute u Smederevu za centralni deo i Petrovcu na Mlavi za istočni deo regiona.

Tabela 17: Pregled postojećih deponija

Opština	
VELIKA PLANA	Postojeće nekontrolisano smetlište treba da se sanira.
SMEDEREVO	Smederevska deponija i smetlište za odlaganje čvrstog otpada nisu u skladu sa ekološkim standardima; problemi sa upravljanjem komunalnim i industrijskim otpadom, naročito zbog povećane industrijske proizvodnje na ovom području (nove investicije u koksaru).
POŽAREVAC	Gradsko smetlište. Potrebna sanacija. Nije zaštićeno i već je preterano iskorišćeno. Ovde se takođe odlaže industrijski otpad. Deponija za odlaganje industrijskog pepela u Kostolcu zahteva hitnu sanaciju na osnovu tehničke dokumentacije.
VELIKOGRADIŠTE	Gradsko smetlište. Potrebna sanacija. Potrebno je pronaći novu lokaciju.
GOLUBAC	Gradsko smetlište. Bez validne dozvole za gradnju.
KUČEVO	Gradsko smetlište. Godišnje se odlaže 7000 t otpada.
PETROVAC NA MLAVI	Gradska deponija. Nema više raspoloživog mesta. Potrebno je proširiti je.
ŽAGUBICA	Nije sagrađeno prema standardima.
ŽABARI	Neophodna izgradnja transfer stanice.

Izvor: Opštine Braničevsko-Podunavskog regiona

Ne postoje postrojenja za odlaganje opasnog ili životinjskog otpada. Osim toga, postoji i veliki problem sa odlaganjem pepela iz Termoelektrane Kostolac. Neophodno je sprovesti remedijaciju postojeće deponije za odlaganje pepela i pronaći ekološki i tehnički održiva rešenja za njegovo odlaganje.

Ključne tačke:

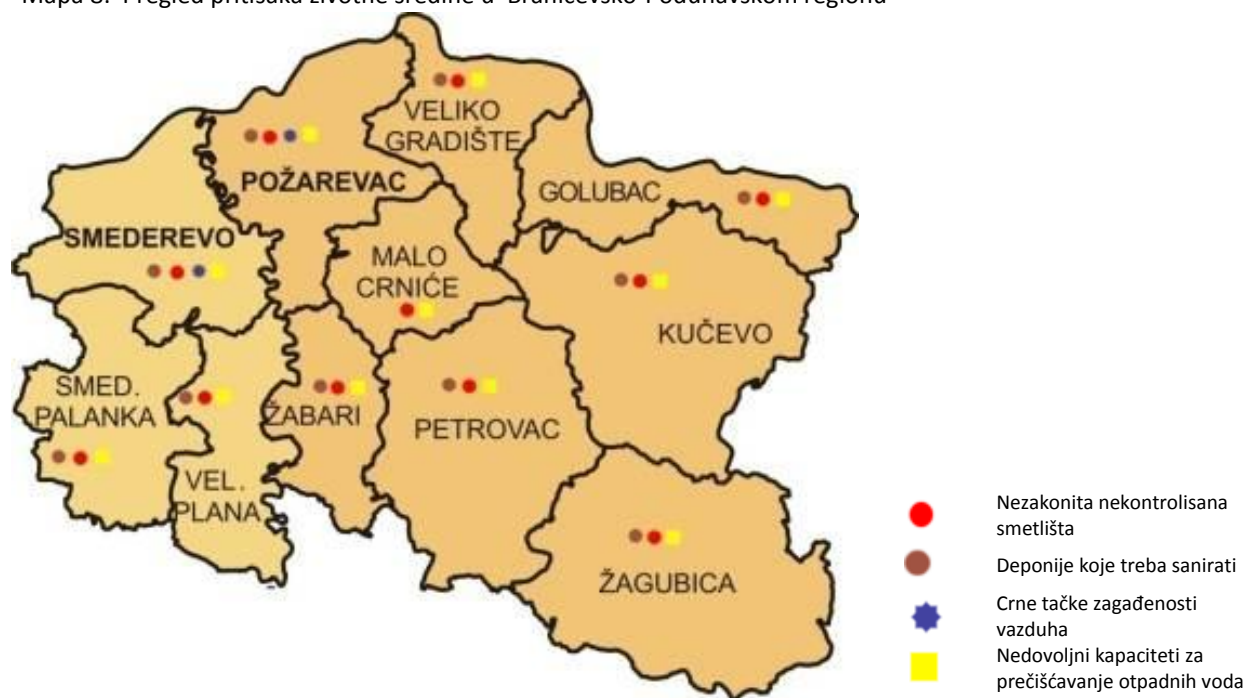
- Količina otpada koji se godišnje odlaže na deponijama u regionu se procenjuje na 106.000 t.
- Postojećim deponijama se ne upravlja adekvatno, nemaju dovoljne kapacitete i nisu izgrađene prema trenutnim međunarodnim standardima.
- Kapaciteti za recikliranje otpada u regionu su trenutno ograničeni.
- U regionu ne postoji postrojenje za odlaganje opasnog ili životinjskog otpada.

2.4.9. Upravljanje životnom sredinom i zagađenost

Neophodno je da Braničevsko-Podunavski region održivo upravlja svojom životnom sredinom. Postoji nekoliko potencijalnih i dugoročno opasnih zagađivača životne sredine u regionu. Treba uspostaviti sistem kontrole vazduha, vode i zemljišta, čije promene proističu iz energetske, industrijske i poljoprivredne delatnosti. Upravljanje zagađenim područjima u Srbiji nije institucionalizovano, zbog toga trenutno ne postoji jasan i sveobuhvatan pregled i procena uticaja zagađenih lokacija u Braničevsko-Podunavskom regionu.

- Registrovani lokalizovani izvori **zagađenosti zemljišta** su povezani sa deponijama na kojima se odlaže opštinski otpad, industrijskim i komercijalnim lokacijama
- Reka Dunav je jedan od najvažnijih prirodnih resursa, ne samo Braničevsko-Podunavskog regiona već i Republike Srbije, Evrope i sveta. Kvalitet vode u rečnom basenu Dunava je pod antropogenim uticajem prekomernih đubriva, organskih materija i opasnih supstanci. Preterana upotreba mineralnih đubriva na poljoprivrednom zemljištu i stara zagađenja fekalijama, doprinela su **povećanju količine nitrata u podzemnim vodama**.
- **Kvalitet vazduha** u Smederevu i Kostolcu, gde se nalaze postrojenja dve najveće industrije (metalurška industrija, termoelektrana), prati se u okviru nacionalnog programa za praćenje kvaliteta vazduha. Dnevne gornje granične vrednosti zagađivača vazduha (SO₂ i crni dim) su prekoračene tokom određenog broja dana i u Kostolcu i u Smederevu. Ovo ukazuje na potrebu donošenja mera u cilju poboljšanja kvaliteta vazduha i nastojanja da se smanje emisije industrija (npr. promovisanje čistije proizvodnje, instaliranje i dosledna upotreba vazdušnih filtera).

Mapa 8: Pregled pritisaka životne sredine u Braničevsko-Podunavskom regionu

Izvor: Mak Kišević, MSPNE

Ključne tačke:

- Uopšteno, ne postoji dovoljno informacija i resursa za efikasno upravljanje životnom sredinom regiona.
- Postoje slučajevi zagađenosti reka i podzemnih vodenih tokova.
- Problemi kvaliteta vazduha su prisutni u Smederevu i Kostolcu sa zabeleženim primerima emisija koje su prekoračile postavljene granice.

2.5. Nerazvijene opštine

Sledeći kriterijume predviđene Zakonom o nerazvijenim opštinama Republike Srbije do 2005. godine (Službeni Glasnik RS, br.53/95), niz opština u Srbiji su kategorisane kao nerazvijene opštine (član 2. i 3.). U okviru grupe nerazvijenih opština, određena je i grupa izuzetno nerazvijenih opština. Određen je niz pokazatelja za merenje nivoa razvoja, kao što su nacionalni dohodak po stanovniku, stopa nezaposlenosti, promet u maloprodaji po stanovniku i broj telefonskih priključaka na 100 stanovnika. U Braničevsko-Podunavskom regionu sledeće opštine spadaju u kategoriju:

- **Izuzetno nerazvijena područja:** Žagubica (6,8% stanovništva ukupno izuzetno nerazvijenih područja u Srbiji)
- **Nerazvijena područja:** Kučevo, Petrovac na Mlavi, Žabari, Malo Crniće, Golubac (12,28% stanovništva svih 37 nerazvijenih opština u Srbiji).

3 SWOT analiza Braničevsko–Podunavskog regiona

U ovom poglavlju je predstavljena sveobuhvatna analiza snaga, slabosti, šansi i pretnji (SWOT) za region Braničevo i Podunavlje. SWOT analiza je prvi korak u pripremi dugoročne strategije razvoja. Ona se nadograđuje na dokaze predstavljene u socio-ekonomskoj analizi i informacije koje su prikupili građani, predstavnici lokalne vlasti, NVO i preduzetnici koji su učestvovali u procesu regionalnog planiranja.

Snage i slabosti SWOT analize obuhvataju strateška pitanja koja proizilaze iz unutrašnjih potencijala i inhibitora regiona. Šanse i pretnje su spoljašnji faktori koji će uticati na budućnost regiona. Za region je važno da razvija svoje snage i iskoristi spoljašnje mogućnosti, uz istovremeno prevazilaženje slabosti i smanjivanje pretnji. Svaka identifikovana opšta činjenica sadrži u sebi niz dodatnih pitanja, koja se objašnjena u daljem tekstu kroz 7 sektorskih SWOT analiza. Oni su priloženi kao Dodatak 9.4.

Tabela 18: SWOT analiza Braničevsko-Podunavskog regiona

SNAGE	SLABOSTI
S1: Blizina Beograda, posebno za Podunavlje S2: Prilično dobra unutrašnja i spoljašnja putna (koridor 10), železnička i plovna (koridor 7) povezanost S3: Kvalitetno prirodno okruženje, dobro raspoređeno S4: Bogatstvo energetske potencijala S5: Postojanje jakog poslovnog i tehničkog znanja, posebno u vezi sa proizvodnjom i izvozom S6: Znanje u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi S7: Raspoloživa i relativno jeftina radna snaga S8: Kvalitetno kulturno istorijsko nasleđe S9: Latentni aktivizam zajednice S10: Raspoloživost neiskorišćenog industrijskog zemljišta	SI1: Stalan i izuzetno negativan demografski trend SI2: Slaba poslovna aktivnost i investicije SI3: Mala gustina zaposlenosti i samim tim mala potražnja potrošača SI4: Velika zavisnost od nekoliko velikih poslodavaca SI5: Velika zavisnost od poljoprivrede SI6: Isparčanost, ograničena diversifikacija i nedostatak tržišno orijentisane proizvodnje i prerade u poljoprivrednim gazdinstvima SI7: Loša unutrašnja povezanost u istočnom delu regiona SI8: Veliki nedostatak infrastrukture i usluga vezanih za vodu i otpad SI9: Nedostatak pružalaca i mreže podrške razvoju MSP i tehnologije SI10: Ograničena dostupnost višem obrazovanju i obrazovanju odraslih SI11: Nizak nivo strukovnih i viših obrazovnih veština radne snage SI12: Niska stopa učešća žena u svim oblastima života SI13: Velika koncentracija energetske industrije, ugljenika i drugih emisija SI14: Zavisnost od fosilnih goriva u proizvodnji energije SI15: Nerazvijeni kapaciteti upravljanja, vođstva i poslovne podrške
ŠANSE	PRETNJE
Š1: Porast domaće potražnje, posebno iz Beograda Š2: Trend povećanja potrošnje organske hrane i rast cena hrane Š3: Povećano interesovanje za investicije u prirodne resurse (minerali) i održivo snabdevanje energijom Š4: Povećano interesovanje za nove turističke destinacije Š5: Povećan obim saobraćaja na koridoru X i VII. Š6: Potencijal za privlačenje internacionalnog mobilnog kapitala Š7: Potencijal za povezivanje regionalnih preduzeća u lance snabdevanja za preduzeća koja investiraju u region. Š8: Potencijal za razvoj novih MSP i NVO, koje bi zadovoljile latentnu potrebu za socijalnim uslugama Š9: Međunarodna saradnja sa regionima jugoistočne Evrope - promena imidža regiona	P1: Nacionalna i internacionalna potražnja za stručnom radnom snagom P2: Recesija u svetskoj ekonomiji i posledice za izvoznike u regionu, turizam kao i za nacionalni i opštinske budžete P3: Internacionalna pokretljivost kapitala P4: Politička nestabilnost države, koja utiče na političku nestabilnost opština P5: Nedoslednost i neefikasnost regulatornog okvira (posebno usluga za MSP i investitore) P6: Sporo usvajanje i implementacija propisa o zaštiti životne sredine P7: Privlačnost/konkurentnost drugih regiona u jugoistočnoj Evropi P8: Uticaji i propisi vezani za klimatske promene

3.1. Konkurentne prednosti, trendovi i mogući pravci intervencije

Kao zaključak socio-ekonomske i SWOT analize, u Braničevsko-Podunavskom regionu se može opaziti **10 glavnih trendova i pravaca strateške intervencije**:

Glavne konkurentne prednosti, pretnje i trendovi	Pravci intervencije
1. Iskoristiti povoljan geografski položaj: blizinu Beograda i razvijenu putnu mrežu za brži razvoj regiona (S1, S2, Š1, Š5, SI7) Blizina Beograda i pristup internacionalnim koridorima VII i X, čine najvažniju konkurentnu prednost Braničevsko-Podunavskog regiona, koju treba iskoristiti kako bi se privukle investicije (lociranje poslovnih zona) i za internacionalizaciju sektora poljoprivrede i turizma. Prisutnost granice i međugranična saradnja sa Rumunijom (EU), takođe predstavlja izazov za privredni razvoj. Blizina glavnog grada bi se mogla takođe iskoristiti u pogledu transporta (aerodrom), znanja (Univerzitet, itd.) i blizine tržišta (turizam, itd.) Sa druge strane, blizina glavnog grada se može posmatrati kao potencijalna pretnja, ako razmotrimo uticaj konkurencije iz Beograda ljudske resurse u regionu. Nedostatak međupovezanosti unutar regiona, posebno u njegovom istočnom delu, pruža dodatan razlog za "odliv mozgova".	▪ Turizam ▪ Poljoprivredna logistika i tržište ▪ Investicije ▪ Unutrašnja povezanost
2. Izgradnja na Dunavu: internacionalni rečni put i prepoznatljivi brend (S2, Š5, SI8) Dunav predstavlja ogroman, ali nedovoljno iskorišćeni potencijal za razvoj turizma (međunarodni brend), kao međunarodni rečni put i izvor energije. U celom regionu ne postoji nijedna kategorisana rečna marina, koja bi mogla da iskoristi ogroman prirodni potencijal za razvoj svih oblika rečnog turizma. Postoje planovi i studija izvodljivosti za modernizaciju postojeće marine u Golupcu, koja trenutno ne ispunjava uslove kategorisanja u skladu sa nacionalnim propisima. Dunav bi regionu mogao pružiti mogućnost učestvovanja u velikom broju internacionalnih projekata.	▪ Rečna infrastruktura i turizam u opštinama Smederevo, Veliko Gradište, Golubac ▪ Međunarodna saradnja i projekti
3. Obezbediti održivi razvoj (S3, S4, Š2, Š3, SI8, SI13, SI14, P6, P8) Braničevsko-Podunavski region sa svojim ekološki čistim delovima na istoku Homoljsko-Kučajskih planina, termalnim izvorima i prirodnim uslovima (zemljište, vetar, sunce, itd.) pruža veliki potencijal za (organsku) poljoprivrednu proizvodnju, turizam na otvorenom i korišćenje obnovljivih izvora energije. Ali sa druge strane, industrijske emisije, neodgovarajuće deponije i preterana upotreba veštačkih đubriva, pritiskaju životnu sredinu i ugrožavaju vodu i druge prirodne resurse. Zaštita voda je veoma važno pitanje za budućnost regiona. Pored sistema praćenja na regionalnom nivou, potreban je niz investicija: u kanalizacione sisteme, kapacitete za prečišćavanje otpadnih voda i zamene zastarelih vodovodnih sistema koji izazivaju velike gubitke u snabdevanju vodom. Osim toga, neophodno je unaprediti upravljanje i nadzor postojećih deponija i uticaja otpadnih materijala na životnu sredinu.	▪ Zaštita i upravljanje vodama ▪ Uvođenje novih shvatanja rukovanja otpadom ▪ Potrebna integrisana procena uticaja regionalnih zagađivača životne sredine ▪ Jačanje ljudskih kapaciteta za efikasno rukovanje prirodnim resursima

4. Izazov za region: sprečiti migraciju pružanjem mogućnosti zaposlenja za mlade i socijalne zaštite za starije (S3, Š3, Š6, Š7, Š8, SI1, SI3, P1)

Jedan od glavnih izazova Braničevsko-Podunavskog regiona je kako sprečiti trend iseljavanja, posebno iz istočnih delova regiona. Nedostatak mogućnosti zaposlenja i perspektive za budućnost, loši infrastrukturni uslovi i dostupnost usluga čine seoska područja manje privlačnim za život, posebno za mlade. Ovo utiče na negativni demografski trend u oblasti, koja trenutno predstavlja **najopasniju negativnu tendenciju u regionu**. Kao posledica ovoga, broj ljudi koji žive na selu se smanjuje, a prosečna starost stanovništva raste. Dosta mladih ljudi dobija finansijsku pomoć od rođaka iz srpske dijaspe. Ova činjenica pomaže ekonomskoj situaciji primalaca, ali nažalost, takođe umanjuje njihovu motivisanost da aktivno traže posao i stižu više obrazovanje.

Pažnju treba posebno usmeriti na razvoj **preduzetništva** u seoskom turizmu, ekološkoj poljoprivredi i malim zanatima **u seoskim područjima**. Jedino starije osobe ostaju u selima i potrebno im je obezbediti **savremene oblike socijalne pomoći**, u skladu sa osnovnim pravima da žive u prirodnom okruženju, integracijom u socijalno okruženje. Ovo za sobom povlači sistematsku reformu socijalne zaštite stanovništva širenjem mreže neinstitucionalizovanih oblika pomoći u skladu sa potrebama stanovništva. Trenutno stanje stvari ukazuje na nedostatak neinstitucionalizovanih službi, posebno za grupe u nepovoljnom položaju i marginalizovane grupe (npr. Romi, stariji, invalidi, itd.)

5. Poljoprivreda – potreba za novim znanjem, investiranje u nove tehnologije i marketing (S3, S6, Š1, Š2, Š7, SI5, SI6)

30% radno sposobnog stanovništva **Braničevsko-Podunavskog regiona zavisi od poljoprivredne proizvodnje za lične potrebe**. Kao tradicionalni sektor, poljoprivreda poseduje izvesnu stručnost i institucionalnu podršku, koja bi mogla podržati povećanje dodate vrednosti u poljoprivrednoj proizvodnji. Privatizacija i restrukturiranje poljoprivredne prerađivačke industrije su uglavnom završeni. Neki poljoprivredni proizvodi imaju veoma važan položaj u poljoprivrednoj proizvodnji na nacionalnom nivou. Ipak, postoji nekoliko faktora koji utiču na konkurentnost poljoprivrednog i prehrambeno-prerađivačkog sektora: slaba produktivnost kao rezultat male veličine poljoprivrednih gazdinstava, relativno stara mehanizacija i nizak nivo primene moderne poljoprivredne prakse.

U budućnosti treba osnažiti i podržati interesovanje proizvođača za primenu novih tehnologija i praksi. Zavisnost od prirodnih uslova (klimatske promene) zahteva više ulaganja u infrastrukturu, kao što je izgradnja sistema za navodnjavanje. Jedan od glavnih izazova takođe je poboljšanje upravljanja u poljoprivredi, efikasnije iskorišćavanje postojećih kapaciteta i podizanje tehnološkog nivoa proizvodnje. Neophodno je da poljoprivredni proizvođači postanu tržišno orijentisani i bolje organizovani, kako bi omogućili efikasniju distribuciju, ispravno pozicionirali svoje proizvode, a time omogućili bolju prepoznatljivost, kvalitet (standardi i brendovi) i kvantitet (pregovorima za bolje uslove kroz zajednički i organizovan pristup).

Ekološki očuvane oblasti nude mogućnosti uvođenja organske proizvodnje, koja ima dobar tržišni potencijal, ali je svest o ovim potencijalima još uvek na vrlo niskom nivou.

- Poboljšanje sistema socijalne zaštite osnivanjem regionalne mreže neformalnih oblika usluga socijalne zaštite
- Podrška razvoju seoskog preduzetništva
- Diversifikacija seoskih područja
- Preduzetništvo

- Poboljšanje agromenadžmenta
- Ocenjivanje tržišnog pozicioniranja i brendiranja
- Lanci dobavljača
- Formiranje agro-biznis zona
- Brendiranje
- Promovisanje organske proizvodnje

6. Nedovoljna poslovna aktivnost, nerazvijena privredna infrastruktura i usluge podrške za investitore i preduzetnike (S5, S7, S10, Š6, Š7, SI2, SI4, P1, P2, P5, P7)

Slaba poslovna aktivnost, niska stopa zaposlenosti, veliki broj radnih mesta koji zavise od nekoliko velikih kompanija, zahtevaju stvaranje povoljnijeg poslovnog okruženja u regionu. Strategija treba da podrži rast postojećih MSP, kao i da podstakne aktiviranje domaćeg preduzetničkog potencijala kao i privlačenje investicija u cilju jačanja privredne moći regiona. U regionu se takođe zapaža nepostojanje institucija koje bi podržale preduzetničke inicijative, kao i činjenica da nisu dovoljno razvijeni svi oblici usluga potrebnih ovom sektoru i investitorima.

7. Potencijal kvalitetnog kulturnog nasleđa nije iskorišćen (S8, Š8)

Bogato istorijsko nasleđe, tradicionalne manifestacije i veliki broj kulturnih spomenika pod zaštitom države predstavljaju značajni turistički potencijal regiona. Uz poboljšanu prezentaciju, atraktivniju i povezanu ponudu kulturnog nasleđa, moguće je stvoriti nove mogućnosti zaposlenja i ostvariti dodatni prihod u ovom sektoru, uz očuvanje kulturnog nasleđa.

8. Ljudski kapital: nizak nivo obrazovanja, ograničena dostupnost višeg obrazovanja i obrazovanja odraslih osoba, nedostatak mreža i saradnje sa preduzećima (SI10, SI11)

Znanje je osnovica društvenog kapitala i razvoja svakog društva. Braničevsko-Podunavski region poseduje tradicionalno znanje i veštine u poljoprivredi i mehanici; međutim, prosečno gledano, stanovništvo je loše obrazovano. Obrazovna struktura stanovništva je daleko ispod srpskog nacionalnog proseka. Slično tome, većina nezaposlenih lica nema nikakvo ili ima nizak nivo stečeno obrazovanje.

Očigledan je jaz između potreba privrede koja traži moderno tehnološko znanje i veštine i fleksibilne radne snage i obrazovnih profila. Neke opštine, putem fondova, centara za mlade talente i stipendija, stvaraju nove mogućnosti za lični profesionalni razvoj mladih.

Nedostatak informacija i podrške u osnivanju preduzeća ili pronalaženju posla, predstavlja teret nezaposlenim i potencijalno samostalnim preduzetnicima.

Ne postoji nijedan univerzitet ili nezavisni fakultet u regionu, što znači da se univerzitetski stepen obrazovanja može steći jedino izvan regiona. Jedino mali broj privatnih škola nudi specijalizovanu obuku ili prekvalifikaciju za mlade i odrasle osobe. NVO nisu dovoljno angažovane na pitanjima zapošljavanja i obuke u regionu.

- Formiranje mreže biznis-zona
- Pružanje usluga i informacija za preduzetnike i investitore

- Kulturno nasleđe u svrhu turizma
- Preduzetništvo u kulturi
- Marketing

- Jačanje povezanosti između škola i preduzeća
- Promovisanje i jačanje svesti o važnosti doživotnog učenja
- Prekvalifikacija i obrazovanje za potrebe tržišta
- Novi obrazovni programi u skladu sa potrebama tržišta

9. Potreba za boljim razumevanjem turističkog poslovanja (S3, S8, Š1, Š3, Š4)

Pored angažovanja prirodnog i kulturnog nasleđa u turizmu, takođe je potrebno promeniti shvatanje turizma kao takvog u regionu. Turizam treba shvatiti kao bilo koju poslovnu aktivnost, ali sa značajnim višestrukim uticajima na lokalno područje.

Od slabo prepoznatljivog turističkog regiona sa veoma razuđenom ponudom i nedostatkom marketinškog pristupa, region će se pretvoriti u prepoznatljiviju turističku destinaciju kojom se bolje upravlja. Saglasno tome, od presudnog su značenja investicije u neophodnu turističku signalizaciju, turističke informativne centre (TIC), biciklističke staze i razne druge prateće usluge turističkih destinacija.

10. Jačanje i povezivanje aktera razvoja u regionu (Š9, SI9, SI12, SI15, P2)

Braničevsko-Podunavski region nema dovoljno razvijenu mrežu regionalnih institucija i NVO. Međuopštinska koordinacija je do danas uglavnom postojala u svakom okrugu zasebno, ali retko kada između dva okruga ili na regionalnom nivou. Nedostatak koordinacije i saradnje u velikoj meri otežava razvoj i implementaciju velikih regionalnih projekata. Na primer, u oblasti turizma posluje 11 turističkih organizacija.

Region karakteriše nizak nivo učešća žena i aktivnosti građanskih udruženja. NVO su uopšteno male sa slabim kapacitetima, međutim u regionu deluje nekoliko efikasnih NVO. Potrebno je da se znatno unapredi saradnja NVO sa lokalnim samoupravama i privrednim akterima.

Važan razlog za ovakvu situaciju je očigledan nedostatak strateškog razmišljanja, upravljačkih veština i sposobnosti vođstva unutar svake pojedinačne javne ili institucija lokalne samouprave.

- Razvoj ekonomski uspešnih i održivih turističkih destinacija
- Razvoj turističkih usluga, kao i infrastrukture

- Nerazvijeni kapaciteti u upravljanju i javnom učešću
- Promovisanje udruživanja i regionalne saradnje
- Poboljšanje upravljačkih veština i kapaciteta javnih institucija

4 STRATEGIJA: vizija, strateški ciljevi i prioritetne oblasti

Situaciona analiza regiona uključujući znanje i iskustvo zainteresovanih strana predstavljenih kroz SWOT analizu, poslužila je kao osnova za nacrt strategije – vizije, prioriteta i mera Braničevsko-Podunavskog regiona.

4.1. Vizija

Braničevsko - Podunavski region

Region koji svim građanima nudi mogućnost poboljšanog i kvalitetnijeg života u čistoj, zdravoj i očuvanoj životnoj sredini

Da bi ostvarili ovu viziju , mi ćemo:

- **Obezbediti podršku održivim inicijativama**, inovativnim i preduzetnim idejama naših ljudi, posebno mladih, kako bismo ih ohrabрили da ostanu u regionu (**INICIJATIVA I INOVACIJA**)
- **Stvoriti pristup čistoj vodi za sve građane** (**INFRASTRUKTURA I ŽIVOTNA SREDINA**)
- Izgraditi novu i unaprediti postojeću infrastrukturu, posebno sisteme vodosnabdevanja i prečišćavanja otpadnih voda (**ŽIVOTNA SREDINA**)
- **Promeniti imidž** i ojačati duh **regionalnog identiteta** (**IDENTITET**)
- **Upotrebiti znanje**, stručnost, profesionalizam i sposobnost u cilju pozitivne promene i napretka (**ZNANJE**)
- **Očuvati tradicionalne vrednosti** i obezbediti kulturu regiona (**TRADICIONALNE VREDNOSTI**)
- Zaštiti i upravljati životnom sredinom i ohrabriti održivi razvoj (**ŽIVOTNA SREDINA**)
- Promovisati **jednake mogućnosti** za sve (**JEDNAKE MOGUĆNOSTI**)
- Preuzeti **odgovornost za razvoj** i budućnost regiona (**ODGOVORNOST ZA RAZVOJ**)
- **Sarađivati u produktivnim, međupštinskim partnerstvima** na svim nivoima (javno-privatni sektor, institucije i građani,...) i gajiti **dobre ljudske odnose među svim generacijama** (**PARTNERSTVO**)

4.2. Strateški ciljevi i prioritetne oblasti

U okviru strateških ciljeva i prioritetnih oblasti strategije, voleli bismo da predstavimo jasne smernice razvoja u Braničevsko-Podunavskom regionu. U cilju implementacije takve strategije, naš region je odredio tri strateška cilja i pet prioritetnih oblasti.

Slika 3: Naša strategija

Tabela 19: Indikatori dostignuća RRS Braničevsko-Podunavskog regiona 2009. – 2013.

Strateški cilj	Indikator	Danas	2013 + 2	Prioritetna oblast
Cilj 1: Očuvati prirodne resurse za buduće generacije	Zaštićena prirodna područja		Sačuvati postojeće ili povećati područja	1. Poboljšana životna sredina i infrastruktura
Cilj 2: Ojačati regionalnu privredu i stvoriti uslove za nova radna mesta	Nacionalni dohodak okruga u poređenju sa prosekom Srbije	Braničevo (2005.) 77% Podunavlje (2005.) 45%	Braničevo 85% Podunavlje 70%	1. Jače preduzetništvo 2. Održiva ruralna područja 3. Region kao formirana turistička destinacija
	(Izvor: Statistički godišnjak Srbije)			
	Broj novih radnih mesta	0	1000	
Cilj 3: Poboljšati dostupnost i raznovrsnost ponude znanja i socijalnih usluga	% Nezaposleni bez kvalifikacija	42% (mart 2008.)	36%	4. Više znanja i brige za sve

5 PRIORITETNE OBLASTI I MERE INTERVENCIJE

Ovo poglavlje prikazuje detaljan opis predloženih prioriteta. Svaka prioriteta oblast je opisana sa svojim specifičnim ciljevima i odgovarajućim merama. Mere su primarni instrumenti koji će usmeravati zainteresovane strane prema uspešnoj implementaciji strateških ciljeva. Svaka mera predstavlja aktivnosti koje su neophodne za uvođenje promene u određeno područje i region.

Za svaku prioriteta oblast, prikazani su:

- Specifični ciljevi
- Obrazloženje
- Indikatori za prioritete (Indikatori su zasnovani na proceni, pošto obično ne postoje polazne informacije za prethodni period. Indikatori su određeni na ciljnu godinu 2015., uzimajući u obzir N+2 period, tj. 2013. +2)
- Mere
- Indikatori za mere

Pošto ova Regionalna razvojna strategija ne dodeljuje fondove za implementaciju, već mora da ih traži putem različitih donatorskih programa i javnih poziva, potencijalni korisnici zavise od svakog individualnog donatorskog programa. Time se potencijalni nosioci projekata identifikuju na nivou potencijalnih projekata (videti Dodatak 5).

U Dodatku 5, već su identifikovani indikativni ključni strateški projekti za svaku meru. Za prikazane projekte su navedeni tip i veličina, koji su potrebni za početak bavljenja merama i prioriteta potrebama identifikovanih u strategiji. Ova strategija koristi indikativne projekte kao primere za svaki strateški cilj, a ne kao finalnu preporuku za implementaciju ovih projekata.

Ceo opseg i sveobuhvatna koncepcija strategije je shematski prikazana na sledećoj strani.

Slika 4: Struktura prioritarnih oblasti i mera

5.1. Prioritetna oblast 1: Poboljšana životna sredina i infrastruktura

Cilj 1.1: Smanjiti zagađenost i podići nivo svesti o zaštiti i upravljanju životnom sredinom

Smanjenje sadašnjih pritisaka i bavljenje zatečenim ekološkim pitanjima su podjednako važni za održivi razvoj regiona. Kao prvi korak, važno je identifikovati i proceniti raspon i opseg ekološke degradacije na regionalnom nivou.

Efikasno upravljanje životnom sredinom zahteva stalni nadzor uslova životne sredine, pružajući zainteresovanim stranama potrebne informacije za donošenje odluka i raspodelu resursa.

Postizanje ovog cilja zahteva paralelno investiranje u ekološku infrastrukturu i veštine potrebne za efikasno upravljanje životnom sredinom.

Cilj 1.2: Poboljšati dostupnost regiona modernizovanjem putne i rečne infrastrukture

Poboljšanje transportnih veza do i unutar regiona, olakšava regionalni razvoj poboljšanjem pristupa tržištima, daljim integrisanjem regionalne privrede sa nacionalnom i tako što će region postati privlačniji investitorima i posetiocima.

Maksimalno iskorišćavanje potencijala unutrašnjih vodnih tokova u regionu pruža mogućnost dodatnog održivog prenosa robe do i izvan regiona. Ono takođe poboljšava atraktivnost regiona za vodni turizam.

Obrazloženje prioriteta:

Socio-ekonomska analiza je identifikovala značajna pitanja u upravljanju životnom sredinom regiona i poboljšanju pristupa do i unutar regiona.

Glavna odlika prirode investiranja u objekte koji treba da reše ekološka pitanja regiona, zahteva strateški pristup u identifikovanju prioriteta za investiranje. Ovaj proces treba da počne sa jasnim razumevanjem problema sa kojima se region suočava i procenama tehničke i finansijske izvodljivosti rešavanja tih problema.

Takođe je potrebno obezbediti objekte, procedure i stručne ekologe koji su neophodni za efikasno praćenje stanja životne sredine.

Planiranje transporta takođe zahteva dugoročni strateški pristup, identifikovanje prioriteta za poboljšanje, informisanje o odlukama i saradnju sa partnerima na nacionalnom nivou, kako bi se obezbedile potrebne investicije.

Strategija za ostvarivanje ciljeva prioriteta:

Ovom prioritetu ćemo pristupiti kroz pet mera koje predviđaju investicije u planiranje upotrebe zemljišta, izgradnju ekološke infrastrukture i njeno upravljanje i poboljšanje transportnih veza. Mere su:

- Mera 1.1. Prostorno planiranje i obnova gradskih jezgara
- Mera 1.2. Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama
- Mera 1.3. Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje
- Mera 1.4. Regionalna putna infrastruktura
- Mera 1.5. Monitoring i upravljanje životnom sredinom

Ključni indikatori	Polazna osnova	2013. + 2
Smanjenje broja registrovanih prekoračenja maksimalno dozvoljenih dnevnih vrednosti zagađivača vazduha	Podaci o kvalitetu vazduha se beleže na dve lokacije: Kostolac i Smederevo. Nacionalna mreža mernih stanica za stalno beleženje kvaliteta vazduha se trenutno uspostavlja na brojnim lokacijama. Broj dana u godini, kada koncentracija prelazi granične vrednosti (GVI) za 2007.: SO2 • Kostolac 6 • Smederevo 12 Crni dim • Kostolac 35 • Smederevo 93 Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine Republike Srbije	0 dana
% domaćinstava bez priključka na javni sistem vodosnabdevanja	Braničevo (2008): 32% Podunavlje (2008): 13% Izvor: MSPNE	Braničevo:10% Podunavlje: 5%
% domaćinstava priključenih na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	Braničevo (2008): 20% Podunavlje (2008): 10% Izvor : MSPNE	Braničevo: 40% Podunavlje: 40%

*20.000 stanovnika je priključeno na postojeći sistem prečišćavanja otpadnih voda u Velikoj Plani u 2008.

5.1.1. Mera 1.1.: Prostorno planiranje i obnova gradskih jezgara

Kako bi se na održivi način podržalo poboljšanje životne sredine i infrastrukture regiona, ova mera podstiče izradu opštinskih prostornih planova tamo gde oni ne postoje i početak rada na izradi regionalnog prostornog plana. Prostorni planovi treba da budu digitalizovani i uključeni u regionalnu GIS bazu podataka, kojom se mogu koristiti sve opštine. Nedostatak prostornih planova na opštinskom i regionalnom nivou, predstavlja prepreku održivom privrednom razvoju regiona. Prostorni planovi na opštinskom i regionalnom nivou moraju se izraditi što je ranije moguće.

Ova mera će podržati :

- Razvoj opštinskih prostornih i urbanističkih planova
- Razvoj regionalnog prostornog plana
- Digitalizaciju planova
- Stvaranje regionalne GIS baze podataka
- Planiranje i oživljavanje starih gradskih centara u regionu

Ova mera takođe promoviše izradu neophodne dokumentacije i obnovu bar jednog starog gradskog jezgra.

Indikator:	2008.	2013.+2
Povećanje broja opštinskih prostornih planova	3 Izvor: MSPNE	11
Regionalni prostorni plan	0	1

5.1.2. Mera 1.2.: Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama

U cilju podrške smanjenja zagađenosti i podizanja nivoa svesti o upravljanju i zaštiti životne sredine, ova mera podstiče razvoj infrastrukture vodosnabdevanja i upravljanja otpadnim vodama, što uključuje izradu neophodne planske dokumentacije, kao što su master-planovi, pred-studije izvodljivosti i tehnička

dokumentacija za infrastrukturne projekte. Upravljanje vodnim resursima je prepoznato kao jedan od najvažnijih razvojnih prioriteta na opštinskom, regionalnom i nacionalnom nivou i smatra se ekonomskim i ekološkim prioritetom. Značajan deo regiona se snabdeva vodom lošeg kvaliteta. Kanalizacioni sistemi u regionu nisu dovoljno razvijeni. Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda skoro da i ne postoje u regionu.

Ova mera podržava aktivnosti kao što su:

- Izgradnja sistema vodosnabdevanja
- Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda
- Razvoj i izgradnja kanalizacionih sistema
- Priprema i izrada potrebne tehničke dokumentacije, master-planova, pred-studija i studija izvodljivosti.

Indikator:	2008.	2013.+2
% ukupnog broja domaćinstava priključenih na sistem kanalizacije	Braničevo (2008.): 17% Podunavlje (2008.): 12% Izvor: MSPNE	Braničevo: 50% Podunavlje: 50%
% domaćinstava bez priključka na javni sistem vodosnabdevanja	Braničevo (2008.): 32% Podunavlje (2008.): 13% Izvor: MSPNE	Braničevo: 10% Podunavlje: 5%
% domaćinstava priključenih na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	Braničevo (2008.): 20% Podunavlje (2008.): 10% Izvor: MSPNE	Braničevo: 40% Podunavlje: 40%

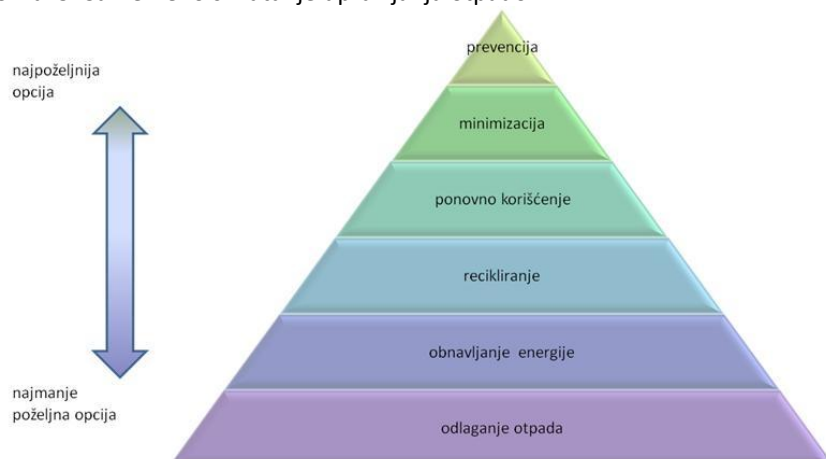
5.1.3. Mera 1.3.: Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje

U cilju smanjenja zagađenja i podizanja nivoa svesti o zaštiti i upravljanju životnom sredinom u regionu, ova mera podržava uvođenje modernih i efikasnih praksi za upravljanje otpadom. U regionu ne postoji nijedna deponija čvrstog otpada koja je usklađena sa nacionalnim i internacionalnim sanitarnim, zdravstvenim i ekološkim propisima. Nedavno izrađena Nacionalna strategija upravljanja otpadom prepoznala je potrebu za izgradnjom regionalnih deponija i transfer stanica, gde bi se vršilo sakupljanje smeća i primarno i sekundarno razvrstavanje. Ovo je preduslov za uspostavljanje berze otpada i centara za reciklažu u regionu.

Ova mera podržava projekte kao što su:

- Regionalna deponija
- Transfer stanice
- Centri za reciklažu

Slika 5: Savremeno shvatanje upravljanja otpadom

Izvor: M. Kišević

Indikator:	2008.	2013.+2
Količina ukupno odloženog komunalnog otpada	106.000 t	62.000 t
(258 kg/po stanovniku, % otpada odloženog na deponijama	115 kg/po stanovniku, godišnje	
% recikliranog otpada		
% ukupno proizvedenog otpada	Izvor: MSPNE, podaci iz 2007.	

5.1.4. Mera 1.4.: Regionalna putna infrastruktura

U cilju poboljšanja pristupnosti regionu modernizovanjem putne i rečne infrastrukture, ova mera nastoji da se bavi nerazvijenom i nedovoljno iskorišćenom putnom infrastrukturom uključujući lokalne, regionalne i nacionalne puteve i reke, koje sprečavaju region da ostvari značajan i održivi privredni rast. Ova mera podržava izgradnju i modernizaciju najkritičnijih delova putne infrastrukture regiona uključujući:

- Glavnu međuopštinsku i regionalnu putnu mrežu, u cilju poboljšanja pristupa udaljenim seoskim i turističkim područjima ili poslovnim lokacijama,
- Nautičku marinu(e) duž reke Dunav, u cilju podrške rečnom turizmu u regionu,
- Poboljšane veze sa regionalnom i nacionalnom putnom mrežom

Jasno je da razvoj regionalnih i nacionalnih puteva spada u nadležnost Republike Srbije i zahteva blisku saradnju sa relevantnim nacionalnim vlastima.

Indikator:	2008.	2013.+2
Km rekonstruisanih puteva		
Povećanje broja vezova u marinama (Kategorije 4, 3, 2 i 1)	0	200

5.1.5. Mera 1.5.: Monitoring i upravljanje životnom sredinom

Kako bi se smanjila zagađenost i podigao nivo svesti o upravljanju zaštitom životne sredine, ova mera nastoji da ojača kapacitete lokalnih opština za sakupljanje ekoloških podataka, njihovu procenu i izveštavanje, kao i implementaciju ekoloških propisa i načela. Efikasno upravljanje životnom sredinom zahteva profesionalno obučene ljudske resurse, koji imaju pristup preciznim i aktuelnim tehničkim i ekološkim podacima, kao i izraženu svest o pitanjima životne sredine među stanovništvom i institucijama.

Ova mera podstiče aktivnosti kao što su:

- Sektorske studije procene uticaja na životnu sredinu, koje bi obezbedile tačne procene uticaja aktivnosti različitih sektora u regionu na životnu sredinu, kao što su poljoprivreda, prerada hrane, transport, prerada metala i teška industrija.
- Kreiranje osnovne baze podataka
- Regionalni plan za zaštitne mere i određivanje usaglašenosti sa propisima i standardima EU (t.j. Nitratna Direktiva)

Indikator:	2008.	2013.+2
Broj projekata za poboljšanje kvaliteta životne sredine	0	5

5.2. Prioritetna oblast 2: Jače preduzetništvo

Cilj 2.1: Privlačiti nove investicije i zaposlenja u region

Ovaj cilj teži da unapredi stratešku lokaciju regiona na transportnim koridorima i identifikovanim snagama u industrijskim sektorima, kako bi privukao nova preduzeća izvan regiona. Cilj je osigurati i strana direktna ulaganja i ulaganja iz drugih delova Srbije, kroz obezbeđivanje konkurentnih poslovnih lokacija i usluga podrške. Ovaj proces će biti pomognut kroz početne aktivnosti koje će uključiti zainteresovane strane u identifikovanje mogućnosti, utvrđivanje izvodljivosti i pripreme za razvoj.

Cilj 2.2: Unaprediti konkurentnosti postojećih MSP

Ovaj cilj nastoji da unapredi konkurentnost regionalnih MSP na tržištima izvan regiona, stimulisanjem rasta obima poslovanja i zaposlenosti. Ovo će se postići saradnjom i poboljšanjem usluga poslovne podrške, u cilju pružanja informacija i resursa koje traže dinamična MSP u razvoju. Podsticanje primene inovacija, unapređivanje veza između MSP, kao i ohrabrivanje razvoja lanaca snabdevanja će takođe povećati konkurentnost.

Cilj 2.3: Stvarati nova preduzeća

Ovaj cilj nastoji da stvori pozitivno i povoljno okruženje za stvaranje novih preduzeća. Stvaranje novih preduzeća je od ključnog značaja za postizanje diversifikacije regionalne privrede i obezbeđivanje mogućnosti zaposlenja. Ovaj cilj dodatno naglašava stvaranje prilika za žene i mlade, obzirom da su u socio-ekonomskoj analizi identifikovani viši stepeni nezaposlenosti među ovim grupama.

Obrazloženje prioriteta:

Socio-ekonomska analiza je identifikovala potrebu za diversifikacijom regionalne privredne osnove, pružanjem niza mogućnosti za zaposlenje. Kroz ovaj prioritet postići će se rast i zaposlenost na sledeće načine:

- obezbeđivanjem infrastrukture i usluga u cilju privlačenja novih preduzeća i investicija, koji se mogu temeljiti na snagama regiona.
- jačanje konkurentnosti i učinka postojećih MSP kroz pružanje usluga podrške.
- stimulisanjem stvaranja novih preduzeća.

Poboljšanje veza između MSP i velikih kompanija i povećanje nivoa inovacija unutar preduzeća, takođe predstavljaju šanse za povećanje konkurentnosti i podsticaj rasta. Naglasak se stavlja na ohrabrivanje većeg broja žena i mladih da osnivaju nova preduzeća, imajući u vidu trenutno nizak nivo njihove uključenosti u osnivanje preduzeća.

Strategija za ostvarivanje ciljeva prioriteta:

Ovim prioritetom će se baviti pet mera, koje omogućavaju privlačenje novih preduzeća, unapređenje konkurentnosti i učinka postojećih preduzeća, stimulisanje stvaranja novih preduzeća i razvijanje mogućnosti za inovacije i razvoj lanca snabdevanja.

Mera 2.1: Konkurentne poslovne lokacije

Mera 2.2: Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške

Mera 2.3: Stvaranje novih preduzeća

Mera 2.4: Inovacije i nove tehnologije

Mera 2.5: Umrežavanje i razvoj lanca snabdevanja

Ključni indikatori	Polazna osnova	2013. + 2
Broj novih radnih mesta	0	500
Broj novih preduzeća	0	100

5.2.1. Mera 2.1: Konkurentne poslovne lokacije

U cilju privlačenja novih investicija i poboljšane zaposlenosti u regionu, ova mera podstiče osnivanje moderne mreže privredne infrastrukture, industrijskih, biznis i tehnoloških zona u regionu.

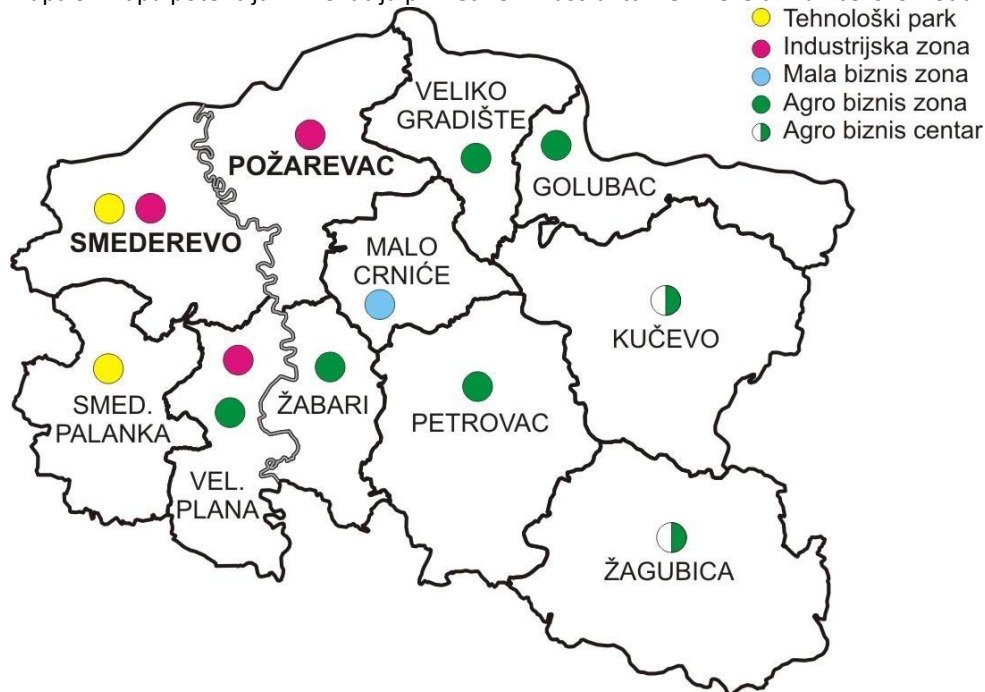
Braničevsko-Podunavski region karakteriše koncentrisanost metalne industrije, mašinskih preduzeća i tehničkih instituta u gradovima Smederevu i Požarevcu, ali zaposlenost u regionu u velikoj meri zavisi od poljoprivrede. U regionu postoji svega nekoliko novih mogućnosti zaposlenja. Većina gradova i opština imaju zemljišne parcele ili *brownfield* lokacije planirane za privredni razvoj, koje uopšteno nisu opremljene komunalnim infrastrukturnim sistemima i kojima nedostaje strateško upravljanje i planovi promovisanja. Dugoročna konkurentnost i povećana zaposlenost u regionu zahtevaju investicije za podršku novoj i diversifikovanoj industriji i uslugama.

Ova mera će podržati:

- Izradu regionalne studije izvodljivosti za razvoj podrške industriji, preduzećima i tehnologiji
- Izgradnju potrebne infrastrukture u industrijskim i biznis-zonama, sa fokusom na jednoj velikoj industrijsko-biznis zoni za strateške investicije i nekoliko manjih (na osnovu studije izvodljivosti)
- transfer tehnologije i znanja (tehnološki park, gde na osnovu studije izvodljivosti postoji potencijal)
- razvoj biznis-inkubatora (tamo gde na osnovu studije izvodljivosti postoji potencijal)

Potencijalne lokacije zona u kojima se govori u Meri 2.1 i Meri 3.1. i koje treba ispitati i sa prostorno-ekonomskog aspekta su prikazane na **Mapi br.9**.

Mapa 9: Mapa potencijalnih lokacija privredne infrastrukturne mreže u Braničevsko-Podunavskom regionu

Izvor: MSPNE

Na osnovu sveobuhvatne i integrisane studije izvodljivosti, potrebno je pažljivo upravljati implementacijom ove mere, u partnerskom odnosu opština, zemljoposjednika, istraživačko-razvojnih i centara znanja (RRA), kao i privatnih preduzeća. Postoje različiti modeli upravljanja i praksi za takve lokacije, ali će svaki od njih biti

detaljno proučen. RRA „Braničevo-Podunavlje“ će obezbediti produktivno umrežavanje zona u regionu, stimulisanje investicija i podršku investitorima. Zajedno sa agro-biznis zonama, industrijsko-biznis tehnološke zone predstavljaju ključne strateške oblasti za budući privredni razvoj regiona.

Indikator	2008.	2013. + 2
Nove <i>greenfield</i> i <i>brownfield</i> zemljišne parcele spremne za investitore u ha	0	100 ha
Broj biznis inkubatora	0	1

5.2.2. Mera 2.2 Obezbeđivanje i pristup uslugama poslovne podrške

U cilju podržavanja unapređenja konkurentnosti postojećih MSP i neutralizovanja nedostatka kvalitetnih stručnih usluga i informacija za preduzetnike, MSP i investitore u regionu, ova mera podržava aktivnosti kao što su:

- povezivanje u prepoznatljivu mrežu podrške MSP svih javnih i privatnih institucija koje pružaju podršku početku poslovanja preduzeća i/ili rastu obima poslovanja
- jačanje mreže podrške MSP (info tačke, obuka promotera MSP, konsultantska mreža, web sajt)
- razvoj i organizovanje usluga za investitore sve na jednom mestu, kroz Regionalnu razvojnu agenciju (RRA) (paket usluga)
- lakši pristup Garancijskom/Fondu za razvoj i sličnim finansijskim mehanizmima na regionalnom ili državnom nivou

Ova mera je namenjena svim postojećim organizacijama za podršku MSP u regionu (Regionalni razvojni centar MERR, Privredna komora, Opštinski uslužni centri, NVO, Službe za zapošljavanje) i osnivanju novih organizacija gde je očigledan nedostatak usluga podrške.

Indikator	2008.	2013. + 2
Broj info centara, NVO i institucija povezanih u regionalnu mrežu podrške MSP	0	10
Broj MSP i investitora – korisnika mreže podrške MSP na godišnjem nivou	0	2000

5.2.3. Mera 2.3: Stvaranje novih preduzeća

U cilju stvaranja novih preduzeća i razvoja jačeg preduzetništva, ova mera će obezbediti:

- Promotivne - animirajuće kampanje u školama i medijima
- Profesionalnu obuku za preduzetničke veštine, znanje i poslovne veštine
- Podršku udruženjima potencijalnih i postojećih preduzetnika
- Posebne aktivnosti i kampanje za stimulisanje osnivanja preduzeća među ženama i omladinom

Neophodno je povezati aktivnosti sa nacionalnim i donatorskim programima, koji pružaju finansijsku pomoć za obrazovanje i stručno usavršavanje u cilju sticanja znanja i veština. Ova mera je takođe u bliskoj vezi sa merom razvoja privredne infrastrukturne mreže.

Indikator	2008.	2013. + 2
Broj korisnika programa za podršku preduzetništva (od kojih br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	1000
Broj žena korisnika uključenih u programe podrške	0	800

5.2.4. Mera 2.4: Inovacije i nove tehnologije

Da bi podržala povećanje konkurentnosti postojećih MSP i jače preduzetništvo u regionu, ova mera teži da poveća kapacitete, fleksibilnost i veštine glavnog kadra, vlasnika i direktora MSP. Ova mera je usmerena na slabu konkurentnost, zavisnost od lokalnih tržišta - slabu izovnu orijentisanost postojećih MSP, nepoznavanje internacionalnih standarda (EU, SAD, Rusija, HALAL), slabo poznavanje stranih jezika i zastarelu tehnologiju koju koriste MSP, što su sve faktori koji ugrožavaju razvoj i stvaranje radnih mesta u brojnim malim i mikro preduzećima.

Ova mera će obezbediti sledeće aktivnosti:

- obuku MSP u vezi standarda kvaliteta, internacionalizacije, veština za korišćenje novih tehnologija u određenim sektorima, razvojnog upravljanja, bezbednosti na radu, itd,
- ciljano savetovanje za MSP u razvoju i pilotske istraživačko-razvojne projekte u preduzećima
- podizanje nivoa svesti o istraživačko-razvojnim projektima, inovacijama, kreativnosti i transferu znanja preduzećima (kampanje za buđenje svesti, studijske posete institutima, primeri najbolje prakse, zemlje EU, sajmovi...)

Indikator	2008.	2013. + 2
Broj učesnika	0	250

5.2.5. Mera 2.5: Umrežavanje i razvoj lanaca snabdevanja

Ukupna neorganizovanost i nizak stepen prepoznatljivosti malih preduzeća u regionu, neostvareni potencijal za saradnju sa velikim preduzećima u regionu (npr. US Steel Serbia, GOŠA FOM, GOŠA FŠV) i sporost u prilagođavanju zahtevima tržišta koje se menja, jesu razlozi zbog kojih MSP treba da se udruže u klastere, proizvodne lance i tehnološke mreže.

Mera će podržati:

- Poslovne veze između velikih i malih preduzeća u najvažnijim sektorima u regionu
- Razvoj lanaca snabdevanja
- Napredak i razvoj udruženja i grupa preduzeća u organizovanom i koordiniranom marketinškom pristupu

Indikator	2008.	2013. + 2
Broj preduzetničkih mreža ili klastera	0	2

5.3. Prioritetna oblast 3: Održiva ruralna područja

Cilj 3.1: Ojačati konkurentnost poljoprivrednih proizvođača i prerađivača u regionu

Ovaj cilj nastoji da unapredi sektore poljoprivrede i prehrambene prerade kao glavne u privredi regiona. Ovo će zahtevati investiranje u infrastrukturu i uvođenje novih metoda proizvodnje, prerade i marketinga. Demonstraciju i primenu ovih novih metoda će olakšati umrežavanje i saradnja između proizvođača i prerađivača. Tehnike koje osiguravaju kvalitet, udružene sa poboljšanim pozicioniranjem na tržištu će pojačati konkurentnost. Stvaranje i razvoj regionalnih brendova u kombinaciji sa zaštitom geografskog porekla će dodati vrednost i olakšati ulaz na tržišne niše.

Cilj 3.2: Obezbediti održivost ruralnih zajednica, kroz diversifikaciju njihove privrede i stimulisanje izgradnje novih objekata

Ovaj cilj nastoji da podrži i održi seoske zajednice suočene sa izazovima smanjenja stanovništva i ograničenim pristupom socijalnim uslugama. To će zahtevati identifikovanje i pružanje podrške malim prerađivačkim, zanatlijskim i turističkim preduzećima, koji pokazuju tržišni potencijal. Takođe postoje mogućnosti za poboljšanje kvaliteta života u ovim zajednicama, razvojem društvenog kapitala, obezbeđivanjem boljeg pristupa neophodnim uslugama i promovisanjem stvaranja višenamenskih objekata u zajednici.

Cilj 3.3: Obezbediti infrastrukturu za povećanje poljoprivredne proizvodnje

Ovaj cilj nastoji da obezbedi realizaciju regionalnih infrastrukturnih projekata potrebnih za održivost i povećanje poljoprivredne proizvodnje i posebno, da obezbedi sisteme za navodnjavanje useva.

Obrazloženje prioriteta:

Socio-ekonomska analiza je identifikovala sektore poljoprivrede i prerade hrane kao važne učesnike u regionalnoj privredi. Sektori takođe podržavaju zapošljavanje u selima i zajednice koje se suočavaju sa pitanjima smanjenja stanovništva i ograničenog pristupa neophodnim uslugama. Poljoprivredni sektor se suočava sa nizom izazova koji zajedno ograničavaju njegovu produktivnost. Oni uključuju strukturna ograničenja u vezi povećanja veličine farmi, istorijski niske nivoe investiranja u postrojenja i mašine, neefikasne proizvodne tehnike i slabe prinose.

Ovaj prioritet zato nastoji da poveća doprinos proizvodnog i prerađivačkog sektora regionalnoj privredi kroz:

- povećanje poljoprivredne produktivnosti i nivoa dodatih vrednosti proizvoda, kroz proces prerade u regionu.
- povećanje tehničkog znanja i poslovnih veština regionalnih proizvođača i prerađivača
- poboljšani marketing regionalnih proizvoda.
- stimulisanje investicija u neophodnu regionalnu infrastrukturu za poljoprivredu.

Dok rastući poljoprivredni sektor pomaže održivost seoskih zajednica, paralelne aktivnosti u okviru ove mere će obezbediti buduću diversifikaciju privredne baze u seoskim zajednicama i stimulisati poboljšani pristup društvenim i kulturnim uslugama.

Strategija za ostvarivanje ciljeva prioriteta:

Ovaj prioritet će se razmatrati kroz pet mera koje će obezbediti delokrug napretka u produktivnosti, osnivanje baze znanja proizvođača, razvijanje novih tržišta i preduzeća i stvaranje održivih seoskih zajednica.

- Mera 3.1: Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade
 Mera 3.2: Obuka i veštine proizvođača i prerađivača
 Mera 3.3: Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda
 Mera 3.4: Izrada rešenja za sisteme navodnjavanja
 Mera 3.5: Integrisani razvoj zajednice

Ključni indikatori	Polazna osnova	Cilj 2013. + 2
Poljoprivredne površine obuhvaćene programskim merama u ha	0 ha	1.100 ha
Broj nezaposlenih u seoskim opštinama Kučevo, Petrovac na Mlavi, Veliko Gradište, Žagubica, Golubac, Malo Crniće	4.825 (Izvor: NSZ, kraj marta 2008.)	Smanjiti ili održati isti nivo

5.3.1. Mera 3.1: Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade

Ova mera nastoji da ojača konkurentnost poljoprivrede, pružanjem sektorske podrške razvoju agro-biznis i tehnoloških zona i razvijanjem manjih agro-biznis centara.

Ova mera će obezbediti aktivnosti koje će :

- ojačati edukativne, istraživačke i tehnološke razvojne kapacitete koji postoje u regionu (instituti, poljoprivredne škole i druge organizacije), u cilju povećanja obrazovnog nivoa poljoprivrednih proizvođača i uvođenja modernih tehnologija u poljoprivrednu praksu i preradu hrane,
- poboljšati postojeće proizvodne kapacitete i promovisanje novih proizvoda sa identifikovanim tržišnim potencijalom (nove kulture, lekovito bilje, organska proizvodnja i prerada);
- uspostaviti efikasniju saradnju između proizvođača specijalizovanih za pojedinu proizvodnju i organizovanost zajedničkog marketinga i distributivnih kanala za poljoprivredne proizvode na veliko

Model suštinske agro-biznis tehnološke zone obuhvata 4 važne grupe aktivnosti:

- poljoprivredno-prerađivački školski centar koji uključuje sopstvene površine za uzgoj (obrazovanje i obuka, istraživanje)
- poljoprivredno-prerađivački centri koji omogućavaju praktičnu obuku za studente i poljoprivredne proizvođače (praktična obuka i istraživanje)
- poljoprivredno-prerađivačka industrija (proizvodne lokacije)
- regionalna distribucija i logistika

Indikator:	2008	2013 + 2
Novo zemljište spremno za investitore u agro-biznis zoni u ha	0	100 ha
Broj operativnih AB centara	0	1

5.3.2. Mera 3.2: Obuka i veštine proizvođača i prerađivača

Ova mera nastoji da unapredi postojeće tehničko znanje, poslovne veštine i prakse proizvođača i prerađivača. Trenutno postoji nekoliko važnih centara znanja u regionu, uključujući poljoprivredne škole, institute i javne službe.

Ova mera će obezbediti:

- nadogradnju, prilagođavanje ili izradu novih specifičnih programa obuke za proizvođače i prerađivače, koji će omogućiti pristup potrebnim veštinama za primenu mera u okviru ovog prioriteta, kao što su:
  - o Poljoprivredna proizvodnja (primena modernih mera i tehnologije u poljoprivredi, proizvodni

- standardi, stimulisanje organske proizvodnje, itd.)
  - Sheme kvaliteta i brendiranje (tehnike određivanja kvaliteta, promovisanje shema kvaliteta – podrška za poboljšanje kvaliteta proizvoda)
  - Alternativni izvori prihoda (podrška diversifikaciji seoske privrede i razvoj mikro preduzeća, kao što su prerada voća, mleka i mesa, med i proizvodi od meda, lekovito bilje, turizam, kultura, itd.)
  - Organizacioni, finansijski i marketinški aspekti poljoprivredne proizvodnje i prerade.
- podršku za stvaranje mreže institucija za obrazovanje i obuku, koje bi nudile potreban raspon praktične obuke, objekte za obuku i relevantne savetodavne kapacitete za proizvođače i prerađivače
  - pružanje obuke i saveta za proizvođače i prerađivače

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj učesnika obuke (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	2.000

5.3.3. Mera 3.3: Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda

Ova mera teži da poboljša marketing regionalnih proizvoda, pružanjem podrške organizovanju malih proizvođača i prerađivača i poboljšano pozicioniranje na tržištu.

Mera će obezbediti aktivnosti, kao što su:

- Podrška umrežavanja i tržišnog organizovanja proizvođača i prerađivača na lokalnom i regionalnom nivou (grupe proizvođača, mikro klasteri i drugo)
- Zaštita geografskog porekla i uvođenje drugih shema - kvaliteta
- Razvoj i uvođenje regionalnih sistema brendiranja (dogovoreni minimalni standardi kvaliteta, vizuelni identitet, zajednički marketing i promocija)
- Poboljšanje postojećih i razvoj novih distributivnih kanala i usluga podrške
- Razvoj nove ponude za tržišne niše

Indikator:	2008.	2013. + 2
Udeo proizvođača uključenih u regionalne brendove	0	5%
Udeo proizvođača uključenih u grupe proizvođača, mreže, klastere proizvođača	0	20%

5.3.4. Mera 3.4 : Razvijanje rešenja za sisteme navodnjavanja

Mera teži da održi i poveća poljoprivrednu proizvodnju, pronalaženjem rešenja za navodnjavanje useva.

Mera će obezbediti:

- Analizu potencijala i kapaciteta regiona za uvođenje rešenja za navodnjavanje
- Podršku u razvoju i implementaciji rešenja sistema za navodnjavanje

Indikator:	2008.	2013. + 2
Ha obradivog zemljišta sa sistemom za navodnjavanje	500 ha (Hrastovača)	1.500

5.3.5. Mera 3.5: Integrirani razvoj zajednice

Ova mera teži da poboljša kvalitet života u seoskim sredinama, podržavajući diversifikaciju privrednih aktivnosti i stvaranje uslova za unapređenje društvenog i kulturnog života i usluga u selima.

Glavni princip je podržavanje lokalnih inicijativa (od dna prema vrhu), kojima će se baviti lokalne strategije ruralnog razvoja. Ovaj proces će takođe podržati Ministarstvo poljoprivrede preko Nacionalne mreže za ruralni razvoj.

Glavne aktivnosti će biti usmerene na:

- razvoj lokalnih radionica i udruženih proizvodnih jedinica na malo, na osnovu lokalne tradicije i potencijala (tradicionalna prerada, zanati, turizam,...) i potreba ruralne zajednice (lokalne usluge)
- razvoj lokalnih pijačnih mesta u turističkim centrima
- rekonstrukciju/izgradnju i opremanje "višenamenskih" objekata koji pružaju prostor za aktivnosti i usluge (aktivnosti udruženja, kulturne događaje, obuku, proizvodnju na malo, prodavnice, usluge, itd.)

Treba podsticati umrežavanje individualnih lokalnih inicijativa. Ova mera će doprineti održivom razvoju regiona i stvaranju jednakih mogućnosti.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj učesnika uključenih u pripremu lokalnih strategija ruralnog razvoja (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	100
Br. pilot-projekata	0	5

5.4. Prioritetna oblast 4: Region kao formirana turistička destinacija

Cilj 4.1: Razviti osnovne turističke resurse i infrastrukturu

Stvaranje konkurentne regionalne turističke ponude zahteva kombinaciju investiranja od strane javnog i privatnog sektora, kao i koordinaciju usluga prevoza, smeštaja, turističkih atrakcija, manifestacija, aktivnosti i pružanja informacija. Koordiniranjem ovih resursa i aktivnosti, Strategija nastoji da optimizuje potencijale turističkog sektora za ostvarenje ekonomske dobiti.

Cilj 4.2: Stvoriti i promovisati regionalni turistički brend

Turistički brend regiona zahteva jasno definisanje, integraciju ponude i naknadno promovisanje na onim tržištima koja nude najveći potencijal uspeha u okviru perioda implementacije RRS. Trenutno, turistička ponuda regiona nije dobro formirana i resursi treba da budu usredsređeni na domaće (srpsko) tržište, sa ciljem razvijanja međunarodnog tržišta kako se ponuda bude dalje razvijala i poboljšavala.

Cilj 4.3: Osnivati i razvijati turistička preduzeća

Individualna turistička preduzeća se udružuju kako bi formirali turističku ponudu. Nadogradnja i proširenje ove ponude zahtevaju da se postojeća i nova preduzeća razvijaju, da se poboljšaju standardi kvaliteta i da se održi konkurentna prednost. Ovo podrazumeva usvajanje upravljačkog pristupa orijentisanog prema potrošaču, uz odgovarajuće investiranje u poboljšanje objekata i usluga, obuku zaposlenih i efikasan marketing.

Obrazloženje prioriteta:

Socio-ekonomska analiza je identifikovala potencijal za razvoj turističkog sektora, zasnovan na postojećim prirodnim i kulturnim vrednostima regiona i njegovoj dostupnosti iz pravca Beograda i drugih gradova Srbije. Ovu mogućnost treba razviti iz trenutno slabe baze posmatrane u kontekstu veoma konkurentnog međunarodnog tržišta. Razvoj sektora pruža potencijal za diversifikaciju privredne baze, naročito u osetljivim ruralnim sredinama i blisko je povezan sa razvojem regionalne putne infrastrukture. Region trenutno nije razvio pozitivan imidž kao turistička destinacija.

Strategija za ostvarivanje ciljeva prioriteta:

Ovaj prioritet će se razmatrati kroz **pet** mera koje odražavaju važnost koordinisanja investicija javnog i privatnog sektora u razvoj resursa, promovisanje brenda i individualni poslovni razvoj.

Mera 4.1: Koordinisanje investicija javnog i privatnog sektora

Mera 4.2 : Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća

Mera 4.3: Marketing destinacija i proizvoda

Mera 4.4: Ključne turističke atrakcije i infrastruktura

Mera 4.5: Razvoj turističkih profesionalaca

Ključni indikatori	Polazna osnova	Cilj 2013. + 2
Broj turističkih noćenja u regionu	2006.: 120.597 (Izvor: Statistički godišnjak)	5% rasta godišnje 150.000
Smeštajni kapaciteti u regionu	Broj registrovanih smeštajnih kapaciteta- kreveta: 2005.: 3.458 (Izvor: Statistički godišnjak)	5% rasta godišnje 4.200

5.4.1. Mera 4.1: Koordinisanje resursa javnog i privatnog sektora

Svrha ove mere je da podrži razvoj regiona kao turističke destinacije, tako što će u svakoj turističkoj brend-destinaciji formirati okvir za saradnju turističkih organizacija, države i/ili opština i njihovih komunalnih preduzeća, pružalaca usluga smeštaja i atrakcija, organizatora manifestacija i drugih turističkih poslova.

Aktivnosti u okviru ove mere uključuju:

- obezbeđivanje partnerstva za planiranje i implementaciju turističkog upravljanja i razvoja (npr. osnivanjem mreža ili radnih grupa) na nivou turističkih destinacija;
- obezbeđivanje koordinacije između turističkih destinacija u regionu;
- osnivanje efikasne i dostupne mreže turističkih informativnih centara u regionu;
- turističke ankete među turistima, sakupljanje podataka i njihova analiza na nivou destinacije i/ili regiona.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj formiranih turističkih brend-destinacija	0	2

Mapa 10: Turističke destinacije u Braničevsko-Podunavskom regionu

Tabela 20: Turističke brend-destinacije u Braničevsko-Podunavskom regionu

Predložena brend-destinacija	Specijalizovana turistička ponuda uključuje
1 Dunavski region – Ram – Viminacium - Srebrno jezero - Golubac	■ Nautički turizam ■ Biciklistički turizam ■ Turizam slobodnog vremena
2 Kučajsko-Homoljske planine i okolina Brend „Zeleno Homolje“	■ Seoski turizam ■ Specijalni sportski turizam ■ Pećine kao turističke atrakcije
3 Tranzitni region: Područje oko Velike Plane i Smederevske Palanke Razvoj specijalizovane turističke ponude na drugim lokacijama	■ Tranzitni turizam ■ Seoski turizam ■ Manifestacioni turizam ■ Religiozni turizam ■ Jahanje ■ Biciklistički turizam (u drugim destinacijama) ■ Banjski turizam ■ Sportski ribolov

5.4.2. Mera 4.2: Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća

U cilju stvaranja turističkih MSP i poboljšanja standarda i kvaliteta turističkih usluga, ova mera podržava aktivnosti kao što su:

- podizanje nivoa svesti i promotivne kampanje o mogućnostima i novim kretanjima u sektoru turizma
- pružanje pomoći, saveta i usmeravanja potencijalnim i postojećim turističkim preduzećima (npr. savetodavna podrška, priručnik za osnivanje turističkog preduzeća)
- obezbeđivanje finansijskih sredstava za male investicije u turizmu

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj turističkih preduzeća uključenih u različite programe za razvoj MSP	0	100

5.4.3. Mera 4.3: Marketing destinacija i proizvoda

Ova mera podržava formiranje i promociju regionalnog brenda. Trenutno, ne postoji ni jedna prepoznatljiva slika regiona kao atraktivne turističke destinacije. Ova mera nastoji da razvije pozitivan imidž izabranih brend-destinacija i specijalizovanih turističkih ponuda, pružanjem podrške sledećim aktivnostima:

- Podrška regionalnim turističkim organizacijama u razradi i realizovanju delotvornog marketinškog plana/spoja na nivou brend-destinacije, koji bi odražavao blisku saradnju i jasnu podelu dužnosti i odgovornosti između zainteresovanih strana na svakoj destinaciji
- Podrška u izradi i distribuciji promotivnog i informativnog materijala, kao i web sajtova na nivou brend-destinacije (što bi uključilo turističke atrakcije, moguće aktivnosti, kalendar događaja i listu turističkih preduzeća na različitim jezicima)
- Podržavanje efikasnih marketinških aktivnosti specijalizovanih turističkih ponuda i turističkih preduzeća
- Uključivanje regionalne turističke ponude u nacionalnu (Turistička organizacija Srbije) i podrška udruženim marketinškim aktivnostima

Marketinška nastojanja usmerena na tri turističke brend-destinacije, ne isključuju mogućnost uspešnog razvoja turizma na drugim lokacijama.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj udruženih marketinških aktivnosti u regionu	0	5

5.4.4. Mera 4.4: Investiranje u ključne atrakcije i infrastrukturu

U cilju stimulisanja razvoja regionalne baze turističkih resursa, ova mera teži da obezbedi investicije Vlade i drugih zainteresovanih strana u potrebnu infrastrukturu i poboljšanje atrakcija koje su prevashodno u javnom vlasništvu, kao što su kulturno nasleđe, prirodni rezervati i sistemi parkova i spomenici. Ova mera podržava:

- poboljšanje atraktivnosti kulturnih spomenika u regionu kao što su tvrđave, arheološka nalazišta, manastiri, tradicionalne kuće i muzeji
- pristupne puteve i parkirališta na turističkim atrakcijama, vezovi
- signalizacija: turistička signalizacija uz puteve, pešačke i biciklističke staze
- poboljšanje i održavanje sistema pešačkih ili biciklističkih staza
- šetališta, pešačke zone (u turističkim centrima) i rekreativne površine (površine za jahanje)

Ova mera je blisko povezana sa merom 1.1 *Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara* što uključuje renoviranje istorijskih sela i gradskih centara.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj pilot-projekata (javna, nova ili poboljšana integrisana ulaganja u turističku infrastrukturu i atrakcije)	0	2

5.4.5. Mera 4.5: Razvoj turističkih profesionalaca

Ova mera nastoji da pruži podršku stvaranju i daljnjem razvoju turističkih preduzeća. Nedostatak profesionalnih veština i znanja u turističkom poslovanju će se razmotriti kroz praktičnu, skrojenu po meri, obuku usmerenu na specifične ciljne grupe, kao što su profesionalci u turističkim organizacijama, turističkim MSP, restoransko i hotelsko osoblje, turistički vodiči i animatori, kao i na ključne probleme poput uslužnog centra, marketinga i kontrola kvaliteta. Mera predlaže pružanje podrške aktivnostima kao što su:

- Posebne obuke za preduzetnike u turizmu (orijentisanost ka potrošaču, razvoj proizvoda, standardi, usluge, proračuni, cene, biznis plan);
- Seminari za profesionalce u turističkim organizacijama i novim agencijama (razvoj proizvoda, upravljanje destinacijom, marketinški alati, trendovi);
- Obuke za različita zanimanja u hotelima i restoranima, usmerene na poboljšanje kvaliteta usluga i kvaliteta turističkog proizvoda (uprava, recepcija, održavanje, usluge u restoranu, unapređenje kuhinje, turistički vodiči, itd.).

Indikator:	2008.	2013. + 2
Broj osoba koje učestvuju u obuci	0	80

5.5. Prioritetna oblast 5: Više znanja i brige za sve

Cilj 5.1: Unaprediti sposobnost zapošljavanja putem obrazovanja

Ovaj cilj nastoji da poboljša kvalitet informacija o potrebama tržišta rada, i dostupnost obrazovanja i praktične obuke za mlade i nezaposlene, kao i da poboljša ukupne životne veštine ljudi. Ovo će zahtevati poboljšan protok informacija i saradnju između aktera na tržištu rada. Promovisanje pristupa doživotnog obrazovanja će zahtevati određivanje institucionalnih okvira i unapređenje dostupnosti obuke u regionu.

Cilj 5.2: Stimulisati društvenu uključenost

Ovaj cilj teži da stvori pozitivno i stimulatívno okruženje za promovisanje uključenosti i povećanje sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa u regionu. Zahtevaće razvoj partnerstva i saradnje između poslodavaca, organizacija za sprovođenje obuke, službi za zapošljavanje, centara za socijalni rad, NVO, mladih i grupa lokalne zajednice u cilju stvaranja mogućnosti za angažovanje i učenje.

Cilj 5.3: Poboljšati socijalne usluge

Ovaj cilj nastoji da poboljša kvalitet života u regionu povećanjem broja, pokrivenosti i kvaliteta socijalnih usluga. Ovo će zahtevati aktivno partnerstvo i saradnju između opština, NVO i privatnog sektora i udruživanje resursa za zadovoljavanje regionalnih potreba. Bitan deo Strategije je da obezbedi bolje uslove rada zdravstvenih centara u regionu.

Obrazloženje prioriteta:

Socio-ekonomska analiza je identifikovala potrebu za ograničavanjem migracije i poboljšanjem nivoa informisanosti, znanja kao i životnih veština ljudi kako bi odgovarali potrebama tržišta rada. Takođe je identifikovan zahtev za većim uključivanjem društveno ugroženih grupa i poboljšanjem dostupnosti socijalne i zdravstvene zaštite, posebno u udaljenim seoskim oblastima. Ovo će se postići:

- poboljšanim tokom informacija i pristupom obrazovanju i praktičnoj obuci u regionu stvaranjem mogućnosti za doživotno učenje
- pružanjem mogućnosti za uključivanje društveno ugroženih grupa
- boljim pristupom socijalnim i zdravstvenim uslugama.

Ovo će doprineti razvoju ljudski kapital u regionu.

Strategija za ostvarivanje ciljeva prioriteta:

Ovaj prioritet će se razmatrati kroz četiri mere koje omogućavaju pristup obuci mladih nezaposlenih osoba u skladu sa potrebama regionalne privrede, poboljšane životne veštine ljudi i mogućnost zapošljavanja, pružanje podrške aktivnom učešću marginalizovanih grupa u društvu i poboljšanje socijalnih i zdravstvenih usluga.

Mera 5.1: Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona

Mera 5.2: Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja

Mera 5.3: Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa

Mera 5.4: Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga.

Ključni indikatori	Polazna osnova	Cilj 2013. + 2
Stopa nezaposlenosti za muškarce i žene (minimalni indikator)	Broj nezaposlenih u BP regionu, mart 2008. 16.057, od čega su: ■ žene 56% ■ nezaposleni , traže posao po prvi put 44% ■ mladi, ispod 30%	Smanjenje
Izvor: NSZ, Mesečni bilten, mart 2008.		
Br. učesnika uključenih u obuku (od čega br. žena, br.mladih starosti 15-30 godina)	0	1000
Broj podržanih zaposlenja	0	50

5.5.1. Mera 5.1: Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona

Mera nastoji da osnaži partnerstvo i saradnju između poslodavaca, institucija za obrazovanje i obuku i službi za zapošljavanje u regionu, kako bi zajedničkim snagama pristupili problemu nezaposlenosti.

Mera obezbeđuje:

- identifikovanje stvarnih potreba regionalne privrede i prenošenje informacija relevantnim akterima, posrednicima obrazovanja i obuke sa jedne strane i nezaposlenim licima sa druge.
- jačanje veza između srednjeg stručnog obrazovanja i potreba tržišta rada
- pružanje informacija o obrazovanju, profesionalnom planiranju karijere –i pružanje mogućnosti studentima i nezaposlenim licima za sticanje radnog iskustva.
- podršku inicijativama ili pilot-projektima koji teže da prilagode ili izrade specifične programe u skladu sa potrebama regionalne privrede.

Indikator:	2008.	2013. + 2
% učešća srednjih i viših škola	0	80 %
Br. pilot-projekata (pokrenute zajedničke inicijative)	0	5

5.5.2. Mera 5.2: Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja

Ova mera nastoji da stvori mogućnosti za učenje i poboljšanje životnih veština. Stalna nadogradnja postojećeg znanja i stručnosti svih građana je od suštinskog značaja za praćenje potreba tržišta rada kao i aktivno učešće u društvu. Ova mera je usredsređena na sledeće:

- pružanje podrške u razvijanju institucionalnog okvira – promovisanje osnivanja, saradnje i umrežavanja organizacija za doživotno obrazovanje;
- pružanje specijalizovane obuke za pojedine profile ili kvalifikacije za koje postoje mogućnosti zaposlenja u regionu (klasteri ili privredne aktivnosti povezane sa prioritetima regiona), posebno za one koji su uključeni u sivu ekonomiju ili su nezaposleni;
- obrazovanje i obučavanje u cilju povećanja funkcionalne pismenosti, , kompjuterske pismenosti, poznavanja stranih jezika i komunikacionih veština, aktivnije građanske inicijative, itd.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Br. organizacija aktivnih u mreži doživotnog obrazovanja u BP	0	7
Br. učesnika uključenih u programe doživotnog obrazovanja (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	500
Br. prekvalifikovanih osoba (od čega br.žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	200

5.5.3. Mera 5.3: Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa

Ova mera promoviše saradnju i partnerstvo između poslodavaca, organizacija za obuku, službi za zapošljavanje, centara za socijalnu pomoć, NVO, mladih i grupa lokalne zajednice koje mogu da obezbede ciljanu podršku za pokretanje i motivisanje marginalizovanih grupa kao što su: mlada nezaposlena lica, žene, lica sa invaliditetom, lica koja su napustila školu, Romi, dugoročno nezaposlena lica i samohrani roditelji, da učestvuju u društvu.

Ova mera obezbeđuje:

- motivaciju i pokretanje ciljnih grupa za aktivnije učešće u borbi protiv društvene isključivosti
- pristup obučavanju u cilju sticanja veština traženih na tržištu rada, aktivnu podršku u traženju posla
- povećanje svesnosti poslodavaca
- motivaciju osoba koje su napustile školu da nastave obrazovanje
- poboljšanje kvaliteta života Roma uključujući poboljšanje uslova života.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Br. učesnika obuke (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	200
% poslodavaca uključenih u aktivnosti povećanja društvene osetljivosti	0	5%

5.5.4. Mera 5.4: Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga

Ova mera teži da unapredi kvalitet i dostupnost socijalnih i zdravstvenih usluga.

Mera obezbeđuje:

- razvoj novih službi kao što je kućna nega za starija lica, usluge rane intervencije, udomljavanje dece, dnevni boravci za decu, sigurne kuće, SOS telefoni
- povećanu pokrivenost i kvalitet usluga podsticanjem među-opštinske saradnje i podrške
- nabavku opreme potrebne za funkcionisanje zdravstvenih centara.

Indikator:	2008.	2013. + 2
Br. ponuđenih novih usluga unutar lokalne zajednice	0	5

6 MEĐU-SEKTORSKA PITANJA

Nekoliko pitanja je identifikovano kao “među-sektorska” ili od fundamentalne važnosti za ceo proces strateškog razvoja regiona i za uspešnu implementaciju ove strategije. Međusektorska pitanja kojima se bavi ova strategija su: 1) društvena uključenost i rodna ravnopravnost, 2) smanjenje siromaštva, 3) zaštita životne sredine i 4) prekogranična saradnja. Uticaj svih mera na sva 4 pitanja je procenjen i proveren u skladu sa nacionalnim strateškim kontekstom.

6.1. Procena društvene uključenosti i rodne ravnopravnosti

■ Društvena uključenost

Cilj RRS je stvaranje okruženja gde svako može da iskoristi mogućnosti da uči, razvije svoje veštine, upotrebi talente i doprinese da Braničevsko-Podunavski region postane bolje mesto za život i rad. Prihvata se, međutim, da je naše društvo nejednako i da faktori kao što su siromaštvo, diskriminacija i ranjivost umanjuju životne šanse nekih građana. Ukoliko se ne ulože određeni naponi, da mogućnosti i koristi koje stvaraju investicije u privredni i društveni razvoj dopru do onih lica kojima najviše treba pomoć, nejednakost i društvena isključenost će se povećati. Proces regionalnog razvoja mora da neguje društvenu uključenost i da je usmeri u sva načela, programe i projekte.

Diskriminacija i siromaštvo su glavne odrednice društvene isključenosti. Kroz proces regionalnog razvoja, moraju se uložiti naponi da se reši problem diskriminacije po osnovu postavljenom u Članu 13, Amsterdamskog ugovora – pol, rasno i etničko poreklo, religija i verovanje, invaliditet, starost i seksualno opredeljenje, u oblastima unutar i izvan zaposlenja i kao podrška implementaciji Strategije za smanjenje siromaštva.

■ Rodna ravnopravnost

Nejednakosti između muškaraca i žena su prisutne u glavnim oblastima političkog, društvenog i privrednog života Srbije. Žene nisu dovoljno zastupljene u političkom životu, u telima za donošenje odluka, u preduzetništvu i na rukovodećim položajima. Veća je verovatnoća da budu nezaposlene, zarađuju manje od muškaraca i manje je verovatno da poseduju imovinu, a preko 20% žena koje su imale intimnog partnera muškarca su bile fizički i/ili seksualno zlostavljane. Rodna ravnopravnost je pitanje ljudskih prava i bitan uslov efikasnog razvoja. Ako žene nisu sposobne da ostvare svoj potencijal i da imaju svoju ulogu u razvoju lokalne zajednice, to ide na štetu celog društva. Učešće žena je prema tome, od bitnog značaja za razvoj Braničevsko-Podunavskog regiona.

Promovisanje rodne ravnopravnosti je bio jedan od vodećih principa u razvoju RRS. Ipak, pripremna faza je pokazala da je učešće nejednako i da treba uraditi mnogo kako bi se obezbedilo da se iskustvo, znanje i interesovanja žena i muškaraca uključe u sve aspekte plana regionalnog razvoja. U radnoj grupi za Infrastrukturu i zaštitu životne sredine, na primer, preovladavali su muškarci, dok su žene bile brojnije u radnoj grupi za Ljudske resurse. Da bi se princip rodne ravnopravnosti zaista uključio u implementaciju Regionalne razvojne strategije, interesovanja i iskustva žena i muškaraca treba da budu integralni sa donošenjem odluka u regionu i sa identifikovanjem, selekcijom i pripremom programa i projekata kroz koje će se realizovati RRS.

Tabela 21: Pokazatelji procene rodne ravnopravnosti

- Sakupljanje rasutih podataka o rodnoj ravnopravnosti za svaku prioritetnu oblast
- Učešće žena u strukturama za donošenje odluka o regionalnoj razvojnoj politici
- Učešće žena u savetovanju o pripremi, implementaciji i monitoringu svake prioritetne oblasti
- Interesovanja žena reflektovana u prioritetima, ciljevima i merama
- Procene uticaja na muškarce i žene sprovedene pre i posle za svaku prioritetnu oblast
- Razmatranja rodne ravnopravnosti koja se odražavaju u izradi, implementaciji i monitoringu projekata i programa
- Izgrađene institucionalne strukture za savetovanje i implementaciju

6.2. Procena intervencija za doprinos smanjenju siromaštva

Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona je usaglašena sa Strategijom za smanjenje siromaštva u Republici Srbiji u definisanju siromaštva kao višedimenzionalnog fenomena, koji zajedno sa nedovoljnim prihodom za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, podrazumeva i nemogućnost zaposlenja, neodgovarajuće uslove stanovanja i neadekvatni pristup socijalnoj pomoći, zdravstvu, obrazovnim i komunalnim uslugama i uključuje nemogućnost ostvarivanja prava na zdravu životnu sredinu i prirodne resurse, iznad svega čistu vodu i vazduh.

Tabela 22: Potrošnja domaćinstava u Srbiji/životni standard

Godina	Linija siromaštva (u RSD)	Siromašno stanovništvo (%)	*Braničevsko-Podunavski region (%)
2007.	8.883	6.6	8.8
2006.	6.221	8.8	10.4
2003.	4.970	10.5	11.4
2002.	4.207	14.0	15.2

Izvor: Strategija za smanjenje siromaštva u Republici Srbiji

*podaci za istočnu Srbiju, uključujući Borski, Zaječarski i Pirotski okrug

Tokom perioda od 2002.-2007., broj siromašenih lica u Srbiji je bio smanjen za više od 500,000. U 2002. godini, 14% ili približno milion ljudi je smatrano siromašnim, a u 2007. godini, procenat je smanjen na 6.6% na nivou Republike. Region sa najvećim udelom siromašnih je Centralna Srbija. Oko 8.4% stanovništva koje živi u Centralnoj Srbiji spada u kategoriju siromašnih. Kada posmatramo Braničevsko-Podunavski region, zapaža se značajna razlika u siromaštvu između gradskih i ostalih područja. U 2003. godini, najveći udeo siromašnih je zabeležen u jugoistočnoj Srbiji (23.5%), a najmanji u Beogradu (4.2%). U poređenju sa 2002. godinom, najznačajniji rast siromaštva je zabeležen u jugoistočnoj Srbiji (41.6%). Najveći pad siromaštva je zabeležen u Beogradu, gde je siromaštvo smanjeno skoro za polovinu. Blagi pad siromaštva se desio u Vojvodini, Šumadiji i Pomoravlju i zapadnoj Srbiji, a blagi porast u istočnoj Srbiji.

Grupe stanovništva koje su najčešće zastupljene u kategoriji siromašnih u Braničevsko-Podunavskom regionu za 2007. godinu, su:

- neobrazovano stanovništvo (bez ikakvog, ili samo sa osnovnim obrazovanjem);
- deca mlađa od 13 godina;
- domaćinstva sa šest ili više članova;
- staračka domaćinstva;
- domaćinstva izvan gradskih područja.

Prema starosnoj strukturi, u Braničevsko-Podunavskom regionu, skoro isto kao na nivou Republike, posebno se izdvajaju deca mlađa od 13 godina i osobe starije od 65. Siromašno je 8.9% dece mlađe od 13 godina, kao i 9.5% starijeg stanovništva. Deca ispod 13 godina takođe čine i najveću starosnu grupu među siromašnima (24.1%), iako je njihov udeo u opštoj populaciji znatno smanjen (2.7%). Osnovni uzrok siromaštva je nezaposlenost, u najvećoj meri izazvana lošom obrazovnom strukturom radno aktivnih članova domaćinstava. Na smanjenje siromaštva bi najviše uticao rast stope zaposlenosti i nivo obrazovanja hranilaca porodice.

Naredna tabela služi kao poređenje prioriteta Strategije za smanjenje siromaštva Republike Srbije sa merama RRS Braničevsko-Podunavskog regiona, kao i za realizaciju potencijalnih pozitivnih i negativnih posledica za siromaštvo i društvenu uključenost najugroženijih lica.

Tabela 23: Procena mera intervencije za smanjenje siromaštva i društvenu uključenost

PRIORITETNA OBLAST	MERA		PREMA PRIORITETIMA NACIONALNE STRATEGIJE ZA SMANJENJE SIROMAŠTVA				Geografski i ekološki aspekt		Aspekt rodne ravnopravnosti: Donošenje odluka, privredni razvoj, obrazovanje, zdravlje, nasilje nad ženama	Društvena uključenost: potencijalna šteta/korist od aktivnosti
			Vezano za povećane mogućnosti zaposlenja (preduzetništvo i MSP)	Vezano za povećanu efikasnost socijalne zaštite i pomoći (veća pokrivenost i kvalitet)	Vezano za zdravstvenu zaštitu marginalizovanih grupa (primarna i preventivna)	Vezano za obrazovanje marginalizovanih grupa (uključenost i orijentisanost ka tržištu)	Regionalni, ruralni i urbani aspekt siromaštva/ društvene uključenosti	Ekološki aspekt smanjenja siromaštva		
1. POBOLJŠANA ŽIVOTNA SREDINA I INFRASTRUKTURA	1.1	<i>Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara</i>	0	Bs/0	0	0	Bp	0	Bge	0
	1.2	<i>Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama</i>	Bp	0	Bp	0	Bps	Bps	Bge	SIGp
	1.3	<i>Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje</i>	Bp	0	Bp	0	Bps	Bp	Bge	SIGp
	1.4	<i>Regionalna putna infrastruktura</i>	Bp	0	Bps	0	Bps	Bp	Bge	0
	1.5	<i>Monitoring i upravljanje životnom sredinom</i>	0	0	Bps	0	Bps	Bps	0	SIGp
2. JAČE PREDUZETNIŠTVO	2.1	<i>Konkurentne poslovne lokacije</i>	Bp	Bs	0	0	Bps	Cp	Bge	SIGp
	2.2	<i>Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške</i>	Bp	0	0	0	0	0	Bge	0
	2.3	<i>Stvaranje novih preduzeća</i>	Bps	0	0	Bps	0	Bs	Bge	SIGp
	2.4	<i>Inovacije i nove tehnologije</i>	Cp	0	0	Cps	0	Bp	Bge	0
	2.5	<i>Umrežavanje i razvoj lanca snabdevanja</i>	Bp	0	0	0	Bps	0	0	SIGp
3. ODRŽIVA	3.1	<i>Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade</i>	Bp	0	0	0	Bp	Bp	0	0

PRIORITETNE OBLASTI I MERE INTERVENCIJE

RURALNA PODRUČJA	3.2	<i>Obuka i veštine proizvođača i prerađivača</i>	Bps	Bs	0	Bp	Bp	Bp	Bge	SIGs
	3.3	<i>Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda</i>	Bps	0	0	0	Bps	0	Bge	SIGp
	3.4	<i>Razvoj rešenja za sisteme navodnjavanja</i>	Bp	0	0	0	Bps	Bps	0	SIGp
	3.5	<i>Integrirani razvoj zajednice</i>	Bp	Bps	Bs	0	Bps	Bps	Bge	SIGps
4. REGION KAO FORMIRANA TURISTIČKA DESTINACIJA	4.1	<i>Koordiniranje resursima javnog i privatnog sektora</i>	Bp	0	0	0	0	0	0	0
	4.2	<i>Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća</i>	Bp	0	0	0	Bp	0	Bge	0
	4.3	<i>Marketing destinacija i proizvoda</i>	Bp	0	0	0	Bps	0	Bge	0
	4.4	<i>Ključne atrakcije i infrastruktura</i>	Bp	0	0	0	Bps	0	0	0
	4.5.	<i>Razvoj turističkih profesionalaca</i>	Bp	0	0	0	0	Bp	Bge	SIGs
5. VIŠE ZNANJA I BRIGE ZA SVE	5.1	<i>Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona</i>	Bp	0	0	Bps	0	0	Bge	0
	5.2	<i>Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja</i>	Bps	0	0	Bps	Bps	0	Bge	SIGp
	5.3	<i>Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa</i>	Bps	Bps	0	Bps	Bps	0	Bge	SIGs
	5.4	<i>Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga</i>	Bp	Bps	Bps	0	Bps	0	Bge	SIGs

Bp – Korist za smanjenje siromaštva

Bs – Korist za društvenu uključenost

Bps – Korist za smanjenje siromaštva/društvenu uključenost

Bge – **Jednakost polova**

Cp – Šteta za smanjenje siromaštva

Cs – Šteta za društvenu uključenost

Cps – Šteta za smanjenje siromaštva/društvenu uključenost

0 – Bez očekivanog uticaja

SIGp – Važna mera u pogledu uticaja na smanjenje siromaštva

SIGs – Važna mera u pogledu uticaja na društvenu uključenost

SIGps – Važna mera u pogledu uticaja na smanjenje siromaštva/društvenu uključenost

6.3. Procena uticaja intervencija na životnu sredinu

Naredna tabela daje pregled očekivanih pozitivnih i negativnih uticaja različitih mera, koje predviđa implementacija ove strategije na životnu sredinu. Svaka mera se analizira u odnosu na očekivani uticaj koji ima na:

- Upotrebu zemljišta, prostorni razvoj i putnu infrastrukturu
- Upravljanje životnom sredinom
- Obrazovanje
- Prirodno i kulturno nasleđe

Tabela 24: Uticaj mera na životnu sredinu

Prioritetna oblast	Mere	Veza sa upotrebom zemljišta, prostornim razvojem, putnom infrastrukturom	Veza sa upravljanjem životnom sredinom	Veza sa obukom o zaštiti životne sredine	Veza sa prirodnim i kulturnim nasleđem	Potencijalna šteta/korist aktivnosti za životnu sredinu
1. POBOLJŠANA ŽIVOTNA SREDINA I INFRASTRUKTURA	1.1 <i>Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara</i>	B	B	0	0	SIG
	1.2 <i>Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama</i>	B	B	B	B	SIG
	1.3 <i>Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje</i>	B	B	B	0	SIG
	1.4 <i>Regionalna putna infrastruktura</i>	B	0	0	0	SIG
	1.5 <i>Monitoring i upravljanje životnom sredinom</i>	B	B	B	B	SIG
2. JAČE PREDUZETNIŠTVO	2.1 <i>Konkurentne poslovne lokacije</i>	C	0	0	0	SIG
	2.2 <i>Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške</i>	0	0	0	0	0
	2.3 <i>Stvaranje novih preduzeća</i>	0	0	0	0	0
	2.4 <i>Inovacije i nove tehnologije</i>	0	0	B	0	0
	2.5 <i>U mrežavanje i razvoj lanca snabdevanja</i>	0	0	0	0	0
3. ODRŽIVA RURALNA PODRUČJA	3.1 <i>Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade</i>	0	0	B	0	0
	3.2 <i>Obuka i veštine proizvođača i prerađivača</i>	0	0	B	0	0
	3.3 <i>Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda</i>	0	0	0	0	0
	3.4 <i>Razvoj rešenja za sisteme navodnjavanja</i>	C	0	0	0	SIG

PRIORITETNE OBLASTI I MERE INTERVENCIJE

	3.5	<i>Integrirani razvoj zajednice</i>	B	0	0	0	0
4. REGION KAO FORMIRANA TURISTIČKA DESTINACIJA	4.1	<i>Koordiniranje resursima javnog i privatnog sektora</i>	C/B	0	0	C/B	SIG
	4.2	<i>Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća</i>	0	0	0	0	0
	4.3	<i>Marketing destinacija i proizvoda</i>	0	0	0	0	0
	4.4	<i>Ključne atrakcije i infrastruktura</i>	0	0	B	B	0
	4.5	<i>Razvoj turističkih profesionalaca</i>	0	0	0	B	0
5. VIŠE ZNANJA I BRIGE ZA SVE	5.1	<i>Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona</i>	0	0	0	0	0
	5.2	<i>Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja</i>	0	0	0	0	0
	5.3	<i>Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa</i>	0	0	0	0	0
	5.4	<i>Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga</i>	0	0	0	0	0

Peta kolona daje procenu opšteg značaja određene mere, u vezi sa očekivanim uticajima na životnu sredinu.

Podaci iz tabele govore da **će većina mera doprineti unapređenju kvaliteta životne sredine, ili pre da nema nikakvih očekivanih negativnih uticaja**. Da bi se izbrojali pozitivni i negativne uticaji ovih mera na stanje životne sredine, neophodno je obaviti analizu konkretnih projekata u okviru svake mere. Trenutno, nije moguće izvesti ovakvu vrstu analiza, ali će one biti predmet pojedinačnih studija uticaja na životnu sredinu.

6.4. Procena međuregionalne, međugranične i međunarodne saradnje

Važan cilj ove strategije je da se pojača među-opštinska saradnja u okviru Braničevsko-Podunavskog regiona, saradnja sa drugim regionima u Srbiji i međunarodna i prekogranična saradnja, posebno sa Republikom Rumunijom. Kako Srbija bude nastavljala proces pristupanja Evropskoj uniji, povećavaće se i saradnja i razmena sa zemljama Evropske unije, pa je potrebno osnažiti postojeće međunarodne odnose i razviti nove međunarodne kontakte.

■ Saradnja na različitim nivoima

- Saradnja regiona i RRA sa sličnim regionima u zemlji i inostranstvu
- Saradnja između pojedinih opština, NVO, preduzeća i institucija iz regiona sa partnerima

■ Cilj saradnje

- Razmena iskustva
- Praćenje razvojnih trendova regiona, opština i pojedinačnih sektora
- Razvoj zajedničkih projekata za realizaciju ove Regionalne razvojne strategije i apliciranje kod različitih fondova
- Razmena kadrova

■ Saradnja opština - partnerske opštine

Gradovi i opštine Braničevsko-Podunavskog regiona treba da nastave tradiciju saradnje i trgovanja sa bratskim gradovima bivše Jugoslavije (Crna gora, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska) i sa tradicionalnim trgovinskim partnerskim zemljama EU (Grčka, Italija, Mađarska, Rumunija). Kroz intenzivnije kontakte i saradnju iz perspektive regiona i između opština, mogu se uvesti novi modeli i prakse opštinskog upravljanja. Strateški fokus regiona je da se uključi, preko svojih predstavnika i institucija, u programe i modele saradnje sa EU.

■ Internacionalni programi - saradnja sa EU

Aktiviranjem i uključivanjem svih glavnih zainteresovanih strana u među-regionalno i internacionalno partnerstvo i donatorske programe (EXCHANGE, Prekogranična saradnja sa Rumunijom, LEONARDO DA VINCI, Evropski teritorijalni program za saradnju za jugoistočnu Evropu, Sedmi okvirni program EU, drugi programi EU), povećaćće se prepoznatljivost i razvojni potencijali Braničevsko-Podunavskog regiona. Putem internacionalnih programa u vezi sa rekom Dunav (EUROVELE 6, DREPR), moguće je povezivanje i razmena iskustava sa Podunavskim zemljama.

■ Otvaranje partnerskih regiona: 2-3 partnerska regiona do 2013. godine

Braničevsko-Podunavski region treba da sarađuje sa svim regionima u Srbiji, ali i da postepeno gradi poslovne odnose sa 2-3 regiona iz Evropske Unije i sa Balkana, sa kojima deli slične ciljeve i izazove i od kojih može da dobije potrebna iskustva.

7 FINANSIJSKI I STRATEŠKI OKVIR

7.1. Finansijski okvir

Na osnovu procenjenih vrednosti indikativnih regionalnih projekata predstavljenih u Dodatku 5, procenjuje se da će za implementaciju Regionalne razvojne strategije za Braničevsko-Podunavski region u periodu 2009-2013.godine biti potrebno 88 miliona EUR. Većina sredstava (66%) je potrebna za velike investicije u životnu sredinu, dok drugi prioriteti zahtevaju manje finansiranje, ali više ulaganja u organizaciju, obuku i ljudske resurse u ovoj fazi.

Tabela 25: Procene vrednosti za Regionalnu razvojnu strategiju Braničevsko-Podunavskog regiona 2009 – 2013. (važeće cene iz 2008.godine)

PRIORITET	MERA	IZNOS (€)	%
1. POBOLJŠANA ŽIVOTNA SREDINA I INFRASTRUKTURA		58.785.000	66%
1.1	Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara	1.330.000	1,49%
1.2	Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama	36.700.000	41,15%
1.3	Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje	16.300.000	18,28%
1.4	Regionalna putna infrastruktura	4.075.000	4,57%
1.5	Monitoring i upravljanje životnom sredinom	380.000	0,43%
2. JAČE PREDUZETNIŠTVO		10.361.350	11,62%
2.1	Konkurentne poslovne lokacije	9.500.000	10,65%
2.2	Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške	100.000	0,11%
2.3	Stvaranje novih preduzeća	550.000	0,62%
2.4	Inovacije i nove tehnologije	111.350	0,12%
2.5	Umrežavanje i razvoj lanca snabdevanja	100.000	0,11%
3. ODRŽIVA RURALNA PODRUČJA		6.830.000	7,66%
3.1	Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade	3.980.000	4,46%
3.2	Obuka i veštine proizvođača i prerađivača	140.000	0,16%
3.3	Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda	330.000	0,37%
3.4	Razvoj rešenja za sisteme navodnjavanja	2.080.000	2,33%
3.5	Integrirani razvoj zajednice	300.000	0,34%
4. REGION KAO FORMIRANA TURISTIČKA ATRAKCIJA		10.567.000	11,85%
4.1	Koordiniranje resursima javnog i privatnog sektora	160.000	0,18%
4.2	Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća	250.000	0,28%
4.3	Marketing destinacija i proizvoda	187.000	0,21%
4.4	Ključne atrakcije i infrastruktura	9.570.000	10,73%
4.5	Razvoj turističkih profesionalaca	400.000	0,45%
5. VIŠE ZNANJA I BRIGE ZA SVE		2.645.000	2,97%
5.1	Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona	650.000	0,73%
5.2	Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja	500.000	0,56%
5.5	Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa	895.000	1,00%
5.4	Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga	600.000	0,67%
UKUPNO		89.188.350	100,00%

U cilju realizovanja Regionalne razvojne strategije, nosioci projekta će potraživati i kombinovati različite izvore finansiranja. Izvor finansiranja zavisi od sadržine projekta. Identifikovani su sledeći potencijalni izvori finansiranja za implementaciju:

Tabela 26: Potencijalni izvori finansiranja

Tip projekta	Potencijalni izvori finansiranja
Javna infrastruktura Centri za reciklažu, kanalizacija, ...	Sredstva NIP-a Budžeti opština EU - IPA 2007 – 2008 - 2009 Komunalne takse Donacije pojedinih država i programa (US AID, Svetska Banka, ...)
Soft projekti Projekti za razvoj usluga, obuke, turističkih proizvoda, ...	Donacije pojedinih država i programa (US AID, Svetska Banka, ...) EU - IPA 2007 – 2008 - 2009 Budžeti opština EU - Prekogranična saradnja Rumunija - Srbija, Leonardo da Vinci, ...
Javno-privatni projekti Industrijske zone, klasteri, ...	Budžeti opština EU - IPA 2007 – 2008 - 2009 Komunalne takse Donacije pojedinih država i programa (US AID, Svetska Banka, ...) Privatni investitori Zajmovi
Procena izvora finansiranja u EUR	2009. - 2013. + 2
Budžeti opština i komunalne takse	21.413.500
EU (IPA 2007 – 2008 – 2009)	43.878.580
Sredstva NIP-a	19.940.000
Donacije pojedinih država i programa (US AID, GTZ, Svetska Banka, ...)	1.587.500
Privatna sredstva (investitori, zajmovi...)	2.368.770
UKUPNO U EUR	89.188.350

7.2. Strateški okvir: Strategija usaglašena sa strateškim dokumentima od nacionalnog značaja

Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona je usredsređena na aktivnosti usklađene sa principima integrisanja Srbije u Evropsku Uniju, Nacionalne strategije Republike Srbije za pristupanje SCG zemljama EU. Ovaj strateški dokument je usklađen sa i podržava Milenijumske ciljeve razvoja EU i Nacionalne milenijumske ciljeve razvoja za Republiku Srbiju, koje je vlada Republike Srbije ratifikovala 2006. godine.

Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona je izrađena u periodu kada Republika Srbija implementira ili usvaja različite strateške dokumente i/ili akcione planove razvoja koji imaju multi-sektorske odlike, kao i razne sektorske razvojne dokumente, uključujući Nacionalnu strategiju upravljanja otpadom,

Nacionalnu strategiju razvoja socijalne zaštite, Nacionalnu strategiju razvoja turizma i Nacionalnu strategiju razvoja poljoprivrede. Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona za osnovu ima reformske ciljeve definisane u nacionalnim strateškim dokumentima koje je kreirala Vlada Srbije. Ova strategija je u potpunosti usklađena sa principima i ciljevima sadržanim u:

- Strategiji za smanjenje siromaštva
- Nacionalnoj strategiji razvoja poljoprivrede
- Strategiji regionalnog razvoja Republike Srbije za period 2007-2012.

Pored gore pomenutih nacionalnih strateških dokumenata, Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona je takođe usaglašena i oslanja se na ciljeve koji se nalaze u sledećim dokumentima:

- Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2005-2010;
- Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine;
- Strategija razvoja poljoprivrede Srbije;
- Strategija razvoja turizma Republike Srbije;
- Strategija podsticanja i razvoja stranih ulaganja;
- Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji;
- Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglih, prognanih i raseljenih lica;
- Strategija reforme državne uprave u Republici Srbiji;
- Strategija razvoja socijalne zaštite;
- Strategija lokalnog održivog razvoja;
- Strategija malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Republici Srbiji 2003-2008.;
- Vodoprivredna osnova Republike Srbije 2002-2012.;
- Nacionalna strategija upravljanja otpadom, sa programom približavanja EU;
- Strategija za integraciju i davanje novih ovlašćenja Romima;
- Strategija razvoja stručnog obrazovanja u Republici Srbiji;
- Strategija razvoja obrazovanja odraslih u Republici Srbiji;
- Nacrt Nacionalnog programa zaštite životne sredine;

Nacionalna strategija Srbije za pristupanje SCG Evropskoj Uniji, usvojena 2005. godine, je od suštinske važnosti za politiku održivog regionalnog razvoja i zato RRS prati i objedinjuje iste principe. Srednjoročni razvojni okvir, usmeren na smanjivanje glavnih oblika siromaštva i predstavljen u Strategiji za smanjenje siromaštva (usvojenoj 2003. godine) koja takođe sadrži analizu uzroka, karakteristika i profila siromaštva u Republici Srbiji, kao i glavne strateške smernice za društveni razvoj i smanjenje broja ljudi koji žive u siromaštvu u budućnosti, se takođe podrazumeva u Regionalnoj razvojnoj strategiji Braničevsko-Podunavskog regiona.

Aktivnosti koje predviđa Strategija za smanjenje siromaštva usmerene su na privredni razvoj i rast, eliminisanje novih slučajeva siromaštva koji mogu proisteći iz restrukturiranja privrede, kao i na brigu za tradicionalno nepriviligovane grupe. Nacionalna strategija razvoja privrede Republike Srbije 2006-2012. (usvojena 2006.godine) definiše osnovne prioritete razvoja za Republiku Srbiju i načine njihove implementacije, zasnivajući rešenja na efikasnijoj tržišnoj privredi i povećanju njene konkurentnosti, što je takođe jedan od ciljeva iznetih u ovom dokumentu.

Nacrt Nacionalnog programa za zaštitu životne sredine u Republici Srbiji predstavlja osnovni strateški dokument u Republici Srbiji, koji definiše opšte ciljeve politike zaštite životne sredine, kratkoročne ciljeve (2007-2011.), trajne ciljeve (2007-2016.) i srednjoročne ciljeve (2007 – 2016.), kao i instrumente za postizanje postavljenih ciljeva.

Tabela 27: Pregled povezanosti nacionalnih strateških dokumenata i RRS Braničevo-Podunavlje

Br.	DOKUMENT	STRATEŠKI CILJ/ PRIORITET/ MERA RRS BP
1.	Strategija za smanjenje siromaštva	Strateški cilj 2: Ojačati regionalnu privredu i stvoriti uslove za nova radna mesta Strateški cilj 3: Poboljšati dostupnost i raznovrsnost ponude znanja i socijalnih usluga Prioritetna oblast 1: Poboljšana životna sredina i infrastruktura Prioritetna oblast 2: Jače preduzetništvo Prioritetna oblast 3: Održiva ruralna područja
2.	Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period 2007 - 2012.	Prioritetna oblast 1: Poboljšana životna sredina i infrastruktura Prioritetna oblast 2: Jače preduzetništvo Prioritetna oblast 3: Održiva ruralna područja Prioritetna oblast 4: Region kao formirana turistička destinacija Regionalna razvojna strategija Braničevsko-Podunavskog regiona je potpuno posvećena osnovnom principu postizanja uravnoteženog regionalnog razvoja - unapređenju konkurentnosti regiona, kao jednog od tri glavna nosioca Strategije regionalnog razvoja za Republiku Srbiju
3.	Strategija razvoja poljoprivrede Srbije	Prioritetna oblast 3: Održiva ruralna područja Cilj 3.1: Ojačati konkurentnost poljoprivrednih proizvođača i prerađivača u regionu Cilj 3.2: Obezbediti održivost ruralnih zajednica, kroz diversifikaciju njihove privrede i stimulisanje izgradnje novih objekata Cilj 3.3: Obezbediti infrastrukturu za povećanje poljoprivredne proizvodnje Mera 3.1: Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade Mera 3.2: Obuka i veštine proizvođača i prerađivača Mera 3.4: Razvijanje rešenja za sisteme navodnjavanja
4.	Strategija razvoja turizma Republike Srbije (Master planovi Donje Podunavlje i Stig-Kučajske planine - Beljanica)	Prioritetna oblast 4: Region kao formirana turistička destinacija Cilj 4.1: Razviti bazne turističke resurse i infrastrukturu Cilj 4.2: Stvoriti i promovisati regionalni turistički brend Cilj 4.3: Osnivati i razvijati turistička preduzeća Mera 4.1: Koordinisanje resursa javnog i privatnog sektora Mera 4.2: Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća Mera 4.3: Marketing destinacija i proizvoda Mera 4.4: Ključne atrakcije i infrastruktura Mera 4.5: Razvoj turističkih profesionalaca
5.	Nacionalna strategija za podsticanje i razvoj stranih ulaganja	Prioritetna oblast 2: Jače preduzetništvo Cilj 2.1: Privlačiti nove investicije i zaposlenja u region Mera 2.2: Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške Strateški cilj 2: Ojačati regionalnu privredu i stvoriti uslove za nova radna mesta
6.	Nacionalna strategija razvoja socijalne zaštite	Prioritetna oblast 5: Više znanja i brige za sve Cilj 5.1: Unapređenje sposobnosti zapošljavanja putem obrazovanja Cilj 5.2: Stimulisati društvenu uključenost Cilj 5.3: Poboljšati socijalne usluge Strateški cilj 3: Poboljšati dostupnost i raznovrsnost ponude znanja i socijalnih usluga
7.	Nacionalna strategija upravljanja otpadom, sa programom približavanja EU	Prioritetna oblast 1: Poboljšana životna sredina i infrastruktura Cilj 1.2: Smanjiti zagađenost i podići nivo svesti o zaštiti i upravljanju životnom sredinom Mera 1.3: Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje Strateški cilj 1: Očuvati prirodne resurse za buduće generacije
8.	Strategija razvoja obrazovanja odraslih Republike Srbije	Prioritetna oblast 5: Više znanja i brige za sve Mera 5.2: Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja Strateški cilj 3: Poboljšati dostupnost i raznovrsnost ponude znanja i socijalnih usluga

8 IMPLEMENTACIONI OKVIR

8.1. Institucionalno uređenje

Najvažnija uloga u implementaciji ove Strategije će biti dodeljena Regionalnoj razvojnoj agenciji „Braničevo-Podunavlje“, njenim telima i glavnim zainteresovanim stranama u regionu.

Naime, paralelno sa procesom planiranja RRS glavne zainteresovane strane iz regiona su se složile da osnuju trajnu strukturu – Regionalnu razvojnu agenciju koja je javno-privatno udruženje odgovorno za stimulisanje održivog razvoja i koordiniranje inicijativa na regionalnom nivou. Regionalna razvojna agencija „Braničevo-Podunavlje“ d.o.o. je registrovana u martu 2009. godine. Ona će početi sa radom približno u isto vreme kada na snagu stupi ova Regionalna razvojna strategija.

Osnivanjem RRA, postojeće regionalne strukture će se prilagoditi da budu efikasnije i usaglašene sa novim budućim Zakonom o regionalnom razvoju (član 54. nacrta Zakona). Predlaže se sledeći, novi organizacioni model za koordinaciju i monitoring implementacije ove Strategije.

Slika 6: Regionalne razvojne strukture

Pošto su većina zainteresovanih strana uključenih u izradu RRS postali članovi osnivači RRA, novim modelom je predviđeno da se funkcija donošenja odluka u vezi regionalnog razvoja, prebaci sa postojećeg Regionalnog razvojnog saveta na Skupštinu RRA. Prvobitni Regionalni razvojni savet će biti reorganizovan, kako bi se ojačala njegova strateška i savetodavna funkcija.

Skupština Regionalne razvojne agencije

Skupštinu RRA čini svih 21 članova osnivača RRA, od kojih su 11 gradovi i opštine, 5 preduzeća, 5 nevladinih i organizacija građanskog društva. Lokalne samouprave imaju većinu glasova. Odgovornosti Skupštine RRA su definisane čl.27. Statuta Regionalne razvojne agencije.

Odgovornosti Skupštine u vezi sa Regionalnom razvojnom strategijom su:

- usvajanje Strategije
- usvajanje godišnjeg izveštaja o monitoringu
- predlaganje i usvajanje većih promena

- imenovanje Regionalnog razvojnog saveta
- odobravanje organizacionog okvira radnih grupa

Nadzorni odbor RRA je odgovoran za zakonitost rada Društva i njegovih organa i nije povezan sa implementacijom RRS.

Regionalni razvojni savet

Regionalni razvojni savet će postati telo koje će istraživati i predlagati nove ideje i rešenja problema Braničevsko-Podunavskog regiona i ambasador regiona. Nominovaće ga Skupština RRA i biće osnovan putem sporazuma. Da bi bio efikasan i uticajan biće manji (max 10-15 osoba) od sadašnjeg regionalnog saveta. Novi Regionalni razvojni savet će činiti lideri mišljenja, naučnici, stručnjaci, ljudi iz medija,... Savet mora poštovati jednako geografsko, partnersko i polno učešće.

Odgovornosti:

- Predlaže Skupštini strateške odluke i mišljenja o strateškim dokumentima regiona
- Vršiti monitoring implementacije Regionalne razvojne strategije i podnosi godišnje izveštaje Skupštini
- Funkcioniše kao telo koje će istraživati, predlagati nove ideje i rešenja problema regiona
- Lobira za regionalne projekte i pronalaženje sredstava za njihovo finansiranje
- Imenuje članove radnih grupa

Radne grupe

Trenutno postoji utvrđenih 5 radnih grupa (za Infrastrukturu i zaštitu životne sredine, Turizam, Poljoprivredu i ruralni razvoj, Ekonomski razvoj i MSP, Ljudske resurse) sa više od 30 članova u svakoj od njih. Velike grupe su bile potrebne u početnoj fazi regionalnog planiranja, dok još nije bilo umreženosti među regionalnim partnerima i institucijama. Verujemo da u ovoj fazi radne grupe mogu smanjiti broj učesnika, pošto će se neki njihovi članovi pridružiti projektnim timovima za konkretne regionalne projekte ili postati članovi Regionalnog strateškog saveta. Regionalna razvojna agencija će proveriti nivo interesovanja svih postojećih i potencijalno novih članova i na osnovu toga predložiti novi sastav radnih grupa. Svaka radna grupa je odgovorna za jednu prioritetnu oblast Regionalne razvojne strategije.

Glavne odgovornosti :

- Nadzor implementacije RRS i njenih prioritetnih oblasti
- Predlaže prioritetne regionalne projekte za region
- Podnosi strateške odluke Regionalnom razvojnom savetu-u i RRA
- Bavi se glavnim tekućim pitanja koja se javljaju u njihovom delokrugu rada
- Lobiranje za regionalne projekte i pribavljanje fondova
- Pomaže RRA u sakupljanju podataka, umrežavanju, prenošenju informacija do njihovih članova, klijenata, ...

Projektni timovi

Projektni timovi (*Task force*) su privremeni timovi odgovorni za razvoj i implementaciju određenog projekta. Njih imenuje direktor Regionalne razvojne agencije. Preporuka je da budu sastavljeni od najviše 6-7 relevantnih osoba zainteresovanih za implementaciju pojedinog glavnog regionalnog projekta ili programa. Oni obično predstavljaju zainteresovane strane određenog projekta (saradnja na temelju zajedničkih interesa).

Glavne odgovornosti :

- Razvijaju projektne ideje u predloge projekata
- Pružaju podršku u pribavljanju finansijskih sredstava
- Pružaju podršku implementaciji

8.2. Komunikacija i regionalni identitet

■ Osnove regionalnog marketinga: Komuniciranje vrednosti Braničevsko-Podunavskog regiona

Regioni su celoviti entiteti, svaki se razlikuje geografski, po nivou privrednog razvoja, karakteru ljudi, prirodnim i kulturnim znamenitostima, itd. Kao takvi, oni traže specifičan komunikacioni pristup koji bi bio jedinstven za svaki region. Region Braničevsko-Podunavlje se sastoji iz dva okruga, čiji regionalni imidž i identitet treba ponovo uspostaviti i ojačati, među stanovnicima regiona, kao i spolja, prema drugim regionima u Srbiji i inostranstvu. Na osnovu smernica ove Strategije, identitet ćemo graditi svi mi zajedno. Region treba da utvrdi šta su njegove vrednosti. Šta ga čini drugačijim od drugih regiona? Zašto bi mogao biti zanimljiv investitorima, turistima, kreatorima politike, itd. Strateški pristup je neophodan da bi se ustanovila komunikaciona platforma – ciljevi, ciljne grupe, poruke i alati.

■ Strateška komunikacija: segmentacija

Strateška komunikacija označava održive odnose zainteresovanih strana. Sa preklapanjem u korišćenju različitih komunikacionih **alata** i metoda, gde svaki predstavlja drugačiji **segment** Braničevsko-Podunavskog regiona, ciljne grupe dobijaju pravu sliku o regionu.

- **MSP-NE Komunikacija:** Informacije o MSP-NE aktivnostima, rezultatima i stručnjacima.
- **POSLOVNA komunikacija:** Da bismo povećali interesovanje investitora za region, treba da obezbedimo komunikacionu podršku poslovnim entitetima.
- **PROJEKTNJA komunikacija:** Komunikaciona podrška individualnim projektima koji se implementiraju.
- **UNUTRAŠNJA komunikacija:** Uspostava i održavanje komunikacije između zainteresovanih strana u regionu.
- **Komunikacija u BRANIČEVSKO-PODUNAVSKOM REGIONU:** Podizanje nivoa svesti o snagama regiona, u cilju povećanja poslovnog, turističkog i interesovanja države.
- **Komunikacija sa OPŠTINAMA:** Pružanje podrške snagama opština u cilju sticanja svesti i priznanja.

■ Segmenti komunikacije

- Regionalni socio-ekonomski razvoj u Braničevsko-Podunavskom regionu: Zaštita životne sredine, privreda, turizam, poljoprivreda, ljudski resursi
- Mreža zainteresovanih strana u Braničevsko-Podunavskom regionu
- Snage i šanse Braničevsko-Podunavskog regiona

■ Stubovi komunikacije

- **Unutrašnji:** Podsticati komunikaciju između samih zainteresovanih strana (preduzeća, opštine, NVO, donatori) sa ciljem jačanja unutrašnjeg jedinstva i toka informacija
- **Spoljašnji:** Cilj spoljašnje komunikacije je podizanje nivoa svesti i prepoznavanje regionalnih sposobnosti među spoljnim ciljnim grupama.
- **Javni poslovi:** Braničevsko-Podunavski region priprema komunikacioni plan za javne poslove i lobiranje, usmeren na politički uticajne ciljne grupe.
- **Obrazovanje:** Zainteresovane strane iz Braničevsko-Podunavskog regiona obezbeđuju razne obrazovne kurseve i obuke (fondovi EU, upravljanje, ljudski resursi, odnosi s javnošću,..) za svoje ciljne grupe, kako bi unapredili njihove sposobnosti.
- **Kampanje:** Organizovanje različitih kampanja sa raznim ciljevima – dovođenje investitora i turista u Braničevsko-Podunavski region, sajmovi trgovine i druge sajamske izložbe, itd.

■ Ciljne grupe

ZAINTERESOVANE STRANE: Zainteresovane strane su glavni nosioci efikasne implementacije razvojne strategije. Predstavljanjem raznih sektora u Braničevsko-Podunavskom regionu, oni pružaju uvid u stvarne potrebe regionalnog razvoja. Alati: Radne grupe, redovni sastanci, web sajt, bilten.

MSP-NE SRBIJA je glavni partner Braničevsko-Podunavskog regiona u realizaciji potencijalnih projekata. Pozitivna iskustva koja potiču iz RSEDP projekta, predstavljaju čvrstu osnovu za buduću saradnju u smislu stručne podrške. Alati: Redovni sastanci, web sajt, izveštaji.

DRŽAVNE INSTITUCIJE: Podrška Vlade i političke mere su neophodne za efikasnu i održivu implementaciju strategije Braničevsko-Podunavskog regiona. U komunikaciju treba da budu uključena različita Ministarstva i vladine agencije. Alati: Materijal za lobiranje, redovni sastanci, manifestacije, sajmovi trgovine, bilten.

PROFESIONALNA UDRUŽENJA I NVO: Braničevsko-Podunavski region nastoji da uključi nezavisna profesionalna udruženja i NVO sektor u oblasti privrede, regionalne politike, poljoprivrede, turizma, itd. Udruženja učestvuju u diskusijama o regionalnom razvoju. Alati: Web sajt, bilten, manifestacije, sastanci.

DONATORI stalno traže potencijalne projekte koje bi podržali. Braničevsko-Podunavski region saraduje sa mnogim zainteresovanim stranama u cilju povezivanja stvarnih zahteva sa mogućnostima finansiranja. To omogućava opštinama i organizacijama pristup finansijskim sredstvima. Alati: Bilten, web sajt, manifestacije, izveštaji, prezentacije.

PREDUZEĆA su glavni nosioci privrednog razvoja u Braničevsko-Podunavskom regionu. Region ih podstiče da se uključe u proces odlučivanja, kako bi dobio saglasnost za svoje aktivnosti. Preduzeća su takođe potencijalni donatori budućih aktivnosti. Alati: Redovni sastanci, materijali za prezentacije, manifestacije, bilten.

MEDIJI

Možemo ih podeliti na opšte i specijalizovane medije. **Opšti mediji** pokrivaju teme od opšteg interesa, tako da priče moraju da budu atraktivne, svakodnevne priče koje zapravo deluju na svakog. Sa druge strane, **specijalizovani mediji** su usredsređeni na konkretna pitanja, sa publikom koja ima specifična interesovanja, kao što su informaciona tehnologija, ekološka pitanja, lokalna samouprava, teme vezane za EU, itd.

Mediji se mogu podeliti i na nacionalne i lokalne. **Nacionalni mediji** su zainteresovani za opšte priče koje su važne širom nacije i prenose sveže i atraktivne informacije. Treba im pristupati periodično. **Lokalni mediji** su zainteresovani za teme od lokalnog interesa. Za odnose sa lokalnim medijima kontaktiramo lokalne partnere. Alati: saopštenja za medije, web sajt, manifestacije.

■ Alati komunikacije

VIZUELNI IDENTITET: Region treba predstaviti vizuelno putem privlačnog vizuelnog identiteta, koji postaje tačka raspoznavanja za sve regionalne aktivnosti. Logo treba da bude usaglašen sa regionalnim vrednostima a dizajner treba da pripremi celokupni vizuelni komunikacioni sistem – boje, dimenzije, fontovi, itd.

FASCIKLA ZA PREZENTACIJU: Glavni komunikativni alat Braničevsko-Podunavskog regiona će biti fascikla za prezentaciju, gde će se smestiti mozaik osnovnih materijala i koja predstavlja ujedinjenu prezentaciju Braničevsko-Podunavskog regiona. Sve treba uraditi u usklađenoj formi.

BUDUĆI IZVORI FINANSIRANJA: Opis potencijalnih budućih izvora finansiranja (npr. IPA, KfW, NIP, ...) i drugih donatora i načina finansiranja projekata zbog njihove održivosti.

CD: Svi materijali za prezentaciju su pripremljeni u elektronskoj formi na CD-u.

ODNOSI SA MEDIJIMA: U cilju dobijanja veće pokrivenosti u medijima i veće prepoznatljivosti od strane opšte javnosti, implementiraće se sistematski odnosi sa medijima. Identifikovaće se lokalni i nacionalni, opšti i specijalizovani mediji, nakon čega će se uspostaviti početni kontakti i pripremiti različite priče za razne medije, prema njihovim posebnim interesovanjima.

SAŽETI PRIKAZ PROJEKTA (1-2 strane): Glavni projekti koje podržava Braničevsko-Podunavski region, predstavljeni su na jedinstven način. Svaki od njih pojedinačno služi kao materijal za medije na lokalnim događajima. Mogu se zajedno odštampati kao jedan poster i poslužiti kao pregled projektnih aktivnosti

Braničevsko-Podunavskog regiona. Kratka i rezimirana prezentacija sadržaja projekta, ciljeva, faze implementacije, koristi, budžeta...

REGIONALNI BILTEN (4-8 strana): Periodični bilten izlazi tri puta godišnje i šalje se u elektronskom i/ili štampanom obliku ciljnim grupama i donosiocima odluka. On sadrži najnovije vesti, periodične rezultate, pitanja i odgovore, intervjue, izveštaje,... Sve ovo na opušteniji i ljudima pristupačan način.

OBRAZOVANJE: Predlažu se takođe obuke i radionice za nosice projekta. Edukacija će se obaviti u oblasti odnosa sa javnošću i strateške komunikacije, koji predstavljaju neizbežna praktična znanja za efikasnu održivost projekata u budućnosti.

PRIRUČNIK ZA ODOSE SA JAVNOŠĆU: Za sve učesnike obuke napraviće se posebni priručnik za odnose sa javnošću, koji sadrži sve osnove odnosa sa javnošću, od obrasca saopštenja za medije, listi provere, objašnjenja osnovnih alata,...

WEB SAJT/BLOG: Sa ciljem razmene informacija i praktičnih znanja između osnivača, korisnika i drugih ciljnih grupa, uspostaviće se web sajt/blog. Predstavnici Braničevsko-Podunavskog regiona će ga uređivati na nedeljnom nivou. Sve ciljne grupe bi mogle da zasnuju mrežu i da je ažuriraju novim mogućnostima, trendovima u regionalnom razvoju i primerima dobre prakse, kako rešavati specifične situacije, turistička, poljoprivredna, socio-ekonomska pitanja, itd. Web sajt će biti otvoren za javnost uz nadzor administratora.

VIDEO SPOTOVI (1'-3'): Video spotovi će biti proizvedeni sa ciljem da ukratko predstavljaju Braničevsko-Podunavski region i regionalne vrednosti. On će uključiti snimke uspešnih projekata, lepih predela i kratkih izjava lokalnih predstavnika i VIP osoba iz regiona. Napraviće ih tim koji čine snimatelj, urednik, dizajner i novinar.

MANIFESTACIJE: Aktivnosti na polju organizacije i upravljanja različitim događajima su protokol, odnosi sa medijima, press materijal, scenario, izrada sadržaja, brendiranje.

MATERIJAL ZA LOBIRANJE: Treba napraviti posebnu fasciklu koja je predviđena za uticajne ciljne grupe. Ona treba da sadrži argumente za specifične odluke, politička načela, itd. Treba je slati odabranim uticajnim ljudima.

■ Evaluacija komunikacionih aktivnosti

Stvarni uticaji komunikacije na promovisanje i prepoznatljivost regiona/RRA biće procenjeni na osnovu sledećih kriterijuma: isečaka iz štampe, interesovanja zainteresovanih strana, broja poseta web sajta i anketa/intervjua o potencijalnim projektima.

8.3. Monitoring i evaluacija

■ Monitoring

Regionalna razvojna strategija je razvijena kroz participativni pristup svih regionalnih aktera i zainteresovanih strana. **Regionalni razvojni savet** će vršiti nadzor implementacije programa. U cilju nadziranja njegove implementacije i procene njegovog učinka (postignute izlazne vrednosti, rezultati i uticaji), u Regionalnoj razvojnoj agenciji treba ustanoviti odgovarajući **monitoring sistem**, koji se u osnovi sastoji od pokazatelja i sistema za prikupljanje podataka.

U fazi planiranja razrađen je skup pokazatelja na nivou programa, prioriteta i mera. Sakupljanje podataka za merenje dostignuća će generalno biti vršeno na osnovu:

- dostupne zvanične statistike,
- podataka sakupljenih direktno od nosilaca projekta,
- podataka prikupljenih od korisnika projekta i zainteresovanih strana.

Treba uzeti u obzir činjenicu da svi podaci nisu lako dostupni. Važno je da se sistem njihovog sakupljanja u skladu sa određenim pokazateljima, uspostavi u ranoj fazi implementacije programa, kako bi se obezbedilo da proces teče glatko. Mogu da se pripreme standardizovane forme za sakupljanje podataka sa nivoa projekta, što bi omogućilo dalje kumuliranje podataka u svrhe monitoringa i evaluacije programa. Regionalna razvojna agencija će preuzeti odgovornost za uspostavljanje tehničke podrške za implementaciju programa, posebno za sakupljanje podataka i pripremu izveštaja o monitoringu.

Godišnji izveštaj o monitoringu koji predstavlja analizu i zaključke će biti predložen od strane Regionalnog razvojnog saveta i podnešen Skupštini RRA na odobrenje, do kraja juna tekuće godine za prethodnu godinu. Izveštaj će predstaviti dostignuća pokazatelja po merama, nagoveštaje o realizaciji mera, eventualne prepreke i predloge za promene u Strategiji ili njenim metodama implementacije.

Tabela 28: Pregled pokazatelja nad kojima će se vršiti monitoring

Prioritet 1:			
POBOLJŠANA ŽIVOTNA SREDINA I INFRASTRUKTURA			
Pokazatelji specifičnih ciljeva	Ključni indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013+2
	Smanjenje broja zabeleženih prekoračenja maksimalnih dnevnih vrednosti zagađivača vazduha	Broj dana u godini, kada koncentracija prelazi granične vrednosti (GVI) SO2 • Kostolac 6 • Smederevo 12 Crni dim • Kostolac 35 • Smederevo 93 Izvor: Agencija za zaštitu životne sredine Republike Srbije	0
	% domaćinstava bez priključka na javni sistem vodosnabdevanja	Braničevo (2008.): 32% Podunavlje (2008.): 13% Izvor: MSPNE	Braničevo:10% Podunavlje: 5%
	% domaćinstava priključenih na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	Braničevo (2008.): 20% Podunavlje (2008.): 10% Izvor: MSPNE	Braničevo: 40% Podunavlje: 40%
Mera	Indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013+2
1.1 Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara	Povećanje broja opštinskih prostornih planova	3 Izvor : MSPNE	11
	Regionalni prostorni plan	0	1
1.2 Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama	% ukupnog broja domaćinstava priključenih na sistem kanalizacije	Braničevo (2008.): 17% Podunavlje (2008.): 12% Izvor: MSPNE	Braničevo: 50% Podunavlje: 50%
	% domaćinstava bez priključka na javni sistem vodosnabdevanja	Braničevo (2008.): 32% Podunavlje (2008.): 13% Izvor : MSPNE	Braničevo: 10% Podunavlje: 5%
	% domaćinstava priključenih na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	Braničevo (2008.): 20% Podunavlje (2008.): 10% Izvor: MSPNE	Braničevo: 40% Podunavlje: 40%
1.3 Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje	Količina ukupno odloženog komunalnog otpada • % otpada odloženog na deponije • % recikliranog otpada • % ukupnog proizvedenog otpada	106.000 t (258 kg/po stanovniku, godišnje) Izvor: MSPNE	62.000 t 115 Kg/po stanovniku, godišnje
1.4 Regionalna putna infrastruktura	Km rekonstruisanih puteva		
	Porast broja mesta vezova u marinama (Kategorije 4, 3, 2 i 1)	0	200
1.5 Monitoring i upravljanje životnom sredinom	Broj projekata na unapređenju kvaliteta životne sredine	0	5
Prioritet 2:			
JAČE PREDUZETNIŠTVO			
Pokazatelji specifičnih ciljeva	Ključni indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013+2
	Broj novih radnih mesta	0	500
	Broj novih preduzeća	0	100
Mera	Indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013+2

2.1 Konkurentne poslovne lokacije	Nove <i>greenfield</i> i <i>brownfield</i> parcele zemljišta spremne za investitore u ha	0	100 ha
	Broj preduzetničkih inkubatora	0	1
2.2 Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške	Broj info centara, NVO i institucija udruženih u regionalnu mrežu podrške MSP	0	10
	Broj MSP i investitora – korisnika MSP mreže podrške, na godišnjem nivou	0	2000
2.3 Stvaranje novih preduzeća	Broj korisnika programa podrške preduzetništvu (od čega br.žena, br.mladih starosti 15-30 godina)	0	1000
	Broj žena korisnika programa podrške	0	800
2.4 Inovacije i nove tehnologije	Broj učesnika/ca (od čega br. žena, br.mladih starosti 15-30 godina)	0	250
2.5 Umrežavanje i razvoj lanca snabdevanja	Broj preduzetničkih mreža ili klastera	0	2
Prioritet 3:	ODRŽIVA RURALNA PODRUČJA		
Pokazatelji specifičnih ciljeva	Ključni indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
	Poljoprivredne površine pokrivene programom mera u ha	0 ha	1.100 ha
	Broj nezaposlenih u seoskim opštinama Kučevo, Petrovac na Mlavi, Veliko Gradište, Žagubica, Golubac, Malo Crniće	4.825 (Izvor: NSZ, kraj marta 2008.)	Smanjiti ili održati isti nivo
Mera	Indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
3.1 Unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade	Nova zemljišta spremna za investitore u agro-biznis zonama u ha	0	100 ha
	Broj operativnih agro-biznis centara	0	1
3.2 Obuka i veštine proizvođača i prerađivača	Broj učesnika/ca u programu obuke (od čega br. žena, br.mladih starosti 15-30 godina)	0	2.000
3.3 Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda	Udeo proizvođača uključenih u regionalne brendove	0	5%
	Udeo proizvođača uključenih u grupe proizvođača, mreže, klastere proizvođača	0	20%
3.4 Razvijanje rešenja za sisteme navodnjavanja	Ha obradivog zemljišta koje pokriva sistem za navodnjavanje	500 ha (Hrastovača)	1.500 ha
3.5 Integrisani razvoj zajednice	Broj učesnika u pripremi lokalnih strategija ruralnog razvoja in (od čega br.žena, br.mladih starosti 15-30 godina)	0	100
	Broj pilot-projekata	0	5
Prioritet 4:	REGION KAO FORMIRANA TURISTIČKA DESTINACIJA		
Pokazatelji specifičnih ciljeva	Ključni indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
	Broj turističkih noćenja u regionu	2006.: 120.597 (Izvor: Statistički godišnjak)	5% rasta godišnje 150.000
	Smeštajni kapaciteti u regionu	Broj registrovanih smeštajnih kapaciteta- kreveta: 2005.: 3.458 (Izvor: Statistički godišnjak)	5% rasta godišnje 4.200
Mera	Indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
4.1 Koordinisanje resursima javnog i privatnog sektora	Broj formiranih turističkih brend-destinacija	0	2
4.2 Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća	Broj turističkih preduzeća uključenih u različite programe obuke i razvoja	0	100
4.3 Marketing destinacija i proizvoda	Broj udruženih marketinških aktivnosti u regionu	0	5
4.4 Ključne atrakcije i infrastruktura	Broj pilot-projekata (javna novopokrenute ili unapređene integralne investicije u turističku infrastrukturu i atrakcije)	0	2
4.5 Razvoj turističkih profesionalaca	Broj učesnika u obukama	0	80
Prioritet 5:	VIŠE ZNANJA I BRIGE ZA SVE		
Pokazatelji specifičnih ciljeva	Ključni indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
	Stopa nezaposlenosti za muškarce i žene (minimalni pokazatelj)	Broj nezaposlenih u BP regionu, mart 2008.: 16.057, od čega su:	Smanjenje

		■ žene 56% ■ nezaposleni , koji traže posao po prvi put 44% ■ mladi, ispod 30% Izvor: NSZ, Mesečni bilten, mart 2008	
	Br. učesnika u procesu obuke (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godine)	0	1000
	Br. podržanih zaposlenja	0	50
Mera	Indikator	Polazna osnova 2008.	Cilj 2013.+2
5.1 Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona	% učešća srednjih i viših škola	0	80 %
	Br. pilot-projekata (razvijene udružene inicijative)	0	5
5.2 Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja	Br. organizacija aktivnih u mreži doživotnog obrazovanja u Braničevsko-Podunavskom regionu	0	7
	Br. učesnika obuke u programima doživotnog obrazovanja (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	500
	Br. prekvalifikovanih osoba (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	200
5.3 Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa	Br. učesnika obuke (od čega br. žena, br. mladih starosti 15-30 godina)	0	200
	% poslodavaca uključenih u aktivnosti senzibilizacije	0	5%
5.4: Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga	Br. novih ponuđenih usluga na lokalnom nivou	0	5

Sistem sakupljanja podataka

RRA će koristiti monitoring obrasce za sakupljanje osnovnih informacija o projektu. Ako bude potrebno, oni će biti prilagođeni specifičnim tipovima intervencija, kao što su infrastruktura, *soft* projekti, itd. Na osnovu sakupljenih informacija od korisnika projekta, podaci će se sakupiti u okviru relevantnih prioriteta i mera i predstaviti u izveštajima o monitoringu.

OBRAZAC ZA MONITORING			
Regionalna razvojna strategija za Braničevsko – Podunavski region 2009 – 2013.			
Naslov projekta:			
Korisnik projekta:		Kontakt osoba:	
Prioritet i mera:			
Tip projekta:	☐ infrastruktura	☐ okvir podrške	☐ izgradnja kapaciteta
Status projekta:			
☐ izrada projekta			
☐ aplikacija za tender		☐ potpisan ugovor (datum)	
☐ finansijska odluka			
☐ početak implementacije		☐ završetak (datum)	
Budžet projekta:		Finansiranje:	
Ključni pokazatelji projekta:			

6. Evaluacija

Preporučuje se da se evaluacije programa ne vrše samo na osnovu merljivih izlaznih vrednosti i rezultata, već treba proceniti proces sam po sebi, građenje partnerstva, intenzitet saradnje, itd.

Treba voditi računa da se uočavaju neplanirani ili neočekivani uticaji i da se odstupanja od planiranih putanja ne smatraju kao *a priori* negativni fenomeni, već ih treba razrešiti. Razlike između Strategije i implementacije, kao i izuzeci ili neočekivani uticaji, predstavljaju važan izvor informacija za učenje i unapređenje procesa implementacije, pošto one mogu pomoći u identifikovanju slabosti, ukazati na moguće alternative ili voditi novim rešenjima.

Što se tiče procesa evaluacije, sprovedena je ex-ante evaluacija i njen izveštaj je priložen ovoj Strategiji. Predlaže se da se prelazna evaluacija sprovede 2010. godine, a finalna evaluacija u 2016. godine.

9 PRILOZI

- 1 Prilog 1: Izvori i literatura
- 2 Prilog 2: Lista skraćenica
- 3 Prilog 3: Lista učesnika u procesu izrade RRS
- 4 Prilog 4: SWOT analize po sektorima
- 5 Prilog 5: Lista indikativnih strateških regionalnih projekata
- 6 Prilog 6: Izveštaj o ex-ante evaluaciji

9.1. Prilog 1: Izvori i Literatura

Nacionalni izvori:

Statistički godišnjak Srbije 2006 - 2007, Republički Zavod za statistiku Srbije, Beograd, 2008.
Republički Zavod za statistiku Srbije, <http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/index.php>
Republički hidrometeorološki zavod Srbije, <http://www.hidmet.sr.gov.yu/>
Nacionalna služba za zapošljavanje, <http://www.rztr.co.yu/>
Nacionalno tržište roba i usluga, <http://www.trzistesrbije.com/>
Agencija za zaštitu životne sredine Srbije, <http://www.sepa.sr.gov.yu/>
Agencija za privredne registre, <http://www2.apr.sr.gov.yu/default.aspx>
Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, <http://www.merr.sr.gov.yu/>
Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, <http://www.rztr.co.yu/>
JP SrbijaŠume, <http://www.srbijasume.co.yu/>
JVP SrbijaVode, <http://www.srbijavode.co.yu/>

Regionalni izvori:

Narodni muzej Požarevac,
Statistički podaci Opština Braničevsko-Podunavskog regiona
Regionalna privredna komora Požarevac, <http://www.srbijavode.co.yu/>
Katalog izvoznih proizvoda privrede Braničevskog i Podunavskog okruga, RPKP, Beograd, 2007.
Privredna monografija Braničevskog i Podunavskog okruga, RPKP, Požarevac, 2006.
Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Smederevo, <http://www.spomenickikulture.org.yu/>
Arheološko nalazište Viminacium, <http://www.viminacium.org.yu/>
Braničevski okrug, <http://www.branicevskiokrug.com/>

Internet-strane opština Braničevsko-Podunavskog regiona:

Grad Smederevo, <http://www.smederevo.org.rs/>
Opština Smederevska Palanka, <http://www.smed-palanka.rs/>
Opština Velika Plana, <http://www.velikaplana.org.rs/>
Grad Požarevac, <http://www.pozarevac.rs/>
Opština Kučevo, <http://www.kucevo.rs/>
Opština Žagubica, <http://www.zagubica.org.yu/www.homolje.rs>
Opština Žabari, <http://www.zabari.org.rs/>
Opština Malo Crniće, <http://www.opstinamalocrnice.org/>
Opština Petrovac na Mlavi, <http://www.petrovacnamlavi.rs/>
Opština Veliko Gradište, <http://www.velikogradiste.org.rs/>
Opština Golubac, <http://www.golubac.org.rs/>

9.2. Prilog 2: Lista skraćenica

BDP	-Bruto domaći proizvod
BP REGION	- Braničevsko-Podunavski region
DP	-Društveno preduzeće
DREPR	- <i>Serbia Danube River Enterprise Pollution Reduction Project</i> -Smanjenje zagađenja reke Dunav iz industrije u Srbiji
EAR	- Evropska Agencija za Razvoj
EIA	- Environmental Impact Assesment
ELV	- <i>Exceeded Limit Values</i> -Prekoračene dozvoljene vrednosti
GF	- Garancijski fond
IPA	- <i>Instrument of Pre-accession Assistance</i> - Instrumenti pred-pristupne pomoći
JP	-Javno preduzeće
LSDS	- <i>Local Sustainable Development Strategy</i> -Strategija lokalnog održivog razvoja
LLL	- <i>Life Long Learning</i> -Doživotno obrazovanje
MERR	- Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja
MIP	- Mesna industrija Požarevac
MSP	- Mala i srednja preduzeća
MSP-NE SERBIA-	- <i>Municipal Support Programme North-Eastern Serbia</i> -Program Podrške Opštinama Severo-istočne Srbije
MZ	- Mesna zajednica
ND	-Nacionalni dohodak
NIP	- Nacionalni investicioni plan
NIS	- Naftna industrija Srbije
NIT	- Naučno-inovacijski tehnološki park
NP	- Nacionalni park
NSZ	-Nacionalna služba za zapošljavanje
NVO	-Nevladina organizacija
PK	-Površinski kop
RG	- Radna grupa
RPK	- Regionalna privredna komora
RRA	- Regionalna razvojna agencija
RRS	- Regionalna razvojna strategija
RRS	- Regionalni razvojni savet
RTO	- Regionalna turistička organizacija
SEA	- Socio-ekonomska analiza
SWOT	- <i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Treats</i> -Snage, Slabosti, Šanse, Opasnosti
ŠIK	-Šumsko-industrijski kombinat
TE Kostolac	-Termo-elektrana Kostolac
TF	- Task force
TIC	- Turističko-informativni centar
TNA	- Training Needs Analysis

9.3. Prilog 3: Lista učesnika u procesu izrade RRS

9.3.1. Članovi radne grupe za MSP i ekonomski razvoj

	USTANOVA	MESTO	IME I PREZIME
1	GRAD	SMEDEREVO	SNEŽANA SAVIĆ-STOJILJKOVIĆ
2	OPŠTINA	VELIKO GRADIŠTE	GORDANA STALETIĆ
3	ASOCIJACIJA PREDUZETNIKA	GOLUBAC	ALEKSANDAR ILIĆ
4	BRAVARIA STAKIĆ - "BRAMS"	KUČEVO	STANKOVIĆ ZORAN
5	REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA	POŽAREVAC	LJILJANA JEVREMOVIĆ
6	UMETN. ZAN. ZADRUGA "JEFIMIJA"	VELIKO GRADIŠTE	SNEŽANA JOVANOVIĆ
7	US STEEL - SRBIJA	SMEDEREVO	ĐORĐE MAKIĆ
8	INSTITUT GOŠA	SMEDEREVSKA PALANKA	ZORICA MATIĆ
9	OPŠTINA	ŽABARI	SVETLANA DINIĆ
10	ASOCIJACIJA PREDUZETNIKA	MALO CRNIĆE/SMOLJINAC	SAŠA STEVIĆ
11	OPŠTINA	ŽAGUBICA	BOGDANOVIĆ DRAGIŠA
12	NSZ	SMEDEREVO	ALEKSANDRA MILOVIĆ
13	NSZ	POŽAREVAC	VERICA TEŠIĆ, zamenik direktora
14	ASOCIJACIJA PREDUZETNIKA	SMEDEREVO	ZDRAVKO DABIĆ
15	POSLOVNA ASOCIJACIJA "PUPS"	SMEDEREVO	ĆUROVIĆ ALEKSANDAR, direktor
16	INON	POŽAREVAC	ZORAN BULATOVIĆ
17	INTERMEHANIKA	SMEDEREVO	VLADIMIR ĐURĐEVIĆ
18	ELDON	SMEDEREVSKA PALANKA	TATALOVIĆ ANITA, direktor
19	NVO "ENTUZIJASTI KUČEVA"	KUČEVO	MIRKO PETROVIĆ
20	NVO CEDI	SMEDEREVO	DARKO MEMEDOVIĆ
21	DIS-COMMERCE	VELIKA PLANA/ KRNJEVO	DARKO AĆIMOVIĆ, generalni direktor
22	PANEFINO	POŽAREVAC	ŽIVOJIN KARADŽIĆ, direktor
23	ESKOM	VELIKO GRADIŠTE	SAŠA PAJKIĆ
24	OPTIMUM	SMEDEREVSKA PALANKA	GOJKOVIĆ MIKICA, direktor
25	GRAND-SILVER LAKE	VELIKO GRADIŠTE	MIODRAG DENIĆ
26	ASOCIJACIJA PREDUZETNIKA "SLOGA"	POŽAREVAC	SLOBODAN HELC
27	EVRO TRGOVINE	MALO CRNIĆE	BOJAN ŽIVANOVIĆ
28	VISOKA TEHNIČKA ŠKOLA STRUČNIH STUDIJA	POŽAREVAC	NOVICA GRUJIĆ
29	OPŠTINA	KUČEVO	VEROLJUB PETROVIĆ
30	OPŠTINA	VELIKA PLANA	DRAGAN VULJANAC
31	OPŠTINA	VELIKA PLANA	SLAĐANA KOTORČEVIĆ
32	OPŠTINA	GOLUBAC	VLADIMIR ILIĆ
33	OPŠTINA	PETROVAC NA MLAVI	BOJAN MODRLANOVIĆ, zamenik načelnika
34	GRAD	POŽAREVAC	JELENA PETROVIĆ
35	OPŠTINA	SMEDEREVSKA PALANKA	BOGUNOVIĆ DANKA
36	GRAD	SMEDEREVO	DUŠAN DOPUĐA
37	NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC-OPŠTINA"	KOSTOLAC	NENAD NIKOLIĆ
38	NVO "ALKA"	POŽAREVAC	MILAN MITIĆ
39	GRAD	SMEDEREVO	ZDRAVKA KOVAČEVIĆ-VASIĆ
40	SZR ALUPLAST	PETROVAC NA MLAVI	G-din. NIKOLIĆ VLADICA
41	NIKAL d.o.o	SMEDEREVSKA PALANKA	PAVLE JOVANOVIĆ
42	EVROMETAL D.O.O	PETROVAC NA MLAVI	MILENKO RADOSAVLJEVIĆ
43	GOŠA - FSV	SMEDEREVSKA PALANKA	GORAN DANIČIĆ
44	GOŠA - FOM	SMEDEREVSKA PALANKA	SRĐAN DIMITRIJEVIĆ
45	DAL DEGAN MORAVA d.o.o	POŽAREVAC	TASIĆ MILORAD
46	MBS A.D. (Milan Blagojević)	SMEDEREVO	NIKOLA PAVLOVIĆ
47	FZV ŽELVOZ d.o.o	SMEDEREVO	ZORAN MOMČILOVIĆ
48	KOMPAKT M-G d.o.o	SMEDEREVO	DRAGAN STOŠIĆ
49	EUROPANEL TEAM d.o.o	SMEDEREVO	
50	AGRAX d.o.o	POŽAREVAC	RADISAV ILIĆ
51	RAS PRODUKT d.o.o	POŽAREVAC	GORAN STEPANOVIĆ
52	A.D PALANAČKI KISELJAK	SMEDEREVSKA PALANKA	DRAGAN SIMIĆ
53	d.o.o TRGOPREVOZ	POZAREVAC	DUŠKO STOJADINOVIĆ
54	PREMIL d.o.o	SMEDEREVO	PREDRAG GVOZDENOVIĆ
55	STO POSTO	VELIKA PLANA	PREDRAG MARKOVIĆ (GORAN DIVIJAK)
56	HIP MLAVAPLASTIKA A.D.	PETROVAC NA MLAVI	PREDRAG PUJKILOVIĆ
57	LOKALNA KANCELARIJA MERR	POŽAREVAC	MARIJA MILOŠEVIĆ

9.3.2. Članovi radne grupe za turizam

USTANOVA	MESTO	IME I PREZIME
1 TO	SMEDEREVO	Dr.RADMILA NOVAKOVIĆ-KOSTIĆ, direktor
2 TO	VELIKO GRADIŠTE	VERA STOKIĆ, direktor
3 TO	GOLUBAC	TATJANA MILORADOVIĆ
4 TO	KUČEVO	GORAN TODOROVIĆ, direktor
5 TO	POŽAREVAC	VASILIJE BALDIĆ
6 TO	ŽAGUBICA	MILE STOJKOVIĆ
7 TO	SMEDERVSKA PALANKA	ANA POPOVIĆ
8 TO	VELIKA PLANA	PETAR LUČIĆ
9 TO	PETROVAC NA MLAVI	VEDRANA BABIĆ
10 TO	ŽABARI	STANOJEVIĆ MIKICA, direktor
11 TO	MALO CRNIĆE	STOKIĆ GORAN, direktor
12 NARODNI MUZEJ	POŽAREVAC	MILORAD ĐORĐEVIĆ, direktor
13 MUZEJ	SMEDEREVO	TATJANA GAČPAR
14 MUZEJ	SMEDERVSKA PALANKA	VINKA LAZOVIĆ
15 P.O. LJUBIČEVO "ERGELA LJUBIČEVO"	POŽAREVAC	PRVOSLAV MOŠIĆ
16 ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE "VIMINACIUM"	POŽAREVAC	JELENA ŽIVANOVIĆ
17 SREDNJA ŠKOLA, ODSEK ZA TURIZAM	VELIKO GRADIŠTE	VESNA NOVKOVIĆ
18 SREDNJA ŠKOLA, ODSEK ZA TURIZAM	SMEDEREVO	VESELIN STOJKOVIĆ
19 PLANA TOURS	VELIKA PLANA	VASIĆ ŽIVOSLAV
20 HE ĐERDAP DOO KLADOVO	POŽAREVAC	RATOMIR BLAGOJEVIĆ
21 MINISTARSTVO EKONOMIJE I TURIZMA	BEOGRAD	NATA ĆIRIĆ, GORAN PETKOVIĆ
22 GALERIJA MILENA PAVLOVIĆ -BARILI	POŽAREVAC	RADOSLAV STANOJEVIĆ
23 REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA	POŽAREVAC	BOŽICA CVIŠIĆ
24 NVO ASOCIJACIJA ZA RAZVOJ VELIKO GRADIŠTE	VELIKO GRADIŠTE	SNEŽANA JOVANOVIĆ, predsednik
25 NVO ASOCIJACIJA ZA RAZVOJ GOLUBAC	GOLUBAC	SNEŽANA RAJIĆ
26 NVO ASOCIJACIJA ZA RAZVOJ ŽAGUBICA	ŽAGUBICA	JOVICA STOJANOVIĆ
27 NVO "ENTUZIJASTI KUČEVA"	KUČEVO	MIRKO PETROVIĆ
28 HOTEL "PLANA"	VELIKA PLANA	RADIOVOJE VUKADINOVIĆ, direktor
29 HOTEL "RUDNIK"	KUČEVO	ALEKSANDAR PERIŠIĆ
30 HOTEL "CAR"	SMEDEREVO	SLAVKO VRBANOVIĆ
31 HOTEL "GOLUBAČKI GRAD"	GOLUBAC	ROSICA MARKOVIĆ-PEJIĆ, direktor
32 NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC-OPŠTINA"	KOSTOLAC	KRISTINA CRNOSELJANSKI
33 "LITAS"	POŽAREVAC	ZORAN MILIĆ
34 REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE	SMEDEREVO	VEROLJUB RANKOVIĆ
35 TUR. AGENCIJA "CVETOVEX"	SMEDEREVO	PREDRAG CVETKOVIĆ
36 NACIONALNI PARK "ĐERDAP"	GOLUBAC	SAŠA NESTOROVIĆ

9.3.3. Članovi radne grupe za ljudske resurse

USTANOVA	MESTO	IME I PREZIME
1 CENTAR ZA SOC. RAD	POŽAREVAC	TATJANA RAJIĆ
2 CENTAR ZA SOC. RAD	VELIKO GRADIŠTE i GOLUBAC	DUŠAN DAMJANOVIĆ, direktor
3 CENTAR ZA SOC. RAD	SMEDEREVO	MIŠA NADAŠKIĆ
4 CENTAR ZA SOC. RAD	KUČEVO	SANJA VUKOJEVIĆ, direktor
5 CENTAR ZA SOC. RAD	SMEDERVSKA PALANKA	GORDANA CVETKOVIĆ
6 REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA	POŽAREVAC	LJILJANA GAGOVIĆ
7 OPŠTINA	VELIKA PLANA	OLIVERA KOTORČEVIĆ
8 OPŠTINA	ŽABARI	JUGOSLAV BRANKOVIĆ
9 NSZ	SMEDEREVO	MIRJANA ILIĆ
10 NSZ	POŽAREVAC	VERICA TEŠIĆ
11 ŠKOLA ZA RAČUNARE - "EXPERT"	POŽAREVAC	PETAR PERIĆ, vlasnik, LJUBOMIR JARIĆ
12 OPŠTINA	MALO CRNIĆE	BOJAN UROŠEVIĆ
13 NVO CESID	SMEDEREVO	ALEKSANDAR DIMIĆ
14 NVO "ŽENE U AKCIJI"	VELIKA PLANA	JOVANKA BRKIĆ
15 INSTITUT "GOŠA"	SMEDERVSKA PALANKA	ZLATAN MILUTINOVIĆ
16 VISOKA TEHNIČKA ŠKOLA STRUČNIH STUDIJA	POŽAREVAC	VLADAN ĐULAKOVIĆ
17 ŠKOLA ZA UČENJE STRANIH JEZIKA	POŽAREVAC	SUNČANA TADIĆ

18	NVO "FEMINA"	SMEDEREVSKA PALANKA	ANA STOJANOVIĆ
20	CENTAR ZA SOC. RAD	PETROVAC I ŽAGUBICA	DUŠICA MITIĆ
21	NVO ASOCIJACIJA ZA RAZVOJ PETROVAC	PETROVAC NA MLAVI	LJILJANA CVETANOVIĆ, podpredsednik
22	NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC-OPŠTINA"	KOSTOLAC	VESNA MIŠIĆ
23	NVO "ALKA"	POŽAREVAC	ANKA GOGIĆ-MITIĆ
24	UDRUŽENJE INŽENJERA I TEHNIČARA	POŽAREVAC	DESIMIR STEVIĆ
25	OPŠTE UDRUŽENJE PREDUZETNIKA SD.	SMEDEREVO	BRANISLAV DANKOVIĆ
26	OPŠTE UDRUŽENJE PREDUZETNIKA "SLOGA"	POŽAREVAC	STEVANOVIĆ DUŠAN
27	NVO "KULTURNO PROSVETNA ZAJEDNICA"	POŽAREVAC	DRAŠKO GRUJIĆ (DRAGIŠA ŽIVADINOVIĆ)
28	NVO "SIROTAN"	POŽAREVAC	BOŠKO TADIĆ
29	NVO "UDRUŽENJE ROMA BRANIČEVSKOG OKRUGA"	POŽAREVAC	VELJKOVIĆ MIROSLAV
30	NVO "OMLADINA JAZAS"	POŽAREVAC	BORISAV ILIĆ
31	GRAD SMEDEREVO	SMEDEREVO	IVICA CVETKOVIĆ
32	UDRUŽENJE ROMA VELIKO GRADIŠTE	VELIKO GRADIŠTE	DUŠAN STOJKOVIĆ
33	SPECIJALNI ZAVOD ZA DECU OMETENU U RAZVOJU "DR NIKOLA ŠUMENKOVIĆ" STAMNICA	STAMNICA, PETROVAC NA MLAVI	Dr. MIRJANA RAPAJIĆ-GLUŠICA
34	SPECIJALNI ZAVOD ZA OMETENE U RAZVOJU STARIJE OD 18 GODINA "GVOZDEN JOVANČEVIĆ"	VELIKI POPOVAC, PETROVAC	JEVREMOVIĆ DRAGAN
35	OPŠTINA	VELIKO GRADIŠTE	MIROSLAV STOJKOVIĆ
36	GRAD POŽAREVAC	POŽAREVAC	JASMINA MILENKOVIĆ

9.3.4. Članovi radne grupe za poljoprivredu

	USTANOVA	MESTO	IME I PREZIME
1	INSTITUT ZA POVRĆE	SMEDEREVSKA PALANKA	JASMINA ZDRAVKOVIĆ
2	OPŠTINA	KUČEVO	DESIMIR DAVIDOVIĆ
3	AGRO-CENTAR	ŽAGUBICA	STAMAT MILOVANOVIĆ
4	ZAVOD ZA POLJOPRIVREDU SMEDEREVO	SMEDEREVO	SAŠA AVRAMOVIĆ
5	ZAVOD ZA POLJOPRIVREDU "STIG"	POŽAREVAC	JOVAN GROZDIĆ, direktor
6	POLJOPRIVREDNA ŠKOLA	POŽAREVAC	SLOBODAN STOJIČEVIĆ
7	ASOCIJACIJA PROIZVOĐAČA "PETROVAC"	PETROVAC NA MLAVI	BOJAN STOJANOVIĆ
8	OSNOVNI ZADRUŽNI SAVEZ	POŽAREVAC	BOGDAN ŽIVANOVIĆ, predsednik
9	REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA	POŽAREVAC	LJUBIŠA SELIĆ
10	ZAVOD ZA POLJOPRIVREDU	SMEDEREVO	VIDA EVSTRATIEV, direktor
11	UDRUŽENJE CVEČARA	VELIKO GRADIŠTE	STANKOVIĆ DUŠAN, predsednik
12	OPŠTINA	ŽABARI	MIROSLAV JOVANOVIĆ
13	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA	GOLUBAC	SLOBODAN MILOSAVLJEVIĆ, direktor
14	ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA "VITOVNICA"	MALO CRNIĆE/KULA	BOGOLJUB JEFTIĆ, direktor
15	VETERINARSKI SPEC. INSTITUT	POŽAREVAC	LJUBOMIR STOILJKOVIĆ
16	CENTAR ZA SEMENSKU SELEKCIJU - "SUPERIOR"	VELIKA PLANA	IVO ĐINOVIĆ, NEBOJŠA ĐINOVIĆ
17	STOČARSKO-VETERINARSKI CENTAR	VELIKA PLANA	RADIVOJE ĐURĐEVIĆ
18	OPŠTINA	VELIKO GRADIŠTE	GORDANA STALETIĆ
19	P.P. "HRASTOVAČA"	POŽAREVAC	BORISLAV JAKOVLJEVIĆ
20	FABRIKA STOČNE HRANE "100 %"	VELIKA PLANA	GÖRAN DIVIJAK
21	UNION MZ	POŽAREVAC	ZVONKO MILENKOVIĆ, direktor
22	SAMOSTALNI POLJOPR. PROIZVOĐAČI	OSANICA/ŽAGUBICA	G-đa BALANOVIĆ MIKICA
23	SAMOSTALNI POLJOPR. PROIZVOĐAČI	LANDOL/SMEDEREVO	ŽIVADIN STOJKIĆ
24	UDRUŽENJE UZGAJIVAČA SVINJA	MILOŠEVAC/VELIKA PLANA	BOGDANOVIĆ ŠIVAN
25	SAMOSTALNI POLJOPR. PROIZVOĐAČI	ŽABARI	PAVLOVIĆ MIRO LJUB
26	SAMOSTALNI POLJOPR. PROIZVOĐAČI	SIMIĆEVO	DRAGI CVETKOVIĆ
27	SAMOSTALNI POLJOPR. PROIZVOĐAČI	MALO CRNIĆE	MIRO LJUB STOKIĆ
28	DUNAVKA - ULJARICE	VELIKO GRADIŠTE	PETAR TRIFUNOVIĆ
29	OPŠTINA	VELIKA PLANA	ALEKSANDRA RADISAVLJEVIĆ
30	OPŠTINA	SMEDEREVSKA PALANKA	SANJA RAJKOVIĆ, DRAGOSLAV TANASKOVIĆ
31	NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC- OPŠTINA"	KOSTOLAC	NENAD NIKOLIĆ
32	GRAD SMEDEREVO	SMEDEREVO	NATAŠA MILADINOVIĆ
33	PANEFINO	POŽAREVAC	ŽIVOJIN KARADŽIĆ
34	PREMIL d.o.o	SMEDEREVO	PREDRAG GVOZDENOVIĆ

35	DONIMPEX	VELIKA PLANA	RATKO DONIĆ, DIREKTOR
36	"MLEKARA PLANA"	VELIKA PLANA	DAMNJANOVIĆ DRAGAN
38	MLEKARA "BRAČA RADENKOVIĆ"	PETROVAC NA MLAVI	LJUBIVOJE RADENKOVIĆ
39	"MALI PODRUM RADOVANOVIĆ"	VELIKA PLANA (KRNJEVO)	RADOVANOVIĆ MIODRAG
40	ŽITOSTIG	POŽAREVAC	GORAN MILANOVIĆ
41	OPŠTINA	GOLUBAC	DEJAN STOKIĆ

9.3.5. Članovi radne grupe za infrastrukturu, prostorno planiranje i zaštitu životne sredine

	USTANOVA	MESTO	IME I PREZIME
1	GRAD SMEDEREVO/Direkcija za izgradnju	SMEDEREVO	DRAGAN KRSTIĆ, DIREKTOR
2	OPŠTINA	VELIKO GRADIŠTE	ZLATIBOR MITIĆ
3	OPŠTINA	GOLUBAC	SAŠA BOGIČEVIĆ
4	OPŠTINA	KUČEVO	DUŠAN TODOROVIĆ
5	GRAD	POŽAREVAC	VOJISLAV PAJIĆ
6	OPŠTINA	VELIKA PLANA	DUŠKO UROŠEVIĆ
7	OPŠTINA	ŽABARI	SAŠA OBRADOVIĆ
8	OPŠTINA	SMED. PALANKA	GORDANA KOSTIĆ
9	OPŠTINA	MALO CRNIĆE	MIODRAG (DRAGANČE) MARKOVIĆ
10	OPŠTINA	ŽAGUBICA	JOVICA STOJANOVIĆ
11	REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA	POŽAREVAC	JEVREMOVIĆ LJILJANA, BOŽICA CVIŠIĆ
12	NSZ	SMEDEREVO	ALEKSANDRA MILOVIĆ
13	TE KOSTOLAC	KOSTOLAC	NEBOJŠA MIŠIĆ
14	NVO "DUNAVSKI TALAS"	SMEDEREVO	ANA MIHAJLOVIĆ
15	OPŠTINA/Inspekcija za zaštitu živ. sredine	SMEDEREVO	DRAGICA STEVANOVIĆ, SLAVICA RADIVOJEVIĆ
16	JP VODOVOD	POŽAREVAC	OBRADIN SELAKOVIĆ, direktor, JOCIĆ NEBOJŠA, zamenik direktora, MIRJANA RADOVANOVIĆ
17	JP KOMUNALAC	POŽAREVAC	SAŠA VALJAREVIĆ
18	JP VODOVOD	SMEDEREVO	VLADIMIR KRSTIN, direktor, SLOBODAN MARKOVIĆ
19	JP KOMUNALNO	SMEDEREVO	DOBRICA GLIŠIĆ, MIRJANA STOJČIĆ, pomoćnik direktora
20	OPŠTINA	PETROVAC	SNEŽANA STANKOVIĆ MIJATOVIĆ
21	NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC-OPŠTINA"	KOSTOLAC	SINIŠA RADINOVIĆ
22	UDRUŽENJE INŽENJERA I TEHNIČARA	POŽAREVAC	SLAVOMIR LAZAREVIĆ
23	MERR, LOKALNA KANCELARIJA	POŽAREVAC	SPAJIĆ STEVICA
24	PZP ZA PUTEVE	POŽAREVAC	LUKOVIĆ ŽELJKO, direktor
25	OPŠTINA	PETROVAC	SUZANA MILOŠEVIĆ

9.3.6. Članovi Regionalnog razvojnog saveta

	USTANOVA	FUNKCIJA	IME I PREZIME
1	GRAD POŽAREVAC	Gradonačelnik	DUŠAN VUJIČIĆ
2	OPŠTINA VELIKO GRADIŠTE	Predsednik opštine	DRAGAN MILIĆ
3	OPŠTINA GOLUBAC	Predsednik opštine	ZORAN PAJKIĆ
4	OPŠTINA MALO CRNIĆE	Predsednik opštine	MIODRAG MARKOVIĆ
5	OPŠTINA PETROVAC NA MLAVI	Predsednik opštine	RADIŠA DRAGOJEVIĆ
6	OPŠTINA KUČEVO	Predsednik opštine	ZORAN MILEKIĆ
7	OPŠTINA ŽAGUBICA	Predsednik opštine	Dr. DRAGI DAMNJANOVIĆ
8	OPŠTINA ŽABARI	Predsednik opštine	ŽIVORAD NASTIĆ
9	GRAD SMEDEREVO	Gradonačelnik	SAŠA RADOSAVLJEVIĆ
10	OPŠTINA SMEDEREVSKA PALANKA	Predsednik opštine	RADOSLAV COKIĆ
11	OPŠTINA VELIKA PLANA	Predsednik opštine	DEJAN ŠULKIĆ
12	NACIONALNA SLUŽBA ZA ZAPOŠLJAVANJE, Požarevac	Zamenik direktora	VERICA TEŠIĆ
13	NES, Smederevo	Direktor	ALEKSANDRA MILOVIĆ
14	INSTITUT GOŠA	Direktor	MARINA KUTIN
15	US STEEL - SRBIJA	Investicioni analitičar	ĐORDE MAKIĆ
16	REGIONALNA PRIVREDNA KOMORA, Požarevac	Predsednica	MILICA MITKOVIĆ
17	PD "TERMoeLEKTRANE I KOPOVI KOSTOLAC "	Direktor	LJUBIŠA STEVIĆ
18	VISOKA TEHNIČKA ŠKOLA STRUKOVNIIH STUDIJA, Požarevac	Direktor	VLADAN ĐULAKOVIĆ
19	NVO CEDI, Smederevo	Predsednik	DARKO MEMEDOVIĆ
20	NVO ENTUZIJASTI KUČEVA	Predsednik	MIRKO PETROVIĆ
21	ASOCIJACIJA ZA RAZVOJ GOLUBCA	Sekretar	SNEŽANA RAJČIĆ
22	FABRIKA STOČNE HRANE "100%"		GORAN DIVIJAK
23	BRANIČEVSKI OKRUG	Načelnik	GORAN PETROVIĆ
24	PODUNAVSKI OKRUG	Načelnik	ZORAN MILOSAVLJEVIĆ
25	GRAND-SILVER LAKE, Veliko Gradište		DRAGAN PETROVIĆ
26	UNION MZ, Požarevac	Direktor	ZVONKO MILENKOVIĆ
27	ĐERDAP	Direktor	MILOJKOVIĆ BORIS
28	GOŠA FOMM	Direktor	SRĐAN DIMITRIJEVIĆ
29	NVO "LOKALNA AGENDA 21 ZA KOSTOLAC-OPŠTINA"	Članovi	NENAD NIKOLIĆ, VESNA MIŠIĆ
30	NVO OMLADINA JAZAS	Predsednik	BORISAV ILIĆ

9.4. Prilog 4: SWOT analize po sektorima

9.4.1. SWOT ANALIZA: Infrastruktura, prostorno planiranje i zaštita životne sredine

SNAGE	SLABOSTI
• Postojanje kvalitetne putne i železničke mreže • Pokrivenost PTT mrežom i mrežama mobilnih operatera • Bogati vodeni resursi i veliki energetski potencijal, rudna bogatstva (Kostolac, Krepoljin, Radenka, Dobra, Sirakovo) • Očuvane čiste prirodne celine s visokim stepenom biodiverziteta • Postojanje preduzeća koja se bave proizvodnjom različitih vidova energije • Odeljenja za ekologiju i ekološke inspekcije u opštinama • Većina opština u regionu je uključena u projekte povećanja energetske efikasnosti • Briga o kulturnoj baštini • Usvojen Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) u Smederevu, a u procesu pripreme u Golubcu, Velikom Gradištu, Velikoj Plani i Žagubici • Izrađene studije izvodljivosti za pojedine infrastrukturne projekte • Postojanje institucionalnog okvira za podršku razvoja i upravljanja infrastrukturom i zaštitom životne sredine: JP u opštinama, direkcije za izgradnju, odeljenja za ekologiju u opštinama, Zavodi za zaštitu zdravlja • Postojanje stručnih kadrova, ali koncentracija u velikim gradskim centrima • Fond za zaštitu životne sredine u opštinama Požarevac, Kučevo, Petrovac na Mlavi,.	• Loše stanje postojeće putne i železničke mreže i nedostatak turističke signalizacije • Nedovoljan kapacitet i broj digitalnih PTT centrala (za širenje ADSL) • Visok intenzitet upotrebe neobnovljivih izvora energije i ne korišćenje alternativnih vidova energije • Nedovoljna energetska efikasnost u domaćinstvima, javnim institucijama i industriji • Neizgrađena rečna infrastruktura i mali broj carinskih ispostava na Dunavu • Nepostojanje katastra zagađivača i nedovoljno razvijen sistem monitoringa životne sredine • Nerazvijena kanalizaciona mreža i nedostatak uređaja za prečišćavanje otpadnih voda • Neadekvatne postojeće sanitarne deponije i deponije opasnog otpada, kao i nepostojanje regionalne deponije i reciklažnih centara • Loš kvalitet vode za piće, zastarelost postojećih kapaciteta za preradu otpadnih voda, nepostojanje regionalnih vodovoda, veliki gubici vode u vodovodnoj mreži - 50%, korišćenje zastarelih azbestnih cevi u vodovodnoj mreži • Nepostojanje opštinskih i regionalnih prostornih planova, GUP-a i GIS sistema u pojedinačnim opštinama • Nedostatak ažuriranih podataka katastarskih podloga • Nesređena stara gradska jezgra, parking površine, parkovi, igrališta • Nekonrolisana seča šuma • Veliki zagađivači u Regionu i prekogranični uticaj (US STEEL, Kostolac, Rumunija) • Nedovoljna saradnja između JP u Regionu • Monopol, loša tehnička opremljenost i nedostatak visoko stručnog kadra • Nasleđeni finansijski dugovi iz prethodnog perioda • Nedovoljna finansijska sredstva za velika ulaganja u infrastrukturu • Neekonomska cena vode • Nedostatak spremljenih projekata i tehničke dokumentacije i neefikasna priprema tehničke dokumentacije • Nedovoljno ulaganje u komunalne sisteme • Nizak nivo ekološke svesti • Nedovoljno razvijeno javno-privatno partnerstvo • Neodrživost projekata
ŠANSE	PRETNJE
• Korišćenje sredstva NIPa, EU - IPA fondova • Uvođenje EU standarda u zaštiti životne sredine • Implementacija strateških i zakonskih dokumenata • Rast ekološke svesti građanija i institucija • Međuopštinska i regionalna saradnja - veliki regionalni infrastrukturni projekti - u spostavljanje baze podataka o infrastrukturnim projektima • Trend korišćenja alternativnih izvora energije	• Nedonošenje planskih dokumenata i akata • Kontinuirano nekontrolisano zagađivanje • Nedostatak međuopštinske povezanosti i prekogranične saradnja sa Rumunijom u području zaštite životne sredine • Sporost u donošenju odluka i implementaciji propisa • Spora modernizacija industrije • Nedovoljna upoznatost institucija o značaju izrade strateških dokumenata i nedoslednost u sprovođenju

9.4.2. SWOT ANALIZA: Ekonomija i preduzetništvo

SNAGE	SLABOSTI
• Dobra dostupnost tržištu (blizina Beograda, koridor 10,7 i regionalni put M 24) • Prirodni resursi (nalazišta uglja, vode, šume, nalazište nafte) • Veliki kapaciteti za proizvodnju i preradu hrane, preradu metala • Tradicija i iskustvo u mašinskoj i prerađivačkoj proizvodnji • Primeri uspešne privatizacije (Goša, USSteel, 100%) • Aktivna Regionalna privredna komora i udruženja preduzetnika • Razvijena mreža bankarskog sistema • Izvozno orjentisana privreda • Slobodno gradsko zemljište – za razvoj poslovnih zona • Otvaranje kancelarije MERR u Požarevcu • Nadprosečni ideo zaposlenih u preduzetništvu • Saradnja MSP sa velikim sistemima • Lokalna strategija održivog razvoja postoji u Smederevskoj Palanci i Malom Crniću, trenutno se izrađuju u Požarevcu, Kučevu, Petrovcu, Velikom Gradištu, Velikoj Plani, Golubcu Žagubici i Žabarima, a planiraa se i u Smederevu	• Niska produktivnost i zastarela tehnologija • Neuknjižena imovina - nekretnine • Nedostatak industrijskih zona i tehnoloških parkova • Nedostatak iskusnih menadžera i stručnog kadra u pojedinim profilima • Nizak stepen investicija i pasivnost opština u odnosu na investitore • Nedovoljan marketing i prepoznatljivost regionalnih proizvoda • Nekontrolisano korišćenje prirodnih resursa • Slaba organizovanost MSP i nedostatak servisnih usluga za MSP • Neažurna opštinska administracija – sporost pri dobijanju dozvola • Neažurnost trgovinskih sudova – (pravna nesigurnost) • Siva ekonomija • Otežan pristup informacijama • Nedostatak preduzetničkog duha (strah pred preduzetništvom, pomanjkanje početnog kapitala) • Nedovoljno poznavanje tržišta • Nedovoljna saradnja između opština i privrede • Niska svest o prednostima udruživanja • Nedovoljna svest preduzetnika o potrebi korišćenja usluga za podršku • Nema institucije za podršku MSP i investitorima u regionu
ŠANSE	PRETNJE
• Sredstva NIP-a, EU (IPA) i donatora, Republički Fond za razvoj • Trend udruživanja za veću konkurentnost: formiranje klastera, zajednički i organizovani nastup na tržištu • Rast potražnje MSP sektora i investitora za specifične usluge podrške i informisanosti • Rast svesti i interesa žena za aktiviranje preduzetništva • Nastavak rada Vlade na kreiranju podsticajnog poreskog sistema • Dijaspore – kao potencijalno tržište i investitor u region • Pridruživanje EU - uvođenje standarda • Gasifikacija regiona - odluka države o koridoru kroz region	• Nastavak odlaska kadrova i mladih u inostranstvo i velike urbane centre • Nestabilno tržište • Nestabilna politička situacija • Visok stepen korupcije • Nelojalna konkurencija na tržištu • Spora legalizacija privrednih subjekata • Sporost u donošenju adekvatnih zakonskih propisa za stvaranje povoljnog privrednog ambijenta • Nedefinisane mere države za sprovođenje nacionalnih strategija razvoja • Nedovoljno interesovanje lokalnih samouprava za sektor MSP, preduzetnike i investitore • Monopol velikih sistema

9.4.3. SWOT ANALIZA: Poljoprivreda i prerađivačka proizvodnja

SNAGE	SLABOSTI
• Dobra geografska pozicija (veliki transportni pravci, Beograd) za podršku poljoprivredi • Povoljni klimatski i zemljišni uslovi i veliki vodni potencijal • Tradicija poljoprivredne proizvodnje (razvijeno stočarstvo, povrtarstvo, pčelarstvo, ratarstvo i voćarstvo) • Tradicija u preradi hrane; poznate agro-industrije • Prepoznatljivost B&P po proizvodima, postojanje afirmisanih i novih brendova • Postojanje sposobnosti i stručnosti u sferi poljoprivrede u regionu (nekoliko instituta, škola i usluga povezanih sa poljoprivredom) • Postojanje lokalnih agrarnih fondova • Nekoliko dobrih primera novoosnovanih udruženja poljoprivrednih proizvođača (uzgajivači stoke, voćari,...) • Zainteresovanost mladih za primenu dobre poljoprivredne prakse i korišćenje novih tehnologija	• Usitnjenost poseda i raspršenost zemlje na nekoliko lokacija • Nedostatak sistema za navodnjavanje • Nepovoljna starosna struktura populacije i nepovoljna obrazovna struktura vlasnika poljoprivrednih gazdinstava • Zastarela mehanizacija i oprema za poljoprivrednu proizvodnju, nizak nivo korišćenja savremenih tehnologija • Izgubljeni brendovi (MIP, homoljski sir...) i neorganizovan marketinški nastup poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda • Nedovoljna iskorišćenost postojećih znanja, nedovoljno edukovani poljoprivredni proizvođači • Nizak nivo udruživanja poljoprivrednika – neefikasnost zadružnog sistema • Nedostatak preduzetničkog odnosa u vođenju poljoprivrednih gazdinstava (vlasnici gazdinstava ih ne prepoznaju kao preduzetničke jedinice) • Neiskorišćenost postojećih prerađivačkih kapaciteta • Nedostatak adekvatnih finansijskih sredstava za podršku agrarnim programima • Slab menadžment i marketing u poljoprivrednoj industriji • Nedostatak regionalne strategije razvoja poljoprivrede • Divlje deponije, smetlišta na obalama reka i u blizini obradivih površina

ŠANSE	PRETNJE
• Rast akcionarstva: uključivanje poljoprivrede u akcionarstvo • Jačanje MSP sektora u poljoprivredi i preradi hrane • Animiranje dijaspori za distribuciju poljoprivrednih proizvoda u inostranstvu • Trend udruživanja za veću konkurentnost zadružnog sektora kroz formiranje agro-biznis zona i centara koje bi pojačale poziciju proizvođača na tržištu • Veći stepen korišćenja podsticajnih sredstava države za poljoprivredu • Pridruživanje EU: primena standarda, razvoj brendova i uvođenje geografskog porekla i drugih shema kvaliteta regionalnih proizvoda • Trend potražnje organske hrane i lekovitog bilja	• Dalje smanjenje broja poljoprivrednih gazdinstava iseljavanjem mladih • Neuspešna privatizacija velikih polj. kombinata • Prekomerni i nekontrolisan uvoz poljoprivrednih proizvoda (trgovačka preduzeća) • Sporo uvođenje poljoprivrednih standarda • Monopol i neuređenost poljoprivrednog tržišta • Centralizacija sredstava na nacionalnom nivou • Nebriga o zaštiti životne sredine (veliki zagadivači) • Klimatske promene

9.4.4. SWOT ANALIZA: Ruralni razvoj i uslovi života u ruralnim područjima

SNAGE	SLABOSTI
• Postojanje putne mreže i dobra pokrivenost telefonskom mrežom u odnosu na neka ruralna područja Srbije • Naseljenost (mreža sela) • Relativno dobra obrazovanost mladih (većinom sa završenom srednjom školom) • Finansijska pomoc dijaspore porodicama u ruralnim područjima • Tradicija bavljena poljoprivredom, dobri uslovi za integralnu i organsku proizvodnju • Plodno zemljište , uz rečne slivove zemljišta primerena za intezivnu proizvodnju • Ekološki čiste celine (Kučajsko –Homoljske planine i zapadni deo Podunavskog okruga koji pripada Šumadiji) • Sačuvana kulturna i duhovna baština (manastiri,legende,Kraku lu Jordan u Kučevu....) • Spoj vlaške i srpske kulture • Ruralna područja bogata kvalitetnom pijaćom vodom • Očuvana tradicija spremanja homoljskih jela i pića, proizvodnje predmeta domaće radinosti..... • Interesovanje za formiranje i podršku NVO u ruralnim područjima	• Loša putna i komunalna infrastruktura, nedovoljan kapacitet telefonskih centrala i broja priključaka • Nedostatak radnih mesta za mlade u ruralnim područjima • Neiskorišćena povezanost dijaspore sa ruralnim područjima • Nedovoljna informisanost i briga lokalnih samouprava za razvoj ruralnih područja • Neefikasna organizovanost poljoprivrednih proizvođača • Loše usluge u ruralnim područjima: neorganizovane socijalne usluge za stare i žene, nedostatak primarnih zdravstvenih ustanova (laboratorije, apoteke) • Nedovoljna iskorišćenost turističkih i kulturnih potencijala u svrhu ruralnog razvoja • Nedovoljno razvijen preduzetnički duh i neprepoznavanje potencijala za razvoj ruralnog područja (turizma, zanati, tradicionalna proizvodnja,...) • Nedovoljna saradnja, nedovoljna informisanost i uključenost NVO u razvoj lokalnih potencijala u ruralnim sredinama • Nizak stepen korišćenja informatičkih tehnologija i dostupnost IF infrastrukture • Nedostatak motivacije kod mladih za rad • Neiskorišćeni lokalni potencijali ruralnih područja u funkciji preduzetništva
ŠANSE	PRETNJE
• Rast potražnje za seoskim turizmom, tradicionalnom hranom, rukotvorinama, kulturnim uslugama - aktiviranje kulturne i prirodne baštine u cilju razvoja ruralnog turizma, lova i ribolova • Rast potreba za socijalnim preduzetništvom (obdaništa, briga za stare...) • Pобоljšanje osposobljenosti nosioca ruralnog razvoja za efikasno koriscenje svih razvojnih fondova (IPA , EU fondova i nacionalnih fondova) • Očekivana podrška povezivanju ljudi u ruralnim područjima davanjem informacija, znanja, opreme i prostora sa strane Vlade i donatore • Rast zahteva za korišćenjem alternativnih izvora energije (bio gas, alternativni izvori energije) • Uključenje regiona u nacionalnu Mrežu za podršku ruralnom razvoju Srbije	• Nastavak migracije stanovništva, posebno mladih • Nedostatak sredstava za podršku države i lokalnih samouprava za razvoj ruralnih područja

9.4.5. SWOT ANALIZA: Turizam

SNAGE	SLABOSTI
• Pokrivenost regiona Master Planovima – „Donje Podunavlje“ i „Stig-Kučajske planine-Beljanica“) • Dostupnost: Koridor 10,7 i blizina Beograda – tržište • Deo međunarodne biciklističke staze pored Dunava i EuroVelo 6 od Atlantika do Crnog mora ide od Rama do Golupca. Za ovu stazu postoji dobra signalizacija, veliki broj info materijala (mape, web stranice) . • U regionu postoji nekoliko atraktivnih pejzaža i prirodnih bogatstava kao što su Dunav, šume, planine i pećine, ... • Povezanost sa Nacionalnim parkom “Đerdap” • Slobodno zemljište za investiranje u nove turističke sadržaje • Gostoljubivost i otvorenost ljudi • Prirodni resursi za razvoj specijalih oblika turizma • Spoj srpske i vlaške kulture • Izuzetna kulturna baština (Viminacijum, manastiri,...) • Primer uspešnog javno-privatnog partnerstva u turizmu (Silver Lake Investmnt) • Veliki broj manifestacija • TO u svim opštinama • Postojanje ekoloških celina, termalne vode • Kvalitetna lokalna hrana	• Atraktivna turistička ponuda u neatraktivnom ambijentu • Nedostatak putne, rečne (marine, luke,..) i komunalne infrastrukture • Nerazvijena turistička infrastruktura, informativni sistem i signalizacija • Nizak nivo standarda (smeštaj,..) i ugostiteljskih objekata • Nedovoljana broj smeštajnih kapaciteta i nerazvijena prateća ponuda (restorani, lokalne sportske agencije, iznajmljivanje opreme....) • Nesrazmeran odnos cene i kvaliteta ponude • Nefleksibilna turistička preduzeća • Nedovoljno investiranje u privatizovanim hotelima • Nedovoljna saradnja TO • Nedovoljna zaštita prirodne i kulturne baštine • Niska svest lokalnih samouprava i stanovništva o profesionalnim turizmu • Slaba vidljivost i opremljenost TO – TIC • Nepostojanje graničnih prelaza sa Rumunijom • Nedovoljna saradnja TO, javnog i privatnog sektora u turizmu • Nedostatak znanja TO za podršku potencijalnim preduzetnicima u turizmu • Neefikasan turistički marketing od strane turističkih preduzeća i TO • Nedostatak edukovanog kadra i menadžera u turizmu • Nedostatak turističkog proizvoda i brenda • Nepoznavanje konkurencije i trendova na svetskom tržištu turizma • Neizrađena tehnička dokumentacija za regionalne projekte u turizmu • Nedostatak fondova za finansiranje projekata
ŠANSE	PRETNJE
• Upotreba potencijala za stvaranje novih turističkih tržišnih proizvoda za različite ciljne grupe • Pozitivna studija izvodljivosti za biciklističku stazu i marinu u Golupcu • Mogućnost produženja postojeće biciklističke staze do Viminacijuma, Smedereva i Beograda • Direktna prodaja lokalnih proizvoda turistima • Saradnja sa TO Beograda i TOS – udružena ponuda • Obezbediti podršku postojećim TO, da profesionalnije promovišu sektor turizma kroz donatorska sredstava i razmenu iskustva • Unapređenje postojećih web stranica TO • Korišćenje iskustava konkurentnih turističkih destinacija iz okruženja i Rumunije (radionice) • Jačanje prekogranične saradnje sa Rumunijom i EU • Korišćenje EU fondova i NIP-a za razvoj turizma • Otvaranje graničnih prelaza sa Rumunijom • Kategorizacija i primena standarda EU • Dijaspore – ulaganja i potencijalni turisti • Rast potreba za udruživanjem i saradnjom u turizmu • Osnivanje regionalne TO • Rast tranzita na koridoru X. • Rast potražnje za ruralnim i održivim turizmom	• Nastavak neadekvatnog odnosa prema prirodnoj i kulturnoj baštini • Zaustavljanje procesa pridruživanja EU • Nedostatak regionalne ponude investitorima – nedovoljno podataka o svim turističkim atrakcijama i prednostima regiona • Nizak standard stanovništva u Srbiji – niska stopa potrošnje u turizmu • Česte promene donosioca odluka u turizmu • Zaobilazanje regiona u velikim državnim infrastrukturnim projektima (bypass Golubac) • Visoke putarine • Konkurencija drugih turističkih regiona u Srbiji i JI Evropi • Ukidanje viznog režima za građane Srbije

9.4.6. SWOT ANALIZA: Ljudski resursi, obrazovanje i zapošljavanje

SNAGE	SLABOSTI
• Veliki broj stručnjaka iz poljoprivredne i metalske industrije zaposlenih u regionu • Dobra pokrivenost regiona mrežom srednjih škola • Podrške opština talentima kroz centre za talente i stipendije (Pozarevac, Petrovac na Mlavi, Smederevo, Žabari,..) • Postojanje programa i institucija za prekvalifikaciju i samozapošljavanje (NSZ Smederevo i Požarevac, Goša Institut,...) • Ponuda edukativnih seminara (HACCP, ISO, ECDL) • Postojanje velikog broja naučno – istraživačkih instituta (Goša, Veterinarsko-stočarski centar, Veterinarski institut, Povrtarski institut...) • Postojanje NVO koje se bave zapošljavanjem • Lokalni saveti zapošljavanje u nekoliko opština regiona (primer dobre prakse) • Interesovanje penzionera za aktivno učešće u društvu (pr. Formiranje Saveta eksperata - savetodavna funkcija penzionera privrednicima)	• Neusklađenost potreba tržišta sa obrazovnim sistemom (nedostaje prosvetni, mašinski i ugostiteljsko - turistički kadar) • Odliv visoko školovanog kadra u velike centre u Srbiji i u EU • Nizak % visoko obrazovanog stanovništva, visok % stanovništva bez OŠ • Neadekvatna rasporedjenost kadrova u regionu (koncentrisani u gradskim sredinama) • Nedostupnost sistema neformalnog obrazovanja (skupo, samo u gradovima,..) • Nedovoljna informisanost nezaposlenih o mogućnostima zaposlenja • Nemotivisanost za aktivno traženje posla • Sporost i nerazumevanje lokalnih samouprava u kreiranju povoljnog privrednog ambijenta za preduzetništvo i podsticanje MSP • Nedovoljna saradnja između NVO, institucija sa lokalnim samoupravama i privredom • Nedostatak programa za doživotno učenje • Ne uključivanje osoba sa invaliditetom i posebnim potrebama u redovno obrazovanje • Nema programa preduzetničkog obrazovanja mladih • Nerazvijeno volontiranje (mladih u preduzećima) • Neaktivni lokalni saveti za zapošljavanje i obrazovanje • Nedovoljna finansijska sredstva za unapređenje kvaliteta obrazovanja, shodno potrebama tržišta rada • Slaba mobilnost radne snage
ŠANSE	PRETNJE
• Blizina univerzitetskih centara Beograda, Kragujevca i Niša • Programi i fondovi EU • Međuregionalna i međudržavna saradnja (Razmena dobrih iskustava) • Primena novih tehnologija e-learning/ učenje na daljinu • Porast preduzetništva i perspektive razvoja turizma i prerađivačke industrije, porodične radionice i domaća radinost, preduzetništvo i kooperative u poljoprivredi i na farmama kao šansa za samozapošljavanje (industrijske zone, inkubator-centri) • Izrađen strateški okvir na nacionalnom nivou: Nacionalna strategija razvoja obrazovanja odraslih (2006), Strategija razvoja stručnog obrazovanja, Nacionalna strategija za mlade – iskoristiti kao osnovu za izradu lokalnih akcionih planova za mlade	• Korupcija i protekcija u obrazovanju i kadriranje na osnovu političke pripadnosti (mešanje politike u obrazovanje) • Neefikasna reforma školstva • Neadekvatan monitoring, evaluacija i modernizacija postojećih nastavnih planova u državnim školama • Nepostojanje nacionalnog sistema kvalifikacija • Trend porasta nasilja u školama • Neiskorišćenost povlastica u skladu sa zakonskim regulativama za zapošljavanje hendikepiranih lica • Rodne predrasude i stereotipi • Poreska opterećenja i visoke takse, kamatne stope banaka za kredite MSP • Slabe sindikalne organizacije za zaštitu prava radnika na svim nivoima

9.4.7. SWOT ANALIZA: Socijalna zaštita i zdravlje

SNAGE	SLABOSTI
• Dobra saradnja institucija socijalne zaštite sa lokalnim samoupravama • Profesionalni kadrovi u Centrima za socijalni rad i postojanje NVO koje se bave socijalnim pitanjima • Informisanost (baza podataka) građana o uslugama i mogućnostima na polju socijalne brige i zaštite • Iskustvo u realizaciji projekata na polju socijalne brige i zaštite • Izradjene strategije razvoja lokalnih usluga i socijalne zaštite (Kučevo, Golubac, Požarevac, Velika Plana, Žabari,...) i postojeći programi socijalne zaštite (Smederevska Palanka,...) • Postojanje nekih vaninstitucionalnih oblika socijalne zaštite (Klubovi mladih, starih, kuća na pola puta, nega i pomoć u kući) • Postojanje opštinskih saveta za socijalnu politiku • Pozitivan pristup lokalne samouprave socijalnim problemima • Postojanje osposobljenih i akreditovanih specijalista iz oblasti socijalne zaštite	• Nedostatak infrastrukture za sprovođenje socijalnih reformi (pr. domovi za stare, prihvatne stanice, sigurna kuće, dnevni boravci, dečiji vrtići ..) • Nedovoljna opremljenost materijalno tehničkim sredstvima centara za socijalni rad • Nepostojanje regionalnih instrumenata za planiranje i razvoj usluga socijalne zaštite na regionalnom i međuopštinskom nivou • Zatvorenost medija i nedovoljna posvećenost medija aktivnostima i socijalnim pitanjima na regionu • Nedostatak finansijskih sredstava za sprovođenje projekata • Birokratizacija (preobimna dokumentacija za dobijanje sredstava i usluga socijalne zaštite) • Nepostojanje preventivne aktivnosti na osnaživanju ugroženih grupa • Nedostatak institucionalnih i vaninstitucionalnih usluga ugroženim i marginalizovanim grupama (pr. Roma ,...) i nedostatak standarda u pružanju usluga • Nemotivisanost , marginalizacija manjinskih grupa za uključivanje u društvenu zajednicu • Nezainteresovanost za humanitarne akcije i nedovoljna senzitivnost stanovništva • Nedovoljan senzibilitet za pitanja rodne ravnopravnosti • Nedostatak stručnih profila koji se bave socijalnom zaštitom (defektolozi, psiholozi, socijalni radnici) • Neshvatanje uloge i značaja Centara za socijalni rad na lokalnom nivou • Neprihvatanje novina od strane korisnika i radnika socijalnih centara • Nedovoljna bezbednost na radu osoblja Centara za socijalni rad • Nepoznavanje socijalnih prava
ŠANSE	PRETNJE
• Implementacija Strategije za smanjenje siromaštva, Strategije reforme sistema socijalne zaštite, Strategije za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom, Nacionalnog akcionog plana za žene • Javni radovi: prilika za zapošljavanje i socijalne usluge • Rast svesti korporativne odgovornosti i filantropije • Trend ulaganja privatnog kapitala u socijalnu zaštitu i socialno preduzetništvo • NVO veća zainteresovanost za socijalna pitanja • Potreba za licenciranjem svih pružaoca socijalnih usluga • Regulativa za standardizovanje usluga javnih ovlašćenja centara za socijalni rad, kao i minimalnih standard za ostale usluge iz domena proširenih prava • Zakonska regulativa i učešće u donošenju zakona • Sredstva NIPa, EU, donatora i ministarstva za rad • Međugeneracijska saradnja • Budžetski opredeljena sredstva države za specifične programe • Donošenje novih propisa koji stimulišu međuopštinsku saradnju u pružanju usluga socijalne zaštite	• Zloupotreba socijalnih davanja • Rigidnost institucija u pluralizaciji socijalnih usluga • Otpor prema novim trendovima u radu • Nedonošenje adekvatnih zakonskih propisa i specifikovanje mehanizama za implementaciju

9.5. Prilog 5: Lista indikativnih strateških regionalnih projekata

Projekti navedeni u listi odražavaju trenutne razvojne potrebe, koje su identifikovale regionalne zainteresovane strane tokom procesa planiranja. Za projektne ideje treba proceniti trošak/korist i razraditi ih do nivoa kada su spremni za implementaciju.

Kroz usklađivanje i implementaciju Strategije, lista regionalnih projekata (*project pipeline*) će se dalje razvijati, menjati, proširivati i proveravati.

Svaki projekat je opisan sa predlogom naslova, nosiocem, procenom vrednosti i okvirnim vremenskim planom za pripremu i implementaciju.

Sve vrednosti projekata i vremenski planovi su samo procene koje zahtevaju dalju razradu i pripremu.

Pri tome pojedinačne oznake znače:

- O – priprema
- X – implementacija
- A – u primeni

Šta je regionalni projekat?

- obuhvata 2 ili više opština ili institucija/partnera ili
- ima regionalni uticaj
- finansijski je važniji i veći
- uključuje višestruke izvore finansijske podrške

1. POBOLJŠANA ŽIVOTNA SREDINA I INFRASTRUKTURA

Br.	Predlog projekta	NOSILAC PROJEKTA	GODINA					
			9	10	11	12	13	14
1.1 Planiranje upotrebe zemljišta i obnova gradskih jezgara								
1	Prostorni plan Braničevsko-Podunavskog regiona	RRA BP		O	X	X		
2	Opštinski planovi	Opštine	O	X	X	X	X	
3	Pilot-projekt rekonstrukcije 1 gradske jezgre	Ponuđeno na razmatranje	O	O	X	X	X	X
1.2 Vodosnabdevanje i upravljanje otpadnim vodama								
4	Izrada master plana i procena opštih uslova za kanalizacioni i sistem otpadnih voda Braničevsko-Podunavskog regiona	RRA BP	X	X				
5	Studija izvodljivosti za sistem vodosnabdevanja sa katastrom izvora pijaće vode u Braničevsko-Podunavskom regionu	RRA BP	X	X				
6	Regionalni sistem vodosnabdevanja Žagubica – Kučevo – Petrovac – (Požarevac)	Opštine		O	O	X	X	X
			O	X	X	X	X	
7	Postrojenje za prečišćavanje pijaće vode, vodovodna mreža i zamena azbestnih instalacija za opštine Smederevska Palanka i Velika Plana	Opštine	X	X				
8	Izgradnja i rekonstrukcija postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda za grad Požarevac	Opština	O	X	X			
9	Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda za Veliko Gradište i Golubac	Opština	OX	X	X			
10	Mreža otpadnih voda i postrojenje za prečišćavanje za Žabare	Opština	O	O	X	X	X	
11	Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda za grad Smederevo	Opština	O	O	X	X	X	X
12	Grant šema: Mali sistemi vodosnabdevanja i kanalizacije, sa malim postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda, u udaljenim i ugroženim ruralnim sredinama, kao i u područjima zaštite vodoizvorišta	Opštine						
1.3 Odlaganje otpada, tretiranje i recikliranje								
13	Regionalne deponije sa transfer-stanicama za opštine Petrovac, Malo Crniće, Žabari, Žagubica i Kučevo	Opštine	O	OX	X	X		
14	Regionalna deponije Smederevo (Požarevac) - 1. faza	Grad Smederevo	X	X				
15	Transfer-stanice i reciklažni centri za 3 opštine: Veliko Gradište, Golubac (i Majdanpek)	Opštine	O	OX	X			
16	Regionalni pilot-projekt: Sanacija divljih smetlišta	Opštine	X	X				
1.4 Regionalna putna infrastruktura								
17	Grant šema: Rekonstrukcija puteva i poboljšanje javnog prevoza u ruralnim sredinama Braničevsko-Podunavskog regiona	Grupa opština	O	X	X	X		
18	Zaobilaznica oko Golubačke tvrđave/tunel	Opština/Ministarstvo	O	OX	X			
19	Studija izvodljivosti za sistem (mrežu) marina - Smederevo, Kostolac, Golubac i Veliko Gradište	RRA BP		O	O	O		
29	Izgradnja marine u Golupcu, uključujući pešačku stazu	Opština	O	X	X			

1.5 Monitoring i upravljanje životnom sredinom							
30	Katastar zagađivača u regionu	RRA BP			X		
31	Jačanje ljudskih kapaciteta za efikasno upravljanje prirodnim resursima i zaštitu životne sredine	Grupa NVO i instituta		X	X		
32	Obrazovanje i medijske kampanje u cilju podizanja nivoa ekološke svesti građana i institucija	NVO			X	X	
33	Studija - Strateška procena uticaja nitrata, divljih smetlišta,...i drugih zagađivača na nivo zagađenja podzemnih voda na poljoprivrednim gazdinstvima u Braničevsko-Podunavskom regionu (<i>povezati sa projektom DREPR</i>)	Instituti			X		
34	Pilot-projekt: remedijacija zagađenog poljoprivrednog i drugog zemljišta	Grupa partnera: RRA BP, Zavod za poljoprivredu, vlasnici				O	X X

2. JAČE PREDUZETNIŠTVO

Br.	Predlog projekta	NOSILAC PROJEKTA	GODINA					
			9	10	11	12	13	14
2.1 Konkurentne poslovne lokacije								
35	Pred-studija izvodljivosti za privrednu infrastrukturu Braničevsko-Podunavskog regiona	RRA BP	X					
36	Biznis i industrijske zone - komunalna infrastruktura	Opštine	O	XO	OX	OX	OX	X
2.2 Obezbeđivanje i dostupnost usluga poslovne podrške								
37	Mreža podrške MSP i investitorima, sa mrežom obučenog kadra u opštinskim info-centrima i kancelarijama MERR i mreža privatnih konsultanata	RRA BP	X	A				
38	Invest P&B: Informativni centri za investitore u Braničevsko-Podunavskom regionu, sa razvijenim sistemom podrške i ponude za investitore	RRA BP		X	X	A		
2.3. Stvaranje novih preduzeća								
39	Ohrabrivanje mladih i žena za preduzetništvo	RRA BP	X	X	X			
2.4. Inovacije i nove tehnologije								
40	Made in B&P	Regionalna privredna komora, Požarevac	O	X	X	A		
2.5 Umrežavanje i razvoj lanca snabdevanja								
41	Veliki i mali (David i Golijat) - saradnja između velikih i malih preduzeća u metalnom sektoru - lanac snabdevanja	NVO LA 21 za Kostolac, RRA BP		X	X			

3. ODRŽIVA RURALNA PODRUČJA

Br.	Predlog projekta	NOSILAC PROJEKTA	GODINA					
			9	10	11	12	13	14
4.1 Koordiniranje resursima javnog i privatnog sektora								
42	Studija izvodljivosti za regionalne agro-biznis zone	RRA BP	X	X	A	A	A	A
43	1 pilot agro-biznis centar	Javno-privatno partnerstvo						
3.2 Obuka i veštine proizvođača i prerađivača								
44	Obuka i primena savremenih tehnologija u proizvodnji	Poljoprivredna škola Požarevac	O	X	X	A		
3.3 Marketing i promovisanje regionalnih proizvoda								
45	Brendiranje i standardizacija poljoprivrednih proizvoda	RRA BP	O	X	X	XA	XA	A
3.4 Razvoj rešenja za sisteme navodnjavanja								
46	Priprema plana za izgradnju regionalnih sistema za navodnjavanje	Opština Požarevac u saradnji sa susednim opština	X	A				
47	Implementacija pilot-projekta	Grad Požarevac		O	X	A		
3.5 Integrisani razvoj zajednice								
48	Stimulisanje razvoja zajednice i pilot-izrada lokalne strategije ruralnog razvoja	Mreža za ruralni razvoj	X	X				
49	Implementacija pilot-projekta	Opštine, NVO,...			X	X		

4. REGION KAO FORMIRANA TURISTIČKA DESTINACIJA

Br.	Predlog projekta	NOSILAC PROJEKTA	GODINA					
			9	10	11	12	13	14
4.1 Koordiniranje resursima javnog i privatnog sektora								
50	KROV - regionalno upravljanje turističkim destinacijama i unapređenje mreže TIC, pružice podršku profesionalnom i efikasnom poslovanju turističkih organizacija, RTO i TIC.	Turističke organizacije iz regiona	O	X	X	X	X	X
4.2 Stvaranje i razvoj turističkih preduzeća								
51	Blago istočne Srbije - Komfor i zadovoljstvo	RRA BP	O	X	X	X	X	X
4.3 Marketing destinacija i proizvoda								
52	Profesionalan marketing turističkih proizvoda u regionu	Turističke organizacije iz regiona	X	X	A	A	A	A
4.4 Ključne atrakcije i infrastruktura								
53	"Putokaz" (<i>Signpost</i>) - saobraćajno-turistička signalizacija Braničevsko-Podunavskog regiona	Opštine, Ministarstvo za infrastrukturu, RRA BP	X	X	X	X	A	A
54	Dunavske staze							
	PP 159 Izgradnja biciklističke staze od Golubačke tvrđave do Vinaca	Opština Golubac	X	A	A	A	A	A
	PP 175 Izgradnja pešačkih i biciklističke staze do "Stare željezare" u Smederevu	Grad Smederevo	X	X	A	A	A	A

	PP 295 Biciklističke staze u Velikom Gradištu	Opština Veliko Gradište	X	A	A	A	A	A
55	Rekonstrukcija i konzervacija Ramske tvrđave	Opština Veliko Gradište	O	X	X	X	X	A
56	Rekonstrukcija i konzervacija Golubačke tvrđave	Opština Golubac	O	X	X	X	X	A
57	Rekonstrukcija i konzervacija Smederevske tvrđave	Grad Smederevo	O	X	X	X	X	A
58	Rekonstrukcija "Manježa" i "Ljubičinog konaka" u Ljubičevu	Grad Požarevac	O	O	X	X	X	A
59	Centar za posetioce pećine Ravništarka	Opština Kučevo	O	X				
4.5 Razvoj turističkih profesionalaca								
	Znanja i veštine u turizmu	RRA BP i TO	O	X	X			

5. VIŠE ZNANJA I BRIGE ZA SVE

Br.	Predlog projekta	NOSILAC PROJEKTA	GODINA					
			9	10	11	12	13	14
5.1 Unapređenje obrazovnog sistema u skladu sa potrebama regiona								
60	Regionalna mreža veština	Viša tehnička škola stručnih studija, RRA BP	X	X	X			
61	Modernizacija tehničke/laboratorijske opreme za tehničke škole u Braničevsko-Podunavskom regionu	Viša tehnička škola stručnih studija		X	X	X		
5.2 Obezbeđivanje doživotnog obrazovanja								
62	Mreža doživotnog obrazovanja - Nova šansa	RRA BP	O	X	X	X	X	X
5.3 Podrška društvenoj uključenosti i sposobnosti zapošljavanja marginalizovanih grupa								
63	Aktivno traženje posla u Braničevsko-Podunavskom regionu	NVO CEDI, Smederevo	O	X	X	X		
64	Praćenje društvene uključenosti	Konzorcijum centara za socijalni rad Braničevsko-Podunavskog regiona			O	X	X	
65	Centar za edukaciju Roma u Požarevcu - unapređenje usluga	NVO		O	X	X		
5.4 Razvoj novih oblika socijalnih usluga i unapređenje zdravstvenih usluga								
66	Inkubator za razvoj NVO u sektoru socijalnih usluga	Konzorcijum NVO Braničevsko-Podunavskog regiona	X	X	X	A		
67	Regionalna SOS mreža	NVO Žene u akciji, Velika Plana	X	X	X	X	X	X
68	Zdrav stil života mladih u Braničevsko-Podunavskom regionu	NVO Omladina JAZAS-a, Požarevac		X	X	X		
69	Centar za pružanje međuopštinskih socijalnih usluga	Opština Žabari	O	X	X			

9.6. Prilog 6: Izveštaj o ex-ante evaluaciji, Fraser Associates, mart 2009.

1 UVOD

Ovaj izveštaj prezentuje zaključke sažetog procesa ex-ante evaluacije Regionalne razvojne strategije (RRS) za Braničevsko-Podunavski region 2009.-2013., severo-istočna Srbije.

Fraser Associates su bili dostupni ograničeni resursi za sprovođenje nezavisne ex-ante evaluacije tekućeg rada. Ova evaluacija je dogovorena u novembru 2008. Kad je izrada Strategije već bila u podmakloj fazi. I resursi i vremenski okvir su odredili obim zadatka, koji je bio koncentrisan na rad i procese povezane sa izradom socio-ekonomske analize, SWOT analize i prioriteta i mera RRS.

Tokom dve posete, utemeljene na informacijama dobijenim u kancelarijskom radu u Velikoj Britaniji, rad evaluatora je obuhvatio:

- Pripremu ex-ante evaluaciju Nacrta RRS za društveno-ekonomski razvoj BP regiona.
- Davanje saveta i pripremu materijala sa smernicama vezanim za tehničke aspekte planiranja i programiranja.
- Kritički pregled nacrta socio-ekonomske analize, SWOT analize i izrade strategije.
- Učešće u konferenciji/savetovanju sa regionalnim partnerima.

Ovaj dokument predstavlja Sažeti izveštaj ex-ante evaluatora i biće Prilog 7, u dokumentu Regionalne razvojne strategije „Braničevo-Podunavlje“.

2 KONTEKST I PROCES EX-ANTE EVALUACIJE

2.1 Uloga i početak rada

Konsultanti (Fraser Associates, Stirling, Velika Britanija) su ugovoreni od strane MSP-NE da sprovedu ex-ante evaluaciju RRS. Ex-ante evaluacija predstavlja uobičajni element u izradi strategija i programskih dokumenata EU. Uloga ex-ante evaluatora je da u nekoliko faza pregleda RRS i da da nezavisnu i nepristranu procenu tekućeg rada. Zadaća ex-ante evaluatori je bila da daje smernice i savete timu uključenom u izradu RRS.

2.2 Braničevsko-Podunavski region

Braničevsko-Podunavski region sastoji se od 2 administrativna okruga (Braničevski i Podunavski) koji, sa ukupnim brojem stanovnika od oko 400.000, odgovara administrativnoj oblasti prema NUTS 3 nivou, kao je definisan od strane Evropske komisije. Braničevsko-Podunavski region smešten je u centralno-istočnoj Srbiji i sastoji se od 11 opština, od kojih su 2 važni urbani centri: Smederovo (broj stanovnika otprilike 110,000) i Požarevac (broj stanovnika otprilike 75,000). U periodu između 1991.-2006. godine, ukupan broj stanovnika u regionu se smanjio za 16%, a u isto vreme je ukupno stanovništvo ostarilo. U regionalnoj privredi dominiraju poljoprivreda, rudarstvo, proizvodnja energije i metalo-prerađivačka industrija. Privreda pokazuje simptome niskog nivoa investiranja i produktivnosti u prošlosti, u kombinaciji sa nezaposlenosti iz skorijeg perioda, koja je povezana sa restrukturiranjem industrije i prenosom vlasništva u privatni sektor.

RRS teži da pronađe rešenja za ova pitanja kroz unapređenje kvaliteta prirodnih resursa, položaja i dostupnosti regiona kako bi se diversifikovala osnova privrede, privlačenje investicija i poboljšanje konkurentnosti novih i postojećih preduzeća. Ovo treba razvijati paralelno sa unapređenjem socijalnih usluga koje su dostupne stanovništvu regiona i u uslovima prirodnog i naseljenog okruženja.

2.3 Proces ex-ante evaluacije

Ex-ante evaluatori su sproveli procenu Nacrta RRS za Braničevsko-Podunavski region u 2 faze, usredsređujući se posebno na:

- Socio-ekonomsku analizu,
- SWOT analizu,
- Pregled Strategije, njenih prioriteta i mera i tekstova na nivou mera.

Uoči njihove prve posete regionu sredinom decembra 2008. godine, konsultanti su pregledali 2. Nacrt RRS iz novembra 2008. godine. Ovaj inicijalni pregled je potvrdio da su prioriteta i mere u nacrtu Strategije bili sveobuhvatni i ispoljavaju dobru logiku i internu povezanost. Šta više, u Strategiji je uzeta u obzir većina aspekata regionalnog razvoja, koji će verovatno biti važni obzirom na trenutne uslove i fazu razvoja Braničevsko-Podunavskog regiona.

Inicijalni pregled Socio-ekonomske analize je identifikovao potencijalne zahteve za dodatnim istraživanjem i sakupljanjem podataka (u zavisnosti od njihove dostupnosti) i temeljitijom analizom postojećih i novih podataka. Takođe se smatralo da SEA mora biti doslednije strukturisana kako bi pomogla asimilaciji, sintezi i primeni zaključaka. Osim toga, bilo je očigledno da regionalna SWOT analiza ne ocrta ključna strateška pitanja relevantna za budući razvoj regiona, već prije da identifikuje veliki broj pitanja koja su po svojoj prirodi više taktička. Svrstavanje niza tematskih SWOT analiza je takođe remetilo tok Strategije od analize do planiranja, iako su ove SWOT analize pružile korisne smernice za potencijalne buduće aktivnosti intervencije.

Tokom svoje prve posete, ex-ante evaluatori su timu za izradu Strategije pružili savet i tehničku pomoć u sprovođenju pregleda SEA u nekoliko faza. Takođe su održali radionicu sa predstavnicima regionalnih partnera, kako bi objasnili proces ex-ante evaluacije i ponovo se osvrnuli na SWOT analizu regiona.

Na temelju dostavljenog i pregledanog ispravljenog Nacrta SEA, u periodu neposredno pre i tokom njihove druge posete u Januaru 2009. godine, ex-ante evaluatori su nastavili sa davanjem uputstava za izvlačenje i sumiranje bitnih zaključaka SEA i prikazivanje istih u RRS. Takođe su dali smernice za Regionalnu strategiju, savetima o obimu i sadržaju prioriteta i mera i predložili su sklanjanje potencijalnih projekata iz teksta Strategije. Ove sugestije su dane kako bi se očuvala celovitost dokumenta i pomoglo određivanje svih potencijalnih intervencija koje bi se mogle podržati kroz RRS.

Ex-ante evaluatori su dobili finalni nacrt Strategije 23. februara 2009. godine, na konačan pregled i komentare. Ovo je podrazumevalo reviziju teksta o prioritetama i merama, revidiranu SWOT analizu regiona i kratki prikaz SEA uključen u RRS kao Poglavlje 2. Komentari su dostavljeni timu za izradu Strategije 3. marta 2009., pre završetka izrade ovog Sažetog izveštaja o ex-ante evaluaciji.

3 ZAKLJUČCI O FINALNOM NACRTU RRS, FEBRUAR 2009.

3.1 Socio-ekonomska analiza (SEA)

3.1.1 Opšte informacije

Tim za izradu Strategije je izradio SEA kao *samostalan* referentni dokument za informacije neophodne za izradu RRS i osnivanje i trajnog rada Regionalne razvojne agencije (RRA).

Poput bilo kojeg takvog dokumenta, kvalitet i korisnost SEA određeni su obimom, tačnošću i aktualnošću podataka dostupnih njegovim autorima. Tim za izradu Strategije se oslanjao na službene podatke Zavoda za statistiku Republike Srbije objavljene u statističkim godišnjacima. Oni su dopunjeni zahtevima za specifične podatke Zavodu za statistiku i istraživanjima opština iz regiona. Zadatak sakupljanja podataka je dodatno iskomplikovala činjenica da u prošlosti nisu sakupljeni podaci za područje Braničevsko-Podunavskog regiona. Ovo je zahtevalo od tima da sabira podatke za 2 administrativna okruga Braničevo i Podunavlje ili 11 opština u sastavu regiona. Kao posledica toga, tim za izradu Strategije i ex-ante evaluatori su shvatili SEA kao „živi dokument“ koji bi RRA trebala usavršavati ubuduće, kad brojnije i bolje informacije budu dostupne.

3.1.2 Sadržaj i izrada

SEA je bila evaluirana u dve faze. Prvi nacrt SEA je dostavljen ex-ante evaluatorima zajedno sa nacrtom RRS, uoči njihove prve posete u novembru 2008. godine. Deo sledećeg nacrta je dostavljen evaluatorima uoči njihova dolaska u drugu posetu u januaru 2009. godine, a dopune ovoga nacrta su načinjene tokom druge posete. Sažeta verzija SEA kao Poglavlje 2 RRS, dostavljena je ex-ante evaluatorima u februaru 2009. godine.

Prvi Nacrt SEA, novembar 2008.

Prvi nacrt SEA koji je dostavljen evaluatorima pružio je pojašnjenja privrede Braničevsko-Podunavskog regiona, uključujući sledeće teme:

- Geografske i istorijske činjenice
- Klima, voda i vodosnabdevanje
- Korišćenje zemljišta, rudarstvo i snabdevanje energijom
- Prirodno okruženje i zaštita životne sredine
- Demografski trendovi
- Pružanje obrazovnih usluga
- Uslovi zdravstvene i socijalne zaštite
- Makro-ekonomska pozicija
- Zaposlenost i nezaposlenost
- Ključni sektori – poljoprivreda i turizam

Iako je bilo jasno da je urađeno mnogo korisnog posla, pregledom ovog prvog Nacrta koji je dostavljen evaluatorima, identifikovano je niz temeljnih oblasti koje je moguće poboljšati. Uopšteno, sugerisali su kako ovaj odlomak zahteva izričitiju strukturu koja bi predstavljala kratki uvod koji bi čitaocu približio region, a potom bi usledila bolje strukturisana analiza uslova u regionu prema strukturi tematskih celina Ljudi, Poslovanje i Životna sredina.

Evaluatori su takođe smatrali da bi se podaci prezentovani u Nacrtu mogli efikasnije analizirati i komentarisati, kako bi naznačili strateška pitanja o snagama i slabostima regiona i na taj način ih odredili u SWOT analizi. Takođe su identifikovane praznine u raspoloživosti podataka na nivou regiona i predloženo je da se nastavi sa daljnjim istraživanjem izvora podataka kako bi se one popunile, za područja za koja su podaci dostupni.

Zatim je predloženo da celine SEA, Ljudi, Poslovanje i Životna sredina, budu zaokružene nizom glavnih zaključaka na temelju kojih bi bili određeni opšti zaključci SEA i koji bi pomogli toku argumentacije kroz SWOT analizu i Strategiju.

Iako je u prevod teksta kojeg je pisalo više autora, sa srpskog na engleski jezik očigledno bilo uloženo mnogo truda, otkrilo se da je standard engleskog jezika kroz SEA promenljiv. Na pojedinim mestima, smisao teksta nije bio jasan evaluatorima.

Tokom prve posete, evaluatori su savetovali tim za izradu Strategije o ovim zapažanjima. Evaluatori su tokom nedelje njihove prve posete intezivno radili sa timom za izradu Strategije, kako bi im objasnili svoja zapažanja i predložili kako poboljšati SEA korišćenjem obrasca strukturisanog oko suštinskih informacija za koje bi se moglo očekivati da budu uključene u celinama Ljudi, Poslovanje, Životna sredina. Ovaj zadatak je uključivao i zajednički dogovor o jeziku i terminologiji, pre davanja sugestija o tome kako bi se postojeće informacije mogle intezivnije analizirati i o dodatnim podacima koje bi trebalo pronaći. Tokom ove nedelje, takođe je postalo jasno da su neki podaci koji dotad nisu bili uključeni u SEA, dostupni u godišnjim publikacijama o opštinama u Srbiji Zavoda za statistiku.

Na kraju prve posete, evaluatori su ostavili timu za izradu Strategije primerak obrasca za reviziju SEA, koji će im pomoći u ažuriranju SEA.

Nacrt SEA, januar 2009.

Evaluatori su pregledali prerađeni nacrt SEA u nedelji uoči njihove druge posete. Nacrt se dalje unapređivao tokom nedelje njihove druge posete, kroz sprovođenje procesa pregleda u fazama.

Kritički pregled je potvrdio da je struktura SEA promenjena kako bi odražavala zapažanja evaluatora i sad sadrži jasno određene celine koje se bave temama Ljudi, Poslovanja i Životne sredine.

Takođe je bilo očigledno da je tim za izradu Strategije posvetio značajno vreme i resurse za istraživanje alternativnih izvora podataka i preduzeo opširniju analizu postojećih podataka. Tokom druge posete, u regionu je bilo prisutno nekoliko stručnjaka koje je angažovao tim za izradu Strategije i koji su doprineli daljnjem usavršavanju SEA. Kroz intezivne radne sastanke evaluatora i tima za izradu Strategije, pregledani su podaci i pojašnjena pitanja definicija i jezika. Evaluatori su dali savete o poboljšanju ovih aspekata dokumenta, kako bi se učinio dostupnijim izvornom engleskom govorniku.

Evaluatori su takođe savetovali tim za izradu Strategije o izvođenju glavnih zaključaka za svaku od celina SEA i o korišćenju terminologije i preciznog jezika, koji bi bio poznat stručnjaku za ekonomski razvoj ili potencijalnom investitoru engleskog govornog područja.

Ponovo, evaluatori su savetovali da glavni zaključci svake tematske celine budu objedinjeni u nizove opštih zaključaka o socio-ekonomskim uslovima u regionu, kako bi olakšali integraciju sa SWOT analizom. Ovo do kraja posete nije bilo završeno i nismo videli finalan nacrt SEA, jer nije bio uključen u Finalni nacrt RRS, koji je evaluatorima dostavljen krajem februara 2009. godine.

3.1.3 Napredak od početnog nacrtu SEA

SEA je zadnjim pregledom evaluatora tokom druge posete sredinom januara 2009. godine, pokazala uočljiv napredak od početnog nacrtu dostavljenog u novembru 2008. Većina sugestija koje su evaluatori dali o pronalaženju novih izvora podataka i dalje analize postojećih podataka je usvojena. Revidirana struktura i izvođenje glavnih zaključaka, pružila je čitaocu jasnije razumevanje socio-ekonomskih uslova. Dokument je takođe lakši za prihvaćanje i tumačenje izvornom engleskom govorniku. Narednim pregledom sažete verzije SEA kao Poglavlja 2 RRS, krajem februara 2009. godine, zaključeno je da je većina sugestija danih tokom druge posete implementirana.

3.1.4 Zaključak

Jasno je da postoji mogućnost za bolje razumevanje privrede regiona, ali to u velikoj meri zavisi o detaljnom prikazivanju, trajnom sakupljanju i analizi poboljšanih grupa podataka za Braničevsko-Podunavski region, kao što je definisano u RRS. Ipak, u sadašnjem obliku, SEA pruža pragmatičnu, najbolju moguću procenu društveno-ekonomskih uslova u regionu. Kao takva, smatra se da je dovoljna da odredi široke strateške izbore, koji su neophodni za izradu regionalne strategije i organizaciju resursa za njeno ostvarenje. Trajnim proširivanjem, dopunom i usavršavanjem analiza u SEA, RRA će sakupljati činjenice neophodne za podsticanje razvoja u regionu.

3.2 SWOT Analiza i izvori potencijalnih konkurentnih prednosti

3.2.1 Opšte informacije

SWOT analiza se nadovezuje i proističe iz činjenica prezentovanih u socio-ekonomskoj analizi, posebno kad su u pitanju Snage i Slabosti. Počinje sa identifikovanjem strateških pitanja. Starteška

pitanja predstavljaju faktore koji omogućavaju ili ograničavaju napredak u ekonomskom razvoju regiona. U skladu s time, sva pitanja koja su identifikovana u Socio-ekonomskoj analizi, nisu identifikovana i ovde, a u nekim slučajevima formulacija strateških pitanja je sveobuhvatna utoliko, što je identifikovano pitanje toliko široko da obuhvata i niz pod-tema.

Analitički element SWOT analize uključuje i ispitivanje interakcije strateških pitanja i njihovih zajedničkih posledica za izvodljivost pojedinih smerova razvoja.

3.2.2 Sadržaj i proces izrade

Drugi Nacrt RRS, november 2008.

Drugi nacrt RRS koji je dostavljen evaluatorima u novembru 2008. godine, bio je neuobičajan utoliko što je sadržavao ukupno 8 SWOT analiza. Ovi su uključivali jednu SWOT analizu regiona i sedam tematskih SWOT analiza kao rezultat rada regionalnih radnih grupa.

Po pregledanju sadržaja tematskih SWOT analiza, evaluatori su smatrali da oni poseduju određenu vrednost kao sažete analize zaključaka, proisteklih iz istraživanja i rada radnih grupa. Ipak, prekinule su tok strateške argumentacije u RRS, od analize do planiranja i evaluatori su predložili da ostanu kao prilog RRS, kako bi podržali izvođenje SWOT analize regiona i Strategije gde je to potrebno.

Evaluatori su tokom prvog pregleda smatrali da SWOT analiza regiona prezentovana u RRS iz novembra 2008. godine, sadrži niz nedostataka:

- Nije bilo dovoljno razlike između pitanja od strateškog značenja i onih koji su bili od sporedne važnosti.
- Nije bilo dovoljno usaglašenosti naglašenih Snaga i Slabosti sa zaključcima SEA, iako je ovo delom predstavljalo i naknadno uočene nedostatke u prezentaciji glavnih zaključaka SEA.
- Neka strateška pitanja su bila pogrešno identifikovana, na primer, Slabosti predstavljene kao Pretnje i Snage predstavljene kao Šanse.

Ovi nedostaci su daleko od neuobičajnih u SWOT analizi i nisu bili neočekivani, obzirom da je ovo bilo prvo stvarno izlaganje partnera iz regiona procesu strateškog planiranja na regionalnom nivou.

Tokom svoje prve posete, evaluatori su savetovali tim za izradu Strategije o nedostacima u SWOT analizi i dali uobičajna uputstva za uključivanje SWOT analize u planiranje ekonomskog razvoja regiona.

Pored toga, evaluatori su tokom posete sproveli radionicu sa partnerima iz regiona, koju su fasilitali članovi tima za izradu Strategije, kako bi se unapredilo razumevanje SWOT analize. Ovaj zadatak je uspešno izvršen i pomogao je da partneri identifikuju niz strateških Šansi.

Osim ovoga, evaluatori su predložili da dalji rad na SWOT analizi bude obustavljen tokom perioda izrade novog nacrta SEA u smislu saveta koji su evaluatori dali, a koji su navedeni u Poglavlju 3.12 (gore).

Tokom svoje druge posete, konsultanti su, za vreme dok su bili usredsređeni na tekstove SEA i Prioriteta i mera, takođe dali dodatne smernice i savete vezane za SWOT analizu, uključujući i niz potencijalnih Snaga i Slabosti koje su mogli predvideti pregledanjem SEA.

Finalni nacrt RRS, februar 2009.

Ovaj nacrt RRS je uključio i revidiranu SWOT analizu, koja je reflektovala i revidiranu SEA (posebno delove sa glavnim zaključcima) i smernice koje su davali evaluatori tokom svoje dve posete. Pregledom revidirane SWOT analize, bilo je očigledno da se ključne Snage i Slabosti identifikovane u SEA, reflektuju kao strateški uticaji na dalji razvoj regiona.

Takođe je bilo jasno da su Šanse i Pretnje ovaj put identifikovane u SWOT analizi, strateške prirode i odražavaju potencijalne pozitivne i negativne spoljne uticaje na region tokom perioda naznačenog u RRS. Svakom faktoru koji je bio identifikovan u analizi, takođe je bila dodeljena oznaka (npr. Š2, P7), kako bi se omogućilo praćenje faktora do identifikovanja konkurentnih prednosti i mogućih pravaca intervencije.

SWOT analiza je korišćena za identifikovanje trendova i formulisanje oblasti konkurentnih prednosti, koji paralelno poređani sa potencijalnim pravicima intervencije. U iščitavanju teksta postoji jaka povezanost SWOT analize i izvora potencijalne konkurentne prednosti, olakšana korišćenjem oznaka priloženih u SWOT analizi. Ipak, nije uvek jasno, na čemu je utemeljeno obrazloženje za pojedinačni smer intervencije. Ovo se može neformalno odraziti u radu sa grupama partnera iz regiona.

3.2.3 Zaključak

Uopšteno, smatramo da SWOT analiza prezentovana u ovom Nacrtu RRS, predstavlja značajan napredak u odnosu na Prvi nacrt koji je dostavljen evaluatorima i da:

- Efikasno naglašava strateška pitanja koja su bila identifikovana u SEA
- Istražuje posledice ovih pitanja za Regionalnu strategiju BP regiona
- Pruža validan temelj za uobličavanje Prioriteta i mera RRS.

Ipak bi savetovali da SWOT analizu i s njom povezan tekst u poglavlju 3.1 RRS, pregleda izvorni engleski govornik, kako bi se popravila konstrukcija i značenje iz ove perspektive.

3.3 Strategija

3.3.1 Opšte informacije

Strategija je bila pregledana u dva navrata. Drugi Nacrt RRS je dostavljen evaluatorima u novembru 2008. godine. Bio je pregledan tokom prve posete u decembru 2008. i dati su početni komentari. Detaljniji komentari i smernice su dani tokom druge posete, nakon dostavljanja revidirane SEA.

Izrađena strategija je sadržavala pet Prioritetnih oblasti intervencije sa pripadajućim merama:

- Poboljšana životna sredina i infrastruktura
- Jače preduzetništvo
- Održiva ruralna područja
- Region formiran kao turistička destinacija
- Više znanja i brige za sve.

3.3.2 Sadržaj i izrada

Drugi nacrt RRS, novembar 2008.

Na temelju evaluatorovog pregleda Drugog nacrta RRS u novembru 2008. godine, zaključeno je da su Strategija i pripadajući Prioriteti i mere očigledno suštinski dobro utemeljeni i poseduju unutrašnju doslednost i logiku, koji su sugerisali da nisu potrebne bitne izmene tokom procesa ex-ante

evaluacije. Tokom svoje prve posete, evaluatori su smatrali da naziv prvog Prioriteta ne odgovara u potpunosti njegovom doprinosu putnoj infrastrukturi. Takođe im je izgledalo da predložene aktivnosti za razvoj ljudskih resursa nisu u potpunosti izričite u petom identifikovanom Prioritetu. Svakako, evaluatori su savetovali da bi resursi tima za izradu Strategije tokom perioda do sledeće posete, mogli biti bolje iskorišćeni za rad na reviziji SEA.

Tokom njihove druge posete, evaluatori su dali detaljne komentare timu za izradu Strategije o Ciljevima, Prioritetama i Merama koji su prezentovani u RRS od novembra 2008. Tokom intezivnog perioda pregleda u fazama, u posljednja tri dana druge posete, evaluatori su predložili promene kojima:

- se obrazloženja i ciljevi za svaki Prioritet bolje usklađuju sa SEA i bilo kojim sledećim dopunama SWOT analize
- se u više detalja i jasnije definiše svaki Prioritet i mera, a istovremeno se omogućava predviđanje širokog raspona potencijalnih intervencija
- se rešavaju pitanja jezika i jezičkih konstrukcija, koji bi mogli otežati tumačenje strategije za izvornog engleskog govornika.

Tokom druge posete evaluatora, u uvođenju predloženih promena pomoglo je prisustvo nekoliko stručnjaka angažovanih od strane tima za izradu Strategije.

U pregledanju tekstova Prioriteta i mera, evaluatori su primetili da se navode pojedinačni projekti. Smatrali su da ovo ide na štetu Strategiji, jer:

- sugerišu da postoji stepen predodređenosti strateškog smera pojedinih mera
- mogu sprečavati da alternativni projekti u okviru svake mere izbiju u prvi plan
- potencijalno mogu diskreditovati Strategiju, ukoliko se kasnije ispostavi, da se za pojedinačni identifikovani projekat dokaže da nije izvodljiv, jer nije tehnički ili finansijski održiv.

Evaluatori su uočili vrednost ovih indikativnih projekata kroz uključivanje i ohrabrivanje potencijalnih partnera, zato su predložili da se identifikovani projekti premeste iz tekstova o Prioritetima i merama u jedan od Priloga Strategije, kao lista *indikativnih strateških projekata*.

Evaluatori su predložili da se peti Prioritet, Više znanja i brige za sve, poboljša jasnijom definicijom koja razdvaja razvoj ljudskih resursa i ciljeve koje isti promoviše vezane za ravnopravnost. Nadalje je predloženo da se tim za izradu Strategije iznova pozabavi ovim Prioritetom i merama u dogovoru sa stručnjakom iz te oblasti, koji je izvorni engleski govornik.

Konačno, predloženo je da tekstovi mera budu pregledani i ispravljani od strane izvornog engleskog govornika, kako bi se zadržala doslednost sa bilo kakvim ispravkama Prioriteta i mera.

Finalni nacrt RRS, februar 2009.

Obim Strategije

Revidirana RRS koja je dostavljena u februaru 2009. godine, uključivala je poboljšana obrazloženja i Ciljeve za svaki od ispravljenih Prioriteta i mera, o kojima se raspravljalo tokom druge posete, kao i poboljšan peti Prioritet kojeg je izradio tematski stručnjak. Tekstovi mera su takođe ponovo skicirani kako bi se osigurala doslednost sa ispravljenim Prioritetama i merama, iako bi njihova dalja provera engleskog jezika poboljšala njihovu čitljivost i pristupačnost dokumenta.

Uravnoteženost Strategije

Iako zadovoljni činjenicom, da su **vrste** aktivnosti predložene u strategiji dobro obrazložene unutar granica dostupnih činjenica, evaluatori veruju da su neophodna dalja razmatranja obzirom na **ravnotežu ulaganja**. Evaluatori bi dali sledeća opažanja:

- u ekonomiji u razvoju se može očekivati jak naglasak na razvoj infrastrukture, a potreba za time je dobro dokumentovana u socio-ekonomskoj analizi. Ovo je uobičajno za regionalne razvojne strategije širom srednje Evrope. Ipak, u BP regionu, učešće od 66% za razvoj infrastrukture se nalazi na gornjoj granici obima koji bi očekivali, posebno ako se uzme u obzir da drugi Prioriteti takođe predlažu određeni obim kapitalnih radova.
- Otprilike 12% investicija je predloženo za razvoj turizma, koji predstavlja važnu, ali pojedinačnu šansu. Ovo je manje od predloženog za preduzetništvo, koje ima daleko veći raspon.
- Od 11% ukupnih finansijskih ulaganja predloženih za preduzetništvo, više od 90% je trenutno usmereno na poslovne lokacije, a veoma mali procenat na razvoj i unapređenje poslovanja.
- samo 3% finansijskih ulaganja je trenutno usmereno na razvoj ljudskih resursa, uprkos velikim deficitima identifikovanim u smislu obrazovanja i veština. Ovo se poređuje sa minimalnih 20% koje je EU odredila u Programima Kohezijskog fonda za nove zemlje članice.

Evaluatori shvataju da tabela finansija i predloženi ciljevi predstavljaju zbir iz liste projekata prezentovane u Prilogu 7, koji su po statusu indikativni, radije nego preporučeni. Ovo je oblast koja zaslužuje dalji razvoj, nakon unapređenja RRS. U međuvremenu, evaluatori su predložili da, nakon što RRS krene u fazu implementacije, Regionalna razvojna agencija preuzme odgovornost za efikasnost sveobuhvatne uravnoteženosti ulaganja. Ovo bi moglo uključiti dalju promociju onih Prioriteta i mera, unutar kojih u ovom stadijumu postoji ograničen interes za izradu projekata.

Među-sektorska pitanja

Među-sektorska pitanja su predstavljena u Poglavlju 6 Strategije i razrađena do određenog stepena. Tekst o društvenoj uključenosti i rodnoj ravnopravnosti, korisno određuju pojmove, iako su indikatori za praćenje rezultata određeni samo u odnosu na pitanja vezana za rodnu ravnopravnost. Nije jasno kako se očekuje da ovi koncepti budu uključeni u aktivnosti tokom perioda naznačenog u RRS.

Prezentovan je set obrazaca, koji u kvalitativnom smislu naglašavaju očekivan doprinos svake od mera Programa u oblastima smanjenja siromaštva i uticaja na životnu sredinu. Ponovo, nije jasno kako će ove težnje funkcionisati kao među-sektorske teme, nasuprot jednostavnom beleženju ishoda.

3.3.4 Zaključci o Strategiji

Strategija je od drugog Nacrta iz novembra 2008. godine poboljšana u onim oblastima koje su naznačili evaluatori u svoje dve posete. Ovo je rezultiralo Strategijom koja ima bolje definisane i određene mere, unutar kojih se može razviti niz potencijalnih projekata koje mogu predložiti partneri iz regiona.

Prihvaćena ograničenja dostupnosti doslednih podataka dobrog kvaliteta, znače da da standard opravdanosti Strategije ne može biti toliko visok, kao što bi bio u zemljama EU-15. Ipak, prema sudu evaluatora, identifikovani Prioriteti i mere su validni i pružaju pragmatičan temelj za procenu i konačno pružanje podrške projektima predloženim RRA od strane partnera iz regiona. Predviđa se da će Strategija biti predmet procesa daljeg usavršavanja i poboljšanja, nakon što je RRA usvoji za region.

4 OPŠTI ZAKLJUČCI

Fasilitacija i izrada Regionalne razvojne strategije je veoma zahtevna kad se radi po prvi put. Partneri u Braničevsko-Podunavskom regionu uz pomoć MSP-NE tima, su sa velikom energijom učestvovali u ovom zadatku. U ovim okolnostima, otvaranje procesa ex-ante evaluaciji je predstavljalo napredan korak.

Proces je bio uspešan utoliko, što je uključio zainteresovane strane na brojnim različitim nivoima u razmišljanje o razvojnim izazovima sa kojima se suočava Braničevsko-Podunavski region. Stvaranje zadovoljavajućeg nivoa slaganja oko prioritetnih aktivnosti i rešenja je izuzetno važno postignuće.

Tim za izradu Strategije i zainteresovane strane su se pozitivno uključili u rad sa ex-ante evaluatorima i bili su otvoreni kritičkom pregledu. Uložili su mnogo truda u primeni datih smernica i rad za poboljšanje brojnih aspekata RRS.

Uvažavajući ograničenja u dostupnosti podataka, urađena socio-ekonomska i SWOT analiza pružaju prilično jasnu sliku situacije u Braničevsko-Podunavskom regionu i njegovih potencijala. To bi trebalo biti od prilične važnosti za usmeravanje rada RRA i informisanja potencijalnih investitora.

Urađena Strategija je uopšteno, dobro utemeljena u granicama prikupljenih činjenica. Iščitavanje teksta od analize do vrsta predloženih aktivnosti odražava uverljivost. Po sudu evaluatora, područje napretka u budućnosti predstavlja razvijanje više strateškog shvatanja prikladne ravnoteže ulaganja kroz sve prioritete. U međuvremenu, evaluatori su preporučili da RRA preuzme aktivnu ulogu u promovisanju projekata, u oblastima u kojima ne postoji dovoljno aktivnosti koje bi ispunile potrebe regiona.

Sledeća oblast za dalji razvoj je efikasna integracija među-sektorskih tema u prioritete RRS. Koristan početak je napravljen ovde predstavljanjem pojmova. Ipak, neophodno je bolje pojasniti kako će ove teme funkcionisati u praksi.